"હજરતે ફરમાવ્યું" છે

"ખુદા જેના વિષે ભલાઈ ધારે છે તેને દીનમાં સમજ આપે છે."

બેહેશ્તી ઝેવર.

અથવા

સ્વર્ગનું ઘરેણું.

ભાગ ૩ જો.

ઉર્દુ પરથી ભાષાંતર કરાવી છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા,

ગુલામ મોહમ્મદ બી૰ હાજી હાફેજ સાહેબ.

રમઝાન સને ૧૩૩૩ હીજરી.

આવૃત્તિ બીજી. પ્રત ૧૦૦૦

સુરત ભાગાતળાવ રોડ ઉપર આવેલા ધી "રાંદેર" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમા

રતિલાલ દુર્લભદાસે છાપા.

કીંમત ચાર આના.

પ્રસ્તાવના.

તમામ તારીફ ખોદાને વાસ્તે છે. અને બેહદ દરૂદ અને સલામ હજરત મોહમ્મદ મ
નેવલુની આલ અને સહાબા માટે છે!

એ પછી ગુલામ મોહમ્મદ બી૦ હાજી હાફેઝ સાહેબ પોતા તેના હાલને સુધરેલો સ
ઘેલાની મોહબ્બત આપે, કહે છે કે દલીલો અને વારંવારના અનુભવોથી એ વાત થઈ
સાબેતીના દરજ્જાને પોહચી ચુકી છે કે આ જમાનામાં મુસલમાનોની ખરાબીઓનો એક
મોટો ભાગ ઓરતોની અભણતા છે, જેને સુધારવું જાહેર છે કે કેળવણી વગર બીજુ
શકતું નથી. એ સવાલ તમામ અકકલવાળા અને કેળવણી પામેલા સાહેબોએ માન્ય કર્યો
અને એ વાતપર એકે મતે છે.

હવે રહી એ વાત કે તે દીની કેળવણી છે કે દુન્યાની. એ સવાલ પુરુન
વિરૂધ્ધના હોવી સંભવિત છે. પણ જરા ધ્યાન દોડાવતાં એ વાતનો ફેસલો સહેલાઈ

વાતચીત ચાલચલણ અને લેણદેણનો આધાર સારી રીતભાત અને નેકી
વર્તણુંક અને નેકીયો દીની ઇલમ સંપાદન કરવાથીજ હાંસલ થઈ શકે

અને વાતચીત ચાલચલણ અને લેણદેણમા દરગીયાની ...
માણસના વિચારો સુધરેલા નહિ હોય ત્યાં સુધી થઈ શકતુંજ નથી.
વખાણવા લાયક કામના કર્તાથી તેના મનના વિચારો સુધરવા વગર થ
જાણે એક ગલાસની અંદર મુળ વગરનો ફુલોનો તોરો હોય કે જે બે દહ.
રહી શકતો નથી.

અને તેથીજ કરીને દુનીયાના ઇલમનો આધાર મનના સુધરવા ઉપર આધાર
ઘણીજ કહતાથી એ વાતનો દાવો કરવામાં આવે છે કે મનના વિચારો સુધારવાને
ઇલમના જેવો કોઇપણ કાયદો કે મુકરર કરેલી હદ વર્તણુંક જોખમદાર નહિ થઇ શકે અ
થઇ શકે છે.

એ સિવાય દરમીયાના રસ્તે ચાલવું એ પણ દીની હુકમોમાં જેવી રીતે મળી આવે
બીજે કોઈપણ મળી આવતી નથી, કે જે રાજ્યદ્વારી ઇલમ જાણનારાઓ ઉપર છુપું નથી
કરીને સ્ત્રી. વાસ્તે અને ખાસ કરીને ઓરતો વાસ્તે કેળવાયલા થવા માટે કોઈ પણ જાહેર
નથી તો પ્રથમ બહુજ અવશ્યનું છે કે કોઈ છાપાન્યું દીની ઇલમની તમામ બ
એવું લખાય કે જેમાં ખાસ કરીને અકીદાઓ ઇબાદતો સારી વર્તણુંકો અરસપરસના
અને મનને સુધારવાની કેળવણી આપાયલી હોય અને તેનીજ સાથે દુનીયાના ગુજરાન
વિદ્વાનોના અનુભવો અને બચ્ચાંઓને કેળવણી આપવાની રીત અને તંદુરસ્તી જાળવી રાખ
સુચનાઓ આપાયેલી હોય.

અલ્લાહ તઆલાનું લાખ લાખ શુકર છે કે ઘણી મુદતની આ મનની ઇચ્છા પુરી થઇ
ની અગત્યતા પુરી પાડવાને વાસ્તે બેહેસ્તી ઝેવર નામનો એક રિસાલો દશ ભાગમાં ઉર્દુમાં
ના મૌલવી અશરફઅલી સાહેબે રચ્યો. જે રિસાલો અનેક પ્રેસોમાં છપાઇ પ્રગટ થયો
વાંચનારાઓની તેના આ ત્રીજા ભાગે ગુજરાતીમાં ભાષાંતર થઇ પબ્લીકમાં પોતાનો દેખાવ આ
ખાસ ઇસ્લામી બાનુઓ જો એની કદરદાની કરશે અને એને શોખથી ખરીદીને પોતા
અમલ કરશે તો ઇ૦ અ૦ તઆલા એના બાકી રહેલા ભાગો પણ બહુજ જલદી
ભાષાંતર થઇ બહાર પ્રગટ કરવામાં આવશે.

અરજી કરનાર — ગુલામ મોહમ્મદ બી૦ હા૦ હાફેઝ સાહેબ. મલિક ફરજંદ ...

બેહેશ્તી ઝેવર ભાગ ૩

બેહેશ્તી ઝેવર

ઘણો મહેરબાન રહમ કર્તા અલ્લાહના નામથી.

રોઝાનું બયાન.

હદીસ શરીફમા રોઝાના મોટા સવાબ વર્ણાવેલો છે. અને અલ્લાહ તઆલા આગળ રોઝદારનો મોટો રૂતબો છે.

નબી (સલ) એ ફરમાવ્યું છે કે જેણે ફકત અલ્લાહ તઆલાનેજ વાસ્તે રમઝાનના રોઝા સવાબ સમજીને રાખ્યા તો તેના આગળા તમામ ગુનાહો બક્ષી દેવામાં આવે છે

અને હઝરત નબી (સલ) એ ફરમાવ્યું છે કે રોઝદાર માણસના મોંની ગંધ અલ્લાહ તઆલા આગળ કસતૂરીની સુગંધી કરતાં પણ વધારે પ્યારી છે કયામતને દહાડે રોઝાનો અપાર સવાબ મળશે.

રિવાયત છે કે રોઝદારોને વાસ્તે કયામતને દહાડે અર્શની નીચે દસ્તરખ્વાન (જે લુગડા પર ખાણું પીરસવામાં આવે છે તેના) ઉપર ખાણું મુકવામાં આવશે તે લોકો તેના ઉપર બેસીને ખાણું ખાશે અને બીજા સૌ લોકો તો હજી હીસાબમાંજ ગુંથાયલા હશે તેથી કરીને તે લોકો (જેઓ સાથે હીસાબ કિતાબ થઇ રહેલો હશે) કહેશે કે આ લોકો કેવા છે કે ખાવા પીવામાં લાગેલા છે અને અમે હજી હિસાબમાંજ ગુંથાયલા છીએ. તેઓને જવાબ દેવામાં આવશે કે એ લોકો રોઝા રાખ્યા કરતા હતા અને તમે નહીં રાખતા હતા.

રોઝો પણ ઇસલામી દીનનો મોટો રૂકન (ફરઝ) છે. જે માણસ રમઝાનના રોઝા નહીં રાખશે તો મોટો ગુનેહ (તેનાથી) થશે અને તેનો દીન કમજોર થઇ જશે

૧ મસઅલો. રમઝાન શરીફના રોઝા ગાંડા અને નાબાલેગ સિવાય દરેક મુસલમાન પર ફરઝ છે. જ્યાં સુધી કોઇ ઉજર ન હોય ત્યાં સુધી રોઝો છોડી દેવો જાયઝ નથી. અને જો કોઇ માણસ રોઝાની નઝર કરે (માનતા માને) તો રોઝો નઝર કરવાથી ફરઝ થઇ જાય છે. અને એ સિવાય બાકીના રોઝા નફિલ છે. રાખે તો સવાબ છે અને નહી રાખે તો કંઇ ગુન્હો નથી પણ ઇદ અને બકરઇદને દહાડે અને બકરઇદ પછીના ત્રણ દિવસોમાં રોઝો રાખવો હરામ છે

૨ મસઅલો. જ્યારથી સવારની નમાઝનો વખત શુરૂ થાય છે ત્યારથી લઇને સૂર્ય આથમે ત્યાં સુધી રોઝાની નૈયતથી સૌ ખાવું અને પીવું છોડી દે અને ધણી સાથે સંભોગ (સોહબત) પણ કરે નહી એનુંજ શરએ (શરીફ) માં રોઝો કહે છે.

૩ મસઅલો. જીભથી નૈયત કરવી અને કઇ બોલવું જરૂરી નથી પણ જ્યારે દિલમાં એવું ધ્યાન હોય કે આજે મારો રોઝો છે અને આખો દિવસ કંઇ ખાધું પીધું અને સોહબત કરાવી નહોય તો તેનો રોઝો થઇ ગયો. અને જો કોઇ જીભથી પણ બોલે કે "ઓ અલ્લાહ હું કાલે તારો રોઝો રાખીશ" અથવા અર્બીમાં બોલે "**બેસૌમે ગદીન નવયતો.**" તો પણ કાંઇ હરકત નથી એ પણ સારૂં છે.

૪ મસઅલો. અગર કોઇએ આખો દિવસ કંઇ ખાધું પીધું નહીં સવારથી સાંજ સુધી ભૂખી અને તરસી રહી પણ મનમાં રોઝાનો ઇરાદો નહતો, તેમજ ભૂખ પણ લાગી નહીં અથવા કોઇ બીજા સબબથી ખાવા પીવામાં આવ્યું નહીં તો રોઝો નહીં થયો. જો મનમાં તેણી રોઝાનો ઇરાદો કરી લેત તો રોઝો થઇ જતે.

૫ મસઅલો. શરેઅ (ના હુકમ)થી રોઝાનો વખત સવારથી શુરૂ થાય છે તેથી કરીને જ્યાં સુધી સવાર નહીં પડે ત્યાં સુધી ખાવું પીવું વિગેરે સૌ જાયઝ છે. કેટલીક ઓરતો પાછલી રાત્રે સેહરી ખાઇને નૈયતની દોઆ પઢીને સુઇ જાય છે અને સમજે છે કે હવે નૈયત કીધા પછી કંઇ ખાવું પીવું નહીં જોઇએ. તેઓનો એ વિચાર ખોટો છે. જ્યાં સુધી સવાર નહીં પડે ત્યાં સુધી બેફકર ખાય પીએ અગરજો તેણીએ નૈયત કીધી હોય અથવા નહીં કીધી હોય.

રમઝાન શરીફના રોઝાનું બયાન.

૬ મસઅલો. રમઝાન શરીફના રોઝાની જો રાતથી નૈયત કરી લે તો પણ ફરઝ અદા થઇ જાય છે અને અગર રાતના રોઝો રાખવાનો ઇરાદો નહતો અને સવાર પડી ગઇ તે છતાં એવુંજ ધ્યાન રહ્યું કે આજે હું રોઝો રાખીશ નહીં. પછી દહાડો ઉગ્યા બાદ વિચાર આવ્યો કે ફરઝને છોડી દેવું બુરૂં છે; તેથી કરીને હવે રોઝાની નૈયત કરી લીધી ત્યારે પણ રોઝો થઇ ગયો. પણ જો સવારે કંઇ ખાધું પીધું હોય તો નઇયત કરી શકતી નથી.

૭ મસઅલો. અગર કંઇ ખાધું પીધું નહોય ત્યારે બપોર થાય તેના એક કલાક અગાઉ રમઝાનના રોઝાની નૈયત કરી લેવી જાયઝ

૮ મસઅલો. રમઝાન શરીફના રોઝામાં ફકત એટલી નૈયત કરવી બસ છે કે આજે મારો રોઝો છે. અથવા રાતના એટલો વિચાર કરી લે કે કાલે મારો રોઝો છે ફકત એટલી નૈયતથી પણ રમઝાનનો રોઝો અદા થઇ જશે અગર નૈયત કરવામાં ખાસ એ વાતનો વિચાર નહી કર્યો હોય કે રમઝાનનો રોઝો છે કે ફરઝ રોઝો છે, ત્યારે પણ રોઝો થઈ જશે.

૯ મસઅલો. રમઝાનના મહિનામાં અગર કોઇએ એવી નૈયત કીધી કે કાલે હુ નફિ- . રોઝો રાખીશ, રમઝાનનો રોઝો રાખીશ નહી એટલુંજ નહી પણ એ રોઝાની ફરી કદી કઝા રાખી લઇશ. ત્યારે પણ રમઝાનનોજ રોઝો થશે નફિલ રોઝો થશે નહી.

૧૦ મસઅલો. પાછલા રમઝાનનો રોઝો કઝા થઇ ગયો હેતો અને આખો વરસ વિતી ગયો. હજી સુધી તેની કઝા રાખી નહી, ફરી જ્યારે રમઝાનનો મહિનો આવ્યો ત્યારે તેજ કઝાની નૈયતથી રોઝો રાખ્યો ત્યારે પણ રમઝાનનોજ રોઝો થશે. અને કઝાનો રોઝો થશે નહી. કઝાનો રોઝો રમઝાન પછી રાખે.

૧૧ મસઅલો. કોઇએ માનતા માની કે જો મારૂં ફલાણું કામ થઇ જાય તો હુ અલ્લાહ તઆલાને વાસ્તે બે રોઝા અથવા એક રોઝો રાખીશ ફરી જ્યારે રમઝાનનો મહિનો આવ્યો ત્યારે તેણીએ તેજ માનતાના રોઝા રાખવાની નૈયત કીધી; રમઝાનના રોઝાની નૈયત કીધી નહીં. ત્યારે પણ રમઝાનનોજ રોઝો થયો નઝરનો રોઝો અદા થયો નહી. નઝરના રોઝા રમઝાન પછી ફરી રાખે. એ સૌનો સાર એ નીકળ્યો કે રમઝાનના મહિનામાં જ્યારે કોઇ રોઝાની નૈયત કરશે તો રમઝાનનોરોઝો થશે, બીજો કોઈ રોઝો થશેજ નહીં.

૧૨ મસઅલો. શાબાનની ૨૯ મી તારીખે જો રમઝાનનો ચાંદ દેખાય તો સવારમાં રોઝો રાખો. અને જો નહીં દેખાય અથવા આકાશપર વાદળાં હોય અને ચાંદ નજરે પડે નહીં તો સવારે રોઝો રાખશો નહી હદીસ શરીફમાં એવી રીતે રોઝો રાખવાની મનાઈ આવેલી છે. એટલુંજ નહિ પણ શાબાન મહિનાના ત્રીસ દહાડા પુરા કીધા પછી રમઝાનના રોઝા શરૂ કરો.

૧૩ મસઅલો. શાબાન મહિનાની ૨૯ તારીખે વાદળાં હોવાથી રમઝાન શરીફનો ચાંદ નહિ દેખાયો ત્યારે સવારે નફિલ રોઝા પણ રાખશો નહિ. પણ કદી એવી તક આવી લાગે કે હમેશ પીરને દહાડે અને જુમેરાતને દિવસે અથવા બીજા કોઈ અમુક દહાડે રોઝો રાખતી હતી અને કાલે તેજ દહાડો છે ત્યારે સવારે નફિલની નૈયતથી રોઝો રાખવો બેહતર છે. ફરી અગર કાઇ ઠેકાણેથી ચાંદ થવાની ખબર આવી ગઈ ત્યારે તેજ નફિલ રોઝાથી રમઝાનનો ફરઝ (રોઝો) અદા થઈ ગયો હવે તેની કઝા રાખે નહિ.

૧૪ મસઅલો. વાદળાંના સબબથી (શાબાનની) ૨૯ મી તારીખે રમઝાનનો ચાંદ નહિ દેખાયો ત્યારે બપોર થાય તેથી એક કલાક પેહેલાં સુધી કંઈ ખાશો પીશો નહિ. જો કોઈ ઠેકાણેથી ચાંદના ખબર આવી જાય તો હવે રોઝાની નૈયત કરી લેશો અને જો ખબર નહિ આવે તો ખાશો અને પીશો

૧૫ મસઅલો. (શાબાનની) ૨૯ મી તારીખે જો ચાંદ નહી થયો તો એમ નહિ ધારશો કે કાલનો દહાડો રમઝાનનો તો નથી ગયા વરસના રમઝાનનો જે એક રોઝો મારે માથે કઝા રાખવાનો છે ચાલો તે રાખી લઉ; અથવા કોઈ મન્નત માની હતી તેનો રોઝો રાખી લઉ. તે દહાડે તો કઝાનો રોઝો, રાખવો પણ મકરૂહ છે; કોઈ પણ રોઝો રાખવો નહિ જોઇએ. જો કઝા કે નઝરનો રોઝો રાખી લીધો પછી કોઇ ઠેકાણેથી ચાંદ થવાની ખબર આવી ત્યારે પણ રમઝાનનોજ રોઝો અદા થશે કઝા અને મન્નતના રોઝો ફરીથી રાખે, અને જો ખબર નહિ આવી તો જે રોઝાની નૈયત કીધી હતી તેજ અદા થઈ ગયો.

ચાંદ જોવાનું બયાન.

૧૬ મસઅલો. જો આસમાનપર વાદળા હોય અથવા અંધકાર હોય એથી કરીને રમઝનનો ચાંદ દેખાયો નહીં; પણ એક પરહેજગાર દીનદાર સાચા માણસે આવીને ગવાહી દીધી કે મેં રમઝાનનો ચાંદ જોયો છે ત્યારે ચાંદ સાબેત થઇ જશે. પછી તે સાક્ષી દેનારા મરદ અથવા ઓરત હોય. (તોપણ તે સાક્ષી સાચી ગણાશે)

૧૭ મસઅલો. અને જો વાદળાંના સબબથી ઇદનો ચાંદ દેખાયો નહી ત્યારે એક માણસની ગવાહી માતબર ગણાશે નહી. પછી તે ગમે તેવો મોટો ભરોસદાર આદમી કેમ ન હોય. પણ જ્યારે બે માતબર પરહેજગાર મરદો અથવા એક દીનદાર મરદ અને બે દીનદાર ઓરતો પોતે ચાંદ જોયો છે એવી ગવાહી દીએ ત્યારે ચાંદ સાબેત થશે. અને જો ચાર ઓરતો સાક્ષી દીએ ત્યારે પણ ગવાહી કબૂલ રાખવામાં આવશે નહીં.

૧૮ મસઅલો. જે માણસ દીન ઉપર ચુસ્ત નથી પણ (કબીરા) ગુનાહો કરતો રહે છે જેમકે નમાઝ પઢતો ન હોય અથવા રોઝા રાખતો નહોય અથવા જુઠું બોલ્યા કરે છે અથવા બીજો કોઇ (કબીરો) ગુન્હો કરે છે શરીઅતપર ચુસ્ત રીતે ચાલતો ન હોય, ત્યારે શરીઅતમાં તેની વાતનો કંઇ પણ ભરોસો નથી. પછી ગમે તેટલી કસમો ખાઇને તે કેમ બયાન નહી કરતો હોય, એટલુંજ નહી પણ એવાજ જો બે ત્રણ માણસો હોય તેઓ પણ ચાંદ વિષે ગવાહી દેવામાં માતબર ગણાશે નહી.

૧૯ મસઅલો. આ જે મશહુર છે કે જે દહાડે રજબની ચોથી (તારીખ) હોય છે તેજ દહાડે રમઝાનની પહેલી હોય છે. એ વાતનો શરીઅતમાં જરા પણ ભરોસો નથી જો ચાંદ નહીં થાય તો રોઝો રાખવો નહીં જોઇએ.

૨૦ મસઅલો. ચાંદ જોઇને એમ કહેવું કે ચાંદ બહુજ મોટો છે કલનો માલમ પડે છે, બુરું છે. હદીસે શરીફમાં આવેલું છે કે એ (વાત કહેવી) કેયામતની નીશાની છે. જ્યારે કેયામત પાસે આવશે ત્યારે લોકો એ પ્રમાણે કહ્યા કરશે. સાર એ કે ચાંદનું મોટું અથવા નાનું હોવું એપણ ઓગણત્રીશ અથવા ત્રીશમું ચાંદ હોવાને વાસ્તે કંઈ માતબર વાત નથી. તેમજ હિંદુઓની વાતપર ભરોસો કરશો નહીં કે આજે બીજ છે તો આજે ચાંદ નક્કી છેજ. શરીઅતની રૂએ એ સૌ વાતો નકામી છે.

૨૧ મસઅલો. જો આકાશ બીલકુલ સાફ હોય (વાદળાં ન હોય) તો બે ચાર માણસોની ગવાહીથી પણ ચાંદ સાબેત થશે નહી; પછી તે ચાંદ ગમે તો રમઝાનનો હોય અથવા તો ઇદનો હોય જો એટલા બધા માણસો, "અમે પોતે ચાંદ જોયો છે" એમ બયાન કરે, કે જેથી દિલ સાક્ષિ આપે કે એ સૌ જુઠી વાત બનાવીને આવ્યા નથી, એટલા બધા લોકો જુઠું બોલે એ કોઈ તરેહથી થઈ શકતુંજ નથી, ત્યારે ચાંદ સાબેત થશે.

૨૨ મસઅલો. આખા શહેરમાં એ વાત મશહુર છે કે કાલે ચાંદ થઇ ગયો. બહુ માણસોએ જોયો બહુ શોધવા અને અને ઢુંઢવા પછી પણ એવુ કોઈ માણસ મળતું ન હોય કે જેણે પોતે ચાંદ જોયો હોય (એમ બયાન કરે) તો એવી ખબરનો કંઈ ભરોસો નથી.

૨૩ મસઅલો. કોઇએ રમઝાનનો ચાંદ પોતે એકલાએજ જોયો. તેના શિવાય શહેરમાં કોઇએ પણ જોયો નથી. પણ તે શરીઅત પ્રમાણે ચાલતો ન હોય (ફાસેક અથવા બિદઅતી હોય) ત્યારે તેની ગવાહીથી શહેરવાળા લોકો તો રોઝો રાખે નહીં. પણ તે માણસને પોતાને રોઝો રાખવો જોઇએ. અને હવે એકલા જોનારે ત્રીશ રોઝા પુરા કીધા પણ હજી ઇદનો ચાંદ દેખાયો નહીં ત્યારે તે એકત્રીશમો રોઝો પણ રાખે (અને શહેરવાળાઓની સાથે ઇદ કરે.) એમ નહીં કે પોતાના ત્રીશ રોઝા પુરા થઈ ગએલા

સમજીને ચાંદ દેખાય તે પહેલાં ઈદ કરે (અને રોઝો છોડી દીએ.)

૨૪ મસઅલો. અગર કોઇએ ઈદનો ચાંદ પોતે એકલાએ દીઠો તેથી કરીને શરીઅને (આલેમોએ) તેની ગવાહીને માતબર રાખી નહીં (કેમકે ઇદનો ચાંદ એક માણસની ગવાહીથી સાબેત થતો નથી.) ત્યારે પેલા જોનારને પણ ઈદ કરવી દુરસ્ત નથી. સવારે રોઝો રાખે અને પોતાના ચાંદ જોવા પર ભરોસો કરે નહીં અને રોઝાને તોડે નહીં.

કઝા રોઝાનું બયાન.

૨૫ મસઅલો. હેઝના સબબથી અથવા બીજા કોઈ કારણથી જે રોઝા જતા રહયા હોય. રમઝાન પછી જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી જલદીથી તેઓની કઝા રાખે વાર લગાડે નહીં, વગર ઉઝરે કઝા (રોઝા) રાખવામાં વાર લગાડવી ગુન્હો છે.

૨૬ મસઅલો. રોઝાની કઝાઓમાં દિવસ અને તારીખ મુકર્રર કરીને કઝાની નિયત કરવી કે ફલાણી તારીખના રોઝાની કઝા રાખુ છું (જેમકે રમજાનની ૧૨મી તારીખ જુમ્માને દહાડે હતી અને તેજ દીવસનો રોઝો કઝા થયો હતો તો હવે તેની કઝા રાખતી વખતે નીયત કરવી કે રમઝાનની ૧૨મી તારીખના રોઝાનો હું કઝા રોઝો રાખું છુ.) એની કઈ જરૂર નથી પણ જેટલા દહાડાના કઝા રોઝા હોય તેટલાજ કઝા રાખવા જોઇએ પણ જો બે રમજાનના થોડા થોડા રોઝા કઝા રાખવાના બાકી હોય તો વરસ મુકર્રર કરવાની જરૂર છે. એટલે એવી તરેહથી નેયત કરે કે "ફલાણા સાલના રોઝાની કઝા રાખું છું." અથવા (ગયા સાલના આગળા સાલ [વરસ]ના રોઝાની કઝા રાખું છું; અથવા સને ૧૩૨૪ હીજરીના રમઝાનના રોઝાની કઝા રાખું છું, અથવા ૧૩૨૩ હીજરીના રમઝાનના રોઝાની કઝા રાખું છું એવી તરેહથી જો સનની ગણત્રી આવડતી હોય તો તે વરસનું નામ લીએ).

૨૭ મસઅલો. કઝા રોઝાઓને વાસ્તે રાતથી નૈયત કરવી જરૂરી છે. અગર સવાર પડી જશે તે પછી નૈયત કરશે તો કઝા રોઝો દુરસ્ત થશે નહિ પણ તે નફિલ રોઝો થઇ ગયો. કઝા રોઝો ફરીથી રાખે.

૨૮ મસઅલો. કફ્ફારાના રોઝાનો પણ એજ હુકમ છે કે રાતથી નૈયત કરવી જોઇએ. જો સવાર થઈ ગયા પછી નૈયત કરશે તો રોઝો (કફ્ફારાનો) દુરસ્ત થશે નહિ. [પણ નફિલ થઈ જશે અને કફ્ફારાનો ફરીથી રાખવો પડશે.]

૨૯ મસઅલો. જેટલા રોઝા કઝા થઈ ગયા હોય. જોઇએ તો સૌ (રોઝાઓ) ને સામટા રાખે અને જોઇએ તો થોડા થોડા કરીને રાખે. બેઉ તરેહથી રાખવા જાયઝ છે.

૩૦ મસઅલો. હજી રમઝાનના રોઝા કઝાના રાખ્યા નથી અને બીજો રમઝાન આવી પહોંચ્યો તો કઈ હરકત નથી. પહેલાં રમઝાનના રોઝા રાખે, ઈદ થઈ ગયા પછી કઝા રોઝાઓ રાખે. પણ એટલી વાર લગાડવી એ બુરૂં છે.

૩૧ મસઅલો. રમઝાનના મહિનામાં દિવસે બેહોશ (બેભાન) થઈ ગઈ અને ત્રણ દિવસ સુધી લગોલગ બેભાન રહી. ત્યારે ફક્ત બે દહાડાના રોઝાની કઝા રાખે. જે દહાડે બેભાન થઈ ગઈ હતી તેની કઝા રાખવી વાજેબ નથી કેમકે તે દહાડાનો રોઝો રાખેલો નહતો. અથવા તે દહાડે ગળામાં કંઈ દવા નાંખવામાં આવી અને ગળાની નીચે ઉતરી ગઈ તો તે (પહેલા) દહાડાની કઝા પણ વાજેબ છે. (એટલે ત્રણે દહાડાના કઝા રોઝા રાખે).

૩૨ મસઅલો. અને જો રાતના બેભાન થઈ હોય ત્યારે પણ જે રાત્રે બેભાન થઇ તે એક દહાડાની કઝા વાજેબ નથી. બાકી જેટલા દહાડા બેભાન રહી હોય તે સૌ (દહાડાઓ)

ની કઝા વાજેબ છે. પણ જો તે રાત્રે (કે જે રાત્રે તે બેભાન થઈ) સવારે રોઝો રાખવાની નૈયત નહતી અથવા સવારમાં કોઈ દવા ગળામાં નાંખવામાં આવી ત્યારે તે દહાડાનો રોઝો પણ કઝા રાખે.

૩૩ મસઅલો. જો તમામ રમઝાનમાં બેભાન રહે ત્યારે પણ કઝા રાખવી જોઇએ. સૌ રોઝા માફ થઈ ગયા એમ સમજે નહિ. પણ જો ગાંડપણ થઈ ગયું અને આખો રમઝાન (મહિનો) ગાંડી રહી ત્યારે તે રમઝાનના કોઈ પણ રોઝાની કઝા વાજેબ નથી અને રમઝાનના દહાડામાં જો કોઈ દહાડે ગાંડપણ જતું રહ્યુ અને અકકલ ઠેકાણે આવી ગઈ તો તે દહાડેથી રોઝા રાખવા શરૂ કરી દે અને જેટલા રોઝા ગાંડપણમાં ગયા હોય તેની કઝા પણ રાખે.

નઝર (માનતા) ના રોઝાનું બયાન.

૩૪ મસલો. જ્યારે કોઇ નઝર (જે શરીઅતમાં જાયઝ હોય તેવી) માને ત્યારે તેને પૂરી કરવી વાજેબ છે જો (નઝરના રોઝા માની લીધા પછી) નહિ રાખશે તો ગુન્હેગાર થશે.

૩૫ મસઅલો. નઝર બે પ્રકારની છે. (૧) એ છે કે દિવસ અને તારીખ મુકર્રર કરીને નઝર માની કે "ઓ અલ્લાહ! જો આજે ફલાણું કામ થઈ જાય તો કાલે તારો રોઝો રાખીશ" અથવા એમ કહે કે "ઓ અલ્લાહ! જો મારી ફલાણી મુરાદ (ઇચ્છા) પૂરી થાય તો પરમ દહાડે જુમ્માને દિવસે રોઝો રાખીશ." એવી માનતામાં જો રાતથી રોઝાની નૈયત કરે તોપણ દુરસ્ત છે. અને જો રાતથી નૈયત નહીં કીધી હોય તો બપોર થાય તેથી એક કલાક પહેલાં નૈયત કરી લે એ પણ દુરસ્ત છે. નઝર અદા થઈ જશે.

૩૬ મસઅલો. જુમ્માને દહાડે રોઝો રાખવાની નઝર માની અને જ્યારે જુમ્માનો દિવસ થયો ત્યારે ફક્ત એટલીજ નૈયત કીધી કે "આજે મારો રોઝો છે". એમ મુકર્રર નહિ કીધું કે નઝરનો રોઝો છે; અથવા નફિલના રોઝાની નૈયત કીધી ત્યારે પણ નઝરનો રોઝો અદા થઈ જશે. પણ જો તે જુમ્માને દહાડે કઝા રોઝો રાખી લીધો અને નઝરનો રોઝો રાખવાનું યાદ નહિ રહ્યું અથવા યાદ તો હતું પણ જાણી જોઇને કઝા રોઝો રાખ્યો ત્યારે નઝર [માનતા] નો રોઝો અદા થશે નહિ પણ તેને માટે કઝા રોઝો ફરીથી રાખવો પડશે.

૩૭ મસઅલો. અને બીજી તરેહની નઝર એ છે કે દહાડો અથવા તારીખ મુકર્રર કીધી નહિ અને નઝર માની, અને કહ્યું કે "ઓ અલ્લાહ! જો ફલાણું કામ થઈ જાય તો એક રોઝો રાખીશ એવી માનતાના (રોઝા) વાસ્તે રાતથી નૈયત કરવી જરૂર છે. જો સવાર થયા પહેલાં નૈયત કરશે તો નઝરનો રોઝો થશે. નહિ, પણ તે રોઝો નફિલ થઇ જશે [નઝરનો રોઝો ફરી રાખવો પડશે.]

નફિલ રોઝાનું બયાન.

૩૮ મસઅલો. નફિલ રોઝાની નૈયત જો એવી રીતે મુકર્રર કરે કે "હું નફિલનો રોઝો રાખું છું" તોપણ સહીહ છે. અને જો ફક્ત એટલીજ નૈયત કરે કે "હું રોઝો રાખું છું" ત્યારે પણ દુરસ્ત છે.

૩૯ મસઅલો. બપોર થાય તેનાથી એક કલાક પહેલાં નફિલની નૈયત કરી લેવી દુરસ્ત છે. ત્યાર જો દહાડે દશ વાગે ત્યાં સુધી ધારો કે રોઝો રાખવાનો ઇરાદો નહતો પણ હજુ સુધી કંઈ ખાધું પીધું નથી ફરી મન થયું અને રોઝો રાખી લીધો તો દુરસ્ત છે.

૪૦ મસઅલો. રમઝાન શરીફના મહિના સિવાય જે દહાડે ચાહે તે દહાડે નફિલનો રોઝો રાખી શકે છે. જેટલા વધારે રાખશે તેટલો સવાબ વધારે થશે. પણ ઇદને દહાડે અને બકરઇદની દસમી, અગીઆરમી, બારમી અને તેરમી (મળીને) વરસમાં ફક્ત પાંચ દહાડા રોઝો રાખવો હરામ છે.

૪૧ મસઅલો. કોઈ માણસ જો ઇદને દહાડે રોઝો રાખવાની માનતા માને ત્યારે પણ તે દહાડાનો રોઝો દુરસ્ત નથી. તે (ઇદના દહાડા) ના બદલામાં કોઇ બીજે દહાડે રાખી લે.

૪૨ મસઅલો. કોઇએ જો એવી માનતા માની કે હું આખા વરસના રોઝા રાખીશ. વરસમાં કોઈ દહાડાનો રોઝો છોડીશ નહિ. ત્યારે પણ મઝકુર પાંચ દહાડા રમઝાનની ઇદ અને બકરઇદ અને તેની પછીના ત્રણ દહાડા)ના રોઝા રાખે નહિ. બાકીના સૌ રાખે. પછી એ પાંચ રોઝાઓની કઝા રાખે.

૪૩ મસઅલો. નફિલ રોઝો નૈયત કીધા પછી વાજેબ થઇ જાએ છે. ત્યારે સવારે જો એમ નૈયત કીધી કે "આજે મારો રોઝો છે" ફરી તે રોઝાને તોડયો તો હવે તેની કઝા રાખવી જોઇએ.

૪૪ મસઅલો. કોઇએ એવો ઇરાદો કીધો કે "હું કાલે રોઝો રાખીશ." પણ પછી સવાર થાય તે પેહલાં ઇરાદો બદલાઈ ગયો અને રોઝો રાખ્યો નહિ ત્યારે (તેની) કઝા (રાખવી) વાજેબ નથી.

૪૫ મસઅલો. ધણીની રજા વગર નફિલ રોઝો રાખવો (ઓરતને) દુરસ્ત નથી. અગર તેની રજા વગર રોઝો રાખી લીધો તો તે [રોઝા]ને તોડી નાંખવો દુરસ્ત છે. ફરી જ્યારે તે કહે ત્યારે તેની કઝા રાખે.

૪૬ મસઅલો. કોઇને ઘેર મેહમાન (પરોણાથે) ગઇ, અથવા કોઇએ દઅવત કીધી (નોતરૂં દીધું) ત્યારે જો તે (મેહમાન) ખાશે નહિ તો તે (નોતરૂં દેનાર) નું દિલ દુખાશે અને તે નારાજ થશે, ત્યારે તેનું મન રાજી રાખવા સારૂ નફિલ રોઝો તોડી નાંખવો દુરસ્ત છે. અને (એથી ઉલટું જો નોતરે તેડનારે રોઝો રાખેલો હોય તો) મેહમાનને રાજી કરવા સારૂ તેને પણ (નફિલ રોઝો) તોડી નાંખવો જાયઝ છે. (પછી તેની કઝા રાખે.)

૪૭ મસઅલો. કોઇએ જો ઇદિને દહાડે નફિલ રોઝો રાખી લીધો અને નૈયત કરી લીધી ત્યારે પણ તેને તોડી નાંખે અને તેની કઝા રાખવી પણ વાજેબ નથી.

૪૮ મસઅલો. મોહરરમની દસમી તારીખે રોઝો રાખવો મુસ્તહબ છે. હદીસે શરીફમાં આવેલું છે કે જે કોઈ એ રોઝો રાખશે તેના પાછલા એક વરસના ગુનાહો માફ થઇ જશે.

૪૯ મસઅલો. એવીજ રીતે બકર ઇદિની નવમી તારીખે રોઝો રાખવાનો બહુજ મોટો સવાબ છે. એ રોઝો રાખવાથી આગળા એક વરસના ગુનાહો માફ થઈ જાય છે. અને જો શરૂ ચાંદથી નવમી બકરઇદિ સુધી લગોલગ રોઝા રાખે તો ઘણુંજ સારૂ છે.

૫૦ મસઅલો. શબ બરાતની પંદરમી તારીખે અને ઇદિ (રમઝાનની થઈ જાય તે પછી શવ્વાલ મહિના) ના ૭ દહાડાઓમાં રોઝા રાખવાનો બીજા નફિલ રોઝાઓ કરતાં વધારે સવાબ છે.

૫૧ મસઅલો. જો દર મહિને બારમી તેરમી અને ચૌદમી તારીખે ત્રણ દિવસ (લગોલગ) રોઝા રાખ્યા કરે તો જાણે તેણે આખા વરસના લગોલગ રોઝા રાખ્યા. હુઝૂર (રસૂલે ખુદા) સલ્લલ લાહો અલેહે વ આલેહી વસ્લ્લમ એ પ્રમાણે રોઝા રાખ્યા કરતા હતા. જો કોઈ (હમેશ મઝકૂર રોઝા રાખવાની) હીમત ધરે તો એનો પણ બહુજ મોટો સવાબ છે.

જે ચીજોથી રોઝો તુટતો નથી અને જે ચીજોથી રોઝો તુટે છે અને કઝા અથવા કફ્ફારો વાજેબ થાય છે તેઓનું બયાન.

૫૨ મસઅલો. જો રોઝો રાખનાર ભૂલથી કંઈ ખાય અથવા ભૂલથી પોતના ધણી સાથે

સોહબત કરી લે તો તેનો રોઝો તૂટયો નથી. અગર ભુલી જઇને પેટ ભરીને ખાધું પીધું ત્યારે પણ રોઝો તુટતો નથી. અગર રોઝાને ભુલી જઇને કેટલીક વખત (રહી રહીને) ખાધુ પીધું ત્યારે પણ રોઝો નહિ તુટયો.

૫૩ મસઅલો. એક માણુસને જોયો કે [રોઝાને] ભુલી જઇને ખાઈ પી રહેલો છે ત્યારે જો તે (ભુલીને ખાનારો માણુસ એવો શકિત વાળો તાકાતવાન છે કે તેને રોઝા રાખવાથી વધારે તકલીફ થતી નથી તે વખતે તેને રોઝો યાદ દેવડાવવો વાજેબ છે. અને અગર કોઈ નાતાકાત માણુસ હોય (એવો) કે જેને રોઝાથી ઈજા પોંહચે છે, તો તેને યાદ દેવડાવે નહિ, ખાવા દે.

૫૪ મસઅલો. દહાડે સૂઈ ગઇ અને એવું સ્વપ્નું (ખ્વાબ) જોયું કે જેથી ન્હાવાની હાજત થઈ ગઈ (એહતેલામ થઈ ગયો) તો એનાથી રોઝો તુટયો નહિ.

૫૫ મસઅલો. દિવસે સુરમો, તેલ વિગેરે લગાડવું ખુશબો (સુગંધી) સુંઘવી દુરસ્ત છે, એનાથી રોઝામાં કંઈ પણ નુકસાન આવતો નથી પછી ગમે તે વખતે હોય. એટલુંજ નહિ પણ અગર સુરમો લગાડયા પછી થુકમાં અથવા નીટમાં સુરમાનો રંગ જણાય તોપણ રોઝો નહિ, મકરૂહ થશે અને તુટશે પણ નહિ.

૫૬ મસઅલો. ધણી ધણીઆણીનું સાથે સુવું, અડકવુ, પ્યાર કરવો એ સૌ દુરસ્ત છે. પણ જો જુવાનીનો એવો જોશ હોય કે એવા કામો કરવાથી સોહબત થઇ જવાની બીક હોય ત્યારે એમ કરવું નહિ જોઇએ. (તે વખતે એમ કરવું) મકરૂહ છે.

૫૭ મસઅલો. હલક (ગળા) માં માખી ચાલી ગઈ અથવા આપો આપ ધુમાડો ચાલ્યો ગયો, અથવા ધૂળ ચાલી ગઈ તો તેનાથી રોઝો તૂટયો નથી. પણ જો જાણી જોઇને એમ કીધું ત્યારે રોઝો તૂટી ગયો.

૫૮ મસઅલો. લોબાન વિગેરે કંઈ સળગાવ્યું પછી તેને પોતાની પાસે રાખીને સુંઘ્યા કીધું તો રોઝો જતો રહયો. એવીજ રીતે હુકકો (બીડી) પીવાથી પણ રોઝો જતો રહે છે. પણ એવા ધુમાડા સિવાય અત્તર, કેવડો, ગુલાબનો ફૂલ, વિગેરે બીજી ખુશબો સુંઘવી કે જેમાં ધુમાડો નથી દુરસ્ત છે.

૫૯ મસઅલો. દાંતમાં ગોશનો રેશો અટકેલો હતો અથવા સોપારીની કતરણ વિગેરે કંઈ બીજી ચીજ હતી તેને ખિલાલથી કાઢીને ખાઈ લીધી, પણ મોંથી બહાર નહિ કાઢી, આપો આપ ગળામાં ચાલી ગઈ, ત્યારે જુઓ અગર ચણાથી ઓછી હોય ત્યારે તો રોઝો તુટયો નથી, અને જો ચણાની બરાબર અથવા ચણા કરતાં વધારે હોય તો રોઝો તુટી ગયો પણ જો મોંમાંથી બહાર કાઢી હતી પછી ગળી ગઈ તો (તે ચીજ ચણા કરતાં ઓછી હોય અથવા ચણા જેટલી હોય અથવા ચણા કરતાં વધારે હોય) દરેક હાલતમાં રોઝો તૂટી ગયો. ત્રણેને માટે એકજ હુકમ છે.

૬૦ મસઅલો. થુક ગળવાથી રોઝો તૂટતો નથી પછી ગમે તેટલો કેમ ન હોય.

૬૧ મસઅલો. પાન ખાધા પછી કોગળો કરીને મોં લૂછી નાંખ્યું પણ થુકમાંથી લાલક (રતાશ) નહિ ગઈ તો તેથી કંઈ હરકત નથી. રોઝો થઇ ગયો.

૬૨ મસઅલો. રાત્રે ન્હાવાની હાજત થઈ પણ ગુસલ નહિ કીધું, દહાડે ગુસલ કીધું ત્યારે પણ રોઝો થઈ ગયો. એટલુંજ નહિ પણ જો આખો દહાડો ન્હાય નહિ ત્યારે પણ રોઝો જશે નહિ. પણ એનો (એટલે આખો દહાડો નાપાક રેહવાનો) ગુનો જુદો થશે.

૬૩ મસઅલો. નાક એટલા જોરથી સણકી કે નીટ હલક (ગળા) માં ઉતરી ગયું તો

રોઝો તૂટયો નથી. એવીજ રીતે મોંમાંની રાલ (પ્રવાહ) ગળી જવાથી રોઝો જતો નથી.

૬૪ મસઅલો. મોંમાં પાન દાબીને સુઇ ગઈ અને સવાર પડી જવા પછી જાગી ત્યારે રોઝો થયો નથી. કઝા રાખે. પણ કફ્ફારો (તેના ઉપર) વાજેબ થશે નહિ.

૬૫ મસઅલો. કોગળું કરતી વખતે ગળામાં પાણી ચાલ્યું ગયું અને રોઝો યાદ હતો તો રોઝો તૂટી ગયો. કઝા રાખવી પડશે કફ્ફારો નથી

૬૬ મસઅલો. આપો આપ ઉલટી થઈ તો તેથી રોઝો તૂટશે નહિ. પછી ઉલટી થોડી થઈ હોય કે વધારે પણ જો પોતે જાણી જોઇને ઉલટી કીધી અને મોં ભરીને ઉલટી થઈ તો રોઝો જતો રહયો. અને જો એનાથી થોડી હોય તો પોતે જાણી જોઇને કરવાથી પણ રોઝો તૂટશે નહિ.

૬૭ મસઅલો. થોડી ઉલટી આવી પણ પછી આપોઆપ ગળામાં પાછી ચાલી ગઈ ત્યારે પણ રોઝો તૂટયો નથી પણ જો જાણી જોઇને પાછી ગળી જાત તો રોઝો તુટી જતે.

૬૮ મસઅલો. કોઇએ કાંકરી અથવા લોઢાનો કકડો વિગેરે કોઈ એવી વસ્તુ ખાધી જેને લોકો ખાતા ન હોય અને તેમજ તે વસ્તુને દવા પ્રમાણે પણ ખાતા ન હોય તો તેનો રોઝો જતો રહયો. પણ કફ્ફારો તેના પર નથી. અને જો એવી ચીજ ખાધી કે પીધી જેને લોકો ખાય છે, અથવા કોઈ એવી ચીજ ખાધી કે જેને લોકો સાધારણ રીતે તો ખાતા નથી પણ દવાની માફક જરૂર પડે તે વખતે ખાય છે ત્યારે પણ રોઝો જતો રેહશે. અને કઝા (તેમજ) કફ્ફારો વાજેબ થશે.

૬૯ મસઅલો. જો મરદ સાથે સોહબત કરાવી ત્યારે પણ રોઝો રહયો નહીં તેની કઝા પણ રાખે અને કફ્ફારો પણ દીએ. જયારે મરદની પેશાબ કરવાની જગ્યાનો આગલો ભાગ અંદર ચાલ્યો ગયો તો કઝા તેમજ કફ્ફારો વાજેબ થઈ ગયા; પછી ગમે તો મની નીકળે કે નહિ નીકળે.

૭૦ મસઅલો. જો મરદે પોતાની ઇંદ્રી પાખાનાની [હગવાની] જગ્યામાં દાખલ કરી દીધી અને સોપારી અંદર ચાલી ગઈ ત્યારે પણ ઓરત અને મરદ બેઉનો રોઝો જતો રહયો અને કઝા તેમજ કફ્ફારો બન્ને વાજેબ થઈ ગયાં.

૭૧ મસઅલો. રોઝાને તોડવાથી કફ્ફારો ત્યારેજ વાજેબ થાય છે કે જયારે રમઝાન શરીફમાં રોઝો તોડી નાંખે; અને રમઝાન શરીફ સિવાય બીજા કોઈ રોઝાને તોડવાથી કફ્ફારો વાજેબ થતો નથી. પછી ગમે તેમ તોડે; અને ગમે તો તે રમઝાનની કઝાનાજ રોઝા કેમ ન હોય પણ જો તે રોઝાની નૈયત રાતથી નહિ કીધી હોય અથવા રોઝો તોડયા પછી તેજ દહાડે હેઝ આવી ગયો હોય તો તેના તોડવાથી કફ્ફારો વાજેબ નથી.

૭૨ મસઅલો. કોઇએ રોઝામાં તપખીર સુંઘી, અથવા કાનમાં તેલ નાંખ્યુ, અથવા જુલ્લાબને વાસ્તે હુકનો લીધો ત્યારે પણ રોઝો જતો રહયો પણ ફકત કઝા વાજેબ છે, કફ્ફારો નથી. અને જો કાનમાં પાણી નાંખ્યુ તો રોઝો નહિ ગયો.

૭૩ મસઅલો. રોઝામાં કોઈએ પેશાબની જગ્યાની અંદર કોઈ દવા કે તેલ દાખલ કીધું, તો રોઝો જતો રહયો. * કઝા વાજેબ થઈ પણ કફ્ફારો નથી.

૭૪ મસઅલો. કોઈ જરૂરના સબબે દાઈ (સોઈયાણી) એ પેશાબની જગ્યામાં આંગળી નાંખી અથવા પોતે પોતાની આંગળી નાંખી પછી

* એ મસઅલો ઓરતો વાસ્તે છે જો મરદ પોતાની ઇદ્રીમાં તેલ વિગેરે કંઈ નાખશે તો રોઝો જશે નહિ.

પૂરી આંગળી અથવા થોડી, આંગળી પાછી કાઢી અને ફરી નાંખી તો રોઝો તૂટી જશે. પણ કફ્ફારો વાજેબ નથી અને બહાર કાઢયા પછી ફરીથી જો અંદર નહિ નાંખી તો રોઝો તૂટયો નથી. પણ પહેલીજ વાર નાંખતી વખતે જો પાણી વિગેરે કોઇ પણ ચીજમાં આંગળી ભીજેલી હશે તો પહેલીજ વખતે નાંખવાથી રોઝો તૂટી જશે.

૭૫ મસઅલો. મોંમાંથી લોહી નીકળે છે તેને થુકની સાથે ગળી ગઇ તો રોઝો તૂટી ગયો. પણ લોહી થુક કરતાં ઓછું હોય અને લોહીનો સ્વાદ ગળામાં માલમ નહિ પડે ત્યારે રોઝો તૂટયો નથી.

૭૬ મસઅલો. જો જીભથી કોઇ વસ્તૂ ચાખીને થૂકી દીધી તો રોઝો તૂટયો નથી, પણ વગર જરૂરે એમ કરવું મકરૂહ છે. પણ જો કોઇનો ધણી ઘણોજ ગુસ્સાવાળો હોય અને બીક લાગે કે શાકની અંદર મીઠું વિગેરે બરાબર નહિ હશે તો બહૂજ કંકાશ થશે તેણીને મીઠું ચાખવું દુરસ્ત છે મકરૂહ નથી.

૭૭ મસઅલો. પોતાને મોઢે કોઈ ચીજ ચાવીને નાના બચ્ચાને ખવડાવવી મકરૂહ છે. પણ જો એવી જરૂર હોય અને લાચારીનો વખત હોય તો મકરૂહ નથી.

૭૮ મસઅલો. કોલસો ચાવીને દાંતોપર મનજન કરવો તેમજ બીજું કોઈ મનજન દાંતો પર લગાડવુ મકરૂહ છે. જો તેમાંથી કંઈ ગળામાં ઉતરી જશે તો રોઝો જતે રહેશે. અને મિસવાકથી દાંતો સાફ કરવા દુરસ્ત છે, પછી મિસવાક તાજી હોય અથવાતો સૂકી હોય અગર લીમડાના ઝાડની મિસવાક છે અને તેનું કડૂ મોમાં માલમ પડે છે તો પણ મકરૂહ નથી.

૭૯ મઅસલો. કોઈ ઓરત બેભાન સુતેલી હતી અથવા બેભાન હાલતમાં પડેલી હતી. તેનાથી કોઇએ સોબત કીધી તો રોઝો જતો રહયો ફક્ત કઝા વાજેબ છે. કફ્ફારો વાજેબ નથી. અને મરદ પર કફ્ફારો પણ વાજેબ છે.

૮૦ મસઅલો. કોઇએ ભૂલથી ખાઈ લીધું અને એમ સમજી કે મારો રોઝો જતો રહયો. અને તેથી કરીને ફરી જાણી જોઇને ખાધું તો હવે રોઝો જતો રહયો. ફક્ત કઝા વાજેબ છે, કફ્ફારો વાજેબ નથી.

૮૧ મસઅલો. જો કોઇને ઉલટી થઈ અને તે સમજી કે મારો રોઝો જતો રહયો એવા વીચારથી ફરી જાણી જોઇને ખાઈ લીધું અને રોઝો તોડી નાંખ્યો ત્યારે પણ કઝારોઝો વાજેબ છે.

૮૨ મસઅલો. જો સુરમો લગાડયો અથવા ફસ્દ ખોલાવી તેલ નાંખ્યું ફરી સમજી કે મારો રોઝો તૂટી ગયો. અને ફરી જાણી જોઇને ખાઈલીધું ત્યારે કઝા અને કફ્ફારો બંને વાજેબ છે.

૮૩ મસઅલો. રમઝાનના મહિનામાં જો કોઇનો રોઝો એકાએક તૂટી ગયો. તો રોઝો તૂટી જવા પછી પણ દહાડામાં કંઈ ખાવું પીવું દુરસ્ત નથી. આખો દહાડો રોઝો રાખનારાઓની પેઠે રહેવું વાજેબ છે.

૮૪ મસઅલો. કોઇએ રમઝાનના મહિનામાં રોઝાની નૈયતજ નહિ કીધી. તેથી કરીને ખાવું પીવું જારી રાખ્યું તો તેણીના ઉપર કફ્ફારો વાજેબ નથી. કફ્ફારો તેજ વખતે છે કે જ્યારે નૈયત કીધા પછી તોડી નાંખે.

સેહરી ખાવી અને ઇફ્તાર કરવાનું બયાન.

૮૫ મસઅલો. સેહરી ખાવી સુંનત છે. થોડામાં થોડી એકાદ ખારેકજ ખાઇ લે. અથવા કોઈ બીજી વસ્તૂ થોડી અથવા વધારે ખાઇલે. નહિતો થોડું પાણી પી લીએ.

૮૬ મસઅલો. જો કોઇએ સેહરી નહિ ખાધી પણ ઉઠીને એકાદ પાન ખાઈ લીધું તો પણ સેહરી ખાવાનો સવાબ મળી ગયો.

૮૭ મસઅલો. સેહરીમાં જ્યાંસુધી બને ત્યાં સુધી વાર લગાડીને ખાવુ વધારે સારૂં છે.

પણ એટલી વાર નહી. લગાંડ કે સવાર પડી જવા આવે, અને રોઝો થયો કે નહિ તેમાં શક પડે.

૮૮ મસઅલો. જો સેહરી બહુજ જલદી ખાઈ લીધી પણ તંબાકૂ, પાન, ચા, પાણી વિગેરે મોડેસુધી ખાતી પીતી રહી. જ્યારે સવાર થવાને થોડી વાર રહી ગઇ ત્યારે કોગળો કરી લીધો ત્યારે પણ વાર લગાડીને ખાવાનો સવાબ મળી ગયો. અને એનો પણ તેજ હુકમ છે જે કે વાર લગાડી ને ખાવાનો હુકમ છે.

૮૯ મસઅલો. જો રાતના સેહરી ખાવાને વાસ્તે આંખ ઉઘડી નહિ; ઘેરના સૌ માણસો સુઇ રહયા. ત્યારે સેહરી ખાધા વગર રોઝો રાખવો. સેહરી છુટી જવાથી રોઝાને છોડી દેવો ઘણીજ નાહિંમતીનુ કામ છે અને મોટો ગુનો છે.

૯૦ મસઅલો. જ્યાંસુધી સવાર નહિ પડે અને પરોઢીઆનો વખત નહિ આવે જેનુ બયાન નમાઝોના વખતોમાં ગુજરી ચુકયું છે ત્યાંસુધી સેહરી ખાવી દુરૂસ્ત છે તેની પછી દુરૂસ્ત નથી.

૯૧ મસઅલો. કોઈની આંખ મોડે ઉઘડી અને એવો વિચાર તેને થયો કે રાત બાકી છે એવા અનુમાનથી સેહરી ખાઈલીધી. પછી માલમ પડયું કે સવાર થયા પછી સેહરી ખાધી છે, તો રોઝો થયો નથી. કઝા રોઝો રાખે. અને કફ્ફારો વાજેબ નથી. તોપણ કંઇ ખાય પીએ નહિ, રોઝા રાખનારાઓની પેઠે રહે. તેમજ જો સુરજ આથમ્યો નથી તો પણ ખાવું પીવું દુરસ્ત નથી.

૯૨ મસઅલો. જો એટલી વાર થઈ ગઇ હોય કે સવાર પડી જવાનો શક થઈ ગયો ત્યારે હવે કઈ ખાવું મકરૂહ છે. અને એવે વખતે જો કંઇ ખાધું અથા પાણી પી લીધું તો બુરૂં કીધું અને ગુનો થયો. પછી જો માલમ થયુ કે તે વખતે સવાર પડી ગઈ હતી તો તે રોઝાની કઝા રાખે. અને જો કંઇ માલમ પડે નહી; બિલકુલ શક રહી જાય તો કઝા રાખવી વાજેબ નથી. પણ બચાવની વાત એ છે કે તેની કઝા રાખી લીએ.

૯૩ મસઅલો. મુસતહબ એ છે કે જ્યારે સુરજ ખાતરી પુર્વક આથમી જાય ત્યારે તરત રોઝો ખોલી નાંખે વાર લગાડીને રોઝો ખોલવો મકરૂહ છે.

૯૪ મસઅલો. વાદળાને દહાડે જરા વાર લગાડીને રોઝો ખોલશો. જ્યારે સારી પેઠે ખાતરી થઈ જાય કે સુરજ આથમી ગયો હશે ત્યારે ઇફ્તાર કરશો અને ફકત ઘડીયાળ વિગેરેના ઉપર કંઈ પણ ભરોસો કરશો નહિ, જ્યાં સુધી કે તમારૂં દિલ સાક્ષી નહિ દીએ. કેમકે રખેને ઘડીયાળ કંઇ બરાબર નહોય. એટલુંજ નહિ પણ અગર કોઈ અઝાં પણ પોકારી દીએ પણ હજી વખત થવામાં કઈ શક હોય ત્યારે રોઝો છોડવો દુરસ્ત નથી.

૯૫ મસઅલો. ખારેકથી રોઝો ખોલવો બેહતર છે. અથવા કોઈ મીઠી ચીજ હોય તેનાથી ખોલે. તેપણુ નહિ હોય તો પાણીથી ખોલે કેટલીક ઓરતો અને કેટલાક મરદો મીઠાની કાંકરીથી ઇફ્તાર કરે છે, અને તેમાં સવાબ સમજે છે એ ખોટો અકીદો છે.

૯૬ મસઅલો. જ્યાં સુધી સુરજના ડુબવામાં શક રહે ત્યાં સુધી ઇફ્તાર કરવો જાયઝ નથી.

કફ્ફારાનું બયાન.

૯૭ મસઅલો. રમઝાન શરીફના રોઝાને તોડી નાંખવાનો કફ્ફારો એ છે કે બે મહિના લગોલગ રોઝા રાખે. થોડા થોડા કરીને રોઝા રાખવા દુરસ્ત નથી. જો કોઈ સબબથી વચ્ચે બે એક રોઝા નહિ રાખ્યા તો હવે ફરીથી બે મહિનાના રોઝા રાખે. પણ જેટલા દહાડા હેઝના સબબથી જતા રહયા હોય તે માફ છે. તેઓના છુટી જવાથી કફ્ફારામાં કંઈ નુકસાન નહિ આવ્યો. પણ પાક થયા પછી તરત ફરી રોઝા રાખવા શરૂ કરે અને સાઠ રોઝા પુરા કરી લીએ.

૯૮ મસઅલો. નફાસથી વચમાં રોઝા છૂટી જાએ પૂરા રોઝા લગોલગ નહિ રાખી શકે તો પણ કફ્ફારો સહીહ થયો નથી સૌ રોઝા ફરીથી રાખે.

૯૯ મસઅલો. કોઈ દુખ કે બીમારીના સબબથી, કફ્ફારાના રોઝા રાખવામાં, જો વચમાં કેટલાક છુટી ગયા ત્યારે પણ તંદુરસ્ત થવા પછી ફરીથી રોઝા રાખવા શરૂ કરે.

૧૦૦ મસઅલો. જો વચમાં રમઝાનનો મહિનો આવી ગયો તોપણ કફ્ફારો અદા થયો નહિ.

૧૦૧ મસઅલો. અગર કોઇને રોઝા રાખવાની શકિત નહી. હોય તો સાઠ ફકીરોને સવાર સાંજ પેટ ભરીને ખાણું ખવાડી દે. જેટલું તેઓથી ખવાય ખુબ પેટ ભરીને ખાય.

૧૦૨ મસઅલો. તે ફકીરોમાં જો કેટલાએક નાનાં બચ્ચાં હોય તો જાયઝ નથી. તે બચ્ચાંઓના બદલામાં બીજા ફકીરોને ફરી ખવાડે.

૧૦૩ મસઅલો. જો ઘઉંની રોટલી હોય તો ફકત રોટલીજ ખવાડવી પણ દુરસ્ત છે. અને જો જવ બાજરી જુવાર વિગેરેની રોટલી હોય તો તેની સાથે કંઈ દાળ વિગેરે દેવી જોઇએ જેની સાથે રોટલી તેઓ ખાય.

૧૦૪ મસઅલો. જો ખાણું નહિ ખવાડે પણ સાઠ ગરીબોને કાચું અનાજ દીએ તોપણ જાયઝ છે. દરેક ફકીરને એટલુ દીએ કે જેટલું ફિત્રના સદકામાં દેવાય છે. અને સદકએ ફિત્રનું બયાન ઇનશાઅલ્લાહો તઆલા ઝકાતના બાબમાં આવશે.

૧૦૫ મસઅલો. જો તેટલા અનાજની કીંમત દઈ દીએ તોપણ જાયઝ છે. જો કોઈ બીજાથી કહ્યું કે તમે મારા તરફથી કફ્ફારો અદા કરી દો અને સાઠ ફકીરોને ખવાડી દો અને તેણે તેના તરફથી ખાણું ખવાડી દીધું અથવા કાચું અનાજ દઈ દીધું ત્યારે પણ કફ્ફારો અદા થઈ ગયો અને જો તેના કહ્યા વગર કોઇએ તેના તરફથી દઈ દીધું તો કફ્ફારો સહીહ થશે નહિ.

૧૦૬ મસઅલો. જો એકજ ફકીરને સાઠ દહાડા સુધી સવાર સાંજ ખાણું ખવાડયું અથવા સાઠ દહાડા સુધી કાચું અનાજ અથવા કીમત દેતી રહી ત્યારે પણ કફ્ફારો સહીહ થઇ ગયો.

૧૦૭ મસઅલો. જો સાઠ દહાડા સુધી લગોલગ ખવાડયુ નહિ પણ વચમાં કેટલાક દહાડા આંતરાના ગયા તો કંઈ હરકત નથી એ પણ દુરસ્ત છે.

૧૦૮ મસઅલો. જો સાઠ દહાડાના અનાજનો હિસાબ ગણીને એક ફકીરને એકજ દહાડો દઇ દીધો તો દુરસ્ત નથી. તેમજ એકજ ફકીરને એકજ દહાડો સાઠ વખત દઈ દીધું તોપણ એકજ દહાડાનો અદા થયો. એક કમ સાઠ ફકીરોને ફરી દેવુ જોઇએ. એવીજ રીતે કીમત દેવાનો પણ હુકમ છે. એટલે એક દહાડામાં એક ફકીરને એક રોઝાના બદલાથી વધારે દેવું જાયઝ નથી.

૧૦૯ મસઅલો. જો કોઈ ફકીરને ફિત્રના સદકાથી વજનમાં કમતી દીધુ તો કફ્ફારો સહીહ થયો નહિ.

૧૧૦ મસઅલો. જો એકજ રમઝાનના બે કે ત્રણ રોઝા તોડી નાંખ્યા તો એકજ કફ્ફારો વાજેબ છે. પણ જો એ બે રોઝા એકજ રમઝાનના નહિ હશે તો જુદો જુદો કફ્ફારો દેવો પડશે.

જે કારણોથી રોઝો તોડવો જાયઝ છે તેનું બયાન.

૧૧૧ મસઅલો. એકાએક એવી બીમાર પડી ગઈ કે જો રોઝો નહિ તોડશે તો જાનનું જોખમ થશે, અથવા બીમારી બહુજ વધી જશે તો રોઝો તોડી નાખવો દુરસ્ત છે. જેમકે એકાએક પેટમાં એવું દરદ થઈ આવ્યું કે બેચેન

થઈ ગઈ; અથવા સાપ કરડયો તો દવા પી લેવી અને રોઝો તોડી નાંખવો જાયઝ છે તેમજ જો એવી તરસ લાગી કે મરી જવાની બીક છે ત્યારે પણ તોડી નાંખવો દુરસ્ત છે.

૧૧૨. મસઅલો. ગર્ભવંતી ઓરતને કોઇ એવી વાત આવી પડી જેથી તેની જાનનો અથવા બચ્ચાની જાનનો ખોફ છે. ત્યારે રોઝો તોડી નાખવો જાયઝ છે.

૧૧૩ મસઅલો. ખાણુ રાધવાથી બેહદ તરસી થઇ અને એવી અકળામણ થઈ ગઇ કે હવે જીવી શકતી નથી ત્યારે રોઝો ખોલી નાંખવો દુરસ્ત છે પણ જો તેણીએ જાણી જોઇને એટલુ બધું કામ કીધુ કે જેના સબબથી તેણીની એવી હાલત થઈ ગઈ તો તે ગુન્હેગાર થશે

જે કારણોથી રોઝો નહિ રાખવો જાયઝ છે તેનું બયાન.

૧૧૪ મસઅલો. જો એવી બીમારી છે કે રોઝાથી નુકસાન થાય છે અને એવી બીક છે કે જો રોઝો રાખશે તો બીમારી વધી જશે અથવા ઘણે મોડે સારી થશે, અને જાનને જોખમ થશે તો રોઝો નહિ રાખે. જ્યારે સારી થાય ત્યારે તેની કઝા રાખી લે. પણ ફકત પોતાના મનમાં એવો વિચાર કરવાથી રોઝો છોડવો દુરસ્ત નથી. પણ જ્યારે કોઈ મુસલમાન દીનદાર હકીમ અથવા ડાકટર કહી દે કે રોઝો તમને નુકસાન કરશે ત્યારે છોડવો જોઇએ.

૧૧૫ મસઅલો. જો હકીમ કે ડાકટર કાફેર હોય અથવા શરીઅતના હુકમો પર ચુસ્ત રીતે ચાલતો ન હોય તો તેના કહેવાપર કંઈ પણ ભરોસો નથી. માત્ર તેના કહેવાથી રોઝો રાખવો છોડે નહિ.

૧૧૬ મસઅલો. જો હકીમે તો કંઈ કહ્યું નથી પણ તેનો પોતાનો અનુભવ છે અને કંઈ એવી નિશાનીઓ માલમ પડી જેથી કરીને દિલ એવી ગવાહી દે છે કે રોઝો નુકશાન કરશે ત્યારે પણ રોઝો રાખે નહિ અને જો પોતે અનુભવી નહિ હોય અને તે બીમારીની પણ તેણીને ખબર ન હોય, ત્યારે ફકત ધારણાનો કંઈ પણ ભરોસો નથી. જો દીનદાર હકીમના બતાવ્યા વગર અને પોતાના અનુભવ વગર પોતાના માત્ર વિચારથીજ રમઝાનનો રોઝો તોડશે તો કફ્ફારો દેવો પડશે. અને જો રોઝો નહિ રાખશે તો ગુન્હેગાર થશે.

૧૧૭ મસઅલો. જો બીમારીથી તંનદુરસ્ત થઈ ગઈ પણ હજી શરીરમાં શકિત નથી અને રોઝો રાખવાથી ફરી બીમાર પડી જવાની બીક છે ત્યારે પણ રોઝો નહિ રાખવો જાયઝછે.

૧૧૮ મસઅલો. જો કોઈ મુસાફરીમાં હોય તો તેને પણ દુરૂસ્ત છે કે રોઝો નહિ રાખે પછી તેની કઝા કદી રાખી લીએ. અને મુસાફરીના તેજ અર્થ છે જેનું બયાન નમાઝના મસઅલાઓમાં થઈ ચુકયું છે એટલે ત્રણ મનઝિલ જવાનો ઇરાદો હોય.

૧૧૯ મસઅલો. મુસાફરીમાં જો કંઈ ઇજા ન થાય જેમકે રેલની સવારી છે અને ધારે છે કે સાંજ સુધી ઘેર પોહોંચી જઇશ, અથવા પોતાની સાથે તમામ તરેહનો આરામ લેવાનો સામાન તૈયાર છે; તો એવે વખતે રોઝો રાખવો બેહતર છે અને જો રોઝો નહિ રાખે પણ કઝા રાખે તોપણ કોઈ ગુનો નથી. પણ રમઝાન શરીફની જે ફઝીલત છે તેનાથી દૂર રેહશે. અને જો રસ્તામાં રોઝાના સબબથી તકલીફ અને બેચેની હોય તો એવે વખતે રોઝો નહિ રાખવો બેહતર છે.

૧૨૦ મસઅલો. જો માંદગીથી સારી નહિ થઈ અને તેમાંજ મરી ગઈ. અથવા હજી ઘર નહિ પોંહચી અને મુસાફરીમાજ મરી ગઈ તો જેટલા રોઝા બીમારીના સબબથી અથવા મુસાફરીના કારણથી છોડી દેવાયલા હોય તેઓને વાસ્તે

આખેરતમાં તેણીનાપર કંઇ હિસાબ કિતાબ અથવા અઝાબ થશે નહિ; કેમકે તેણીને કઝા રાખવાની ફુરસતજ નહીં મળી.

૧૨૧ મસઅલો. જો બીમારીમાં દસ રોઝ ગયા હતા, ફરી પાંચ દહાડા સારી રહી પણ કઝા રોઝા રાખ્યા નહિ તો પાંચ રોઝાનો માફ છે. માત્ર પાંચ રોઝા રાખવા વાસ્તે તેનાપર સવાલ થશે. અને જો પૂરા દસ દહાડા સારી રહી તો પૂરા દસ દહાડાની પકડ થશે. તેથી કરીને જરૂર છે કે જેટલા રોઝાઓ વાસ્તે તેનાપર આખેરતમાં પકડ થવાની હોય તેટલા દહાડાનો ફિદયો દેવા વાસ્તે વસીયત કરીને મરી જાય જ્યારે કે તેણીની પાસે માલ હોય. અને ફિદયાનુ બયાન આગળ આવે છે.

૧૨૨ મસઅલો. તેમજ મુસાફરીમાં જો રોઝા નહિ રાખ્યા હોય ફરી ઘર પોહોંચ્યા પછી મરી ગઈ તો જેટલા દહાડા ઘરમાં રહી છે ફકત તેટલાજ દહાડાની પૂછ થશે. તેણીને પણ જોઇએ કે ફિદયાની વસીયત કરી જાય, જો રોઝા તેણીનાથી વધારે છોડી દેવાયલા હોય તો તેનો સવાલ થશે નહિ.

૧૨૩ મસઅલો. જો રસ્તામાં પંદર દહાડા રેહવાની નૈયતથી થોભી ગઇ. તો હવે રોઝો છોડવો દુરસ્ત નથી કેમકે શરીઅત મૂજબ હવે તે મુસાફેર રહી નહિ. પણ જો પંદર દહાડા કરતાં ઓછી મુદત રહેવાનો ઇરાદો હોય તો રોઝો નહિ રાખવો દુરસ્ત છે.

૧૨૪ મસઅલો. ગર્ભવંતી સ્ત્રી અને ધવડાવનારી સ્ત્રીને જ્યારે પોતાના જીવની અથવા બચ્ચાના જીવની કંઇ બીક હોય ત્યારે રોઝો નહિ રાખે. પછી કદી કઝા રાખી લે. પણ જો તેનો ધણી માલદાર હોય કે કોઇ ધવાડનારીને રાખીને ધવડાવી શકતો હોય તો દૂધ પીવડાવવાની સ્થિતીમાં માને રોઝો છોડી દેવો દુરસ્ત નથી. પણ જો તે એવું બચ્ચું હોય કે પોતાની માં સિવાય બીજા કોઇનું દૂધ નહિ પીતું હોય તો એવે વખતે માને રોઝો નહિ રાખવો દુરસ્ત છે.

૧૨૫ મસઅલો. કોઈ ધવડાવનારી સ્ત્રી એ દૂધ પીવડાવવા વાસ્તે નોકરી કીધી પછી રમઝાન આવી લાગ્યો અને રોઝાથી બચ્ચાની જાનની બીક છે ત્યારે ધવડાવનારીને રોઝો નહિ રાખવો દુરસ્ત છે.

૧૨૬ મસઅલો. સ્ત્રીને હેઝ આવ્યુ અથવા બચ્ચું પેદા થયું અને નફાસ થઈ ગયો ત્યારે હેજ કે નફાસ રહે ત્યાં સુધી રોઝો રાખવો દુરસ્ત નથી.

૧૨૭ મસઅલો. જો રાતના પાક થઈ ગઈ તો હવે સવારનો રોઝો છોડે નહિ. અને જો રાતના ન્હાઇ નહિ તો પણ સવાર થયા પછી પાક થઈ તો હવે પાક થયા પછી રોઝાની નૈયત કરવી દુરસ્ત નથી. પણ કંઇ ખાવુ પીવું દુરસ્ત નથી. હવે આખો દિવસ રોઝો રાખનારાઓની માફક રહે.

૧૨૮ મસઅલો. એવીજ રીતે જો કોઈ દહાડાની વખતે મુસલમાન થઇ અથવા દિવસની વખતે જુવાન થઈ તો હવે આખો દહાડો કઈ ખાવું પીવું દુરસ્ત નથી. અને જો કંઇ ખાઈ લીધું તો રોઝાની કઝા રાખવી પણ નવી મુસલમાન થયલી તેમજ નવી જુવાન થયલી સ્ત્રીના ઉપર વાજેબ નથી.

૧૨૯ મસઅલો. મુસાફરીમાં રોઝો નહિ રાખવાનો ઇરાદો હતો પણ બપોર થાય તેથી એક કલાક આગળ પોતાને ઘેર પોંહચી ગઇ. અથવા એવે વખતે પંદર દહાડા રેહવાની નૈયતથી કોઈ ઠેકાણે રહી ગઇ. અને હજી કંઈ ખાધું કે પીધું નથી. તો હવે રોઝાની નૈયત કરી લે.

૧૩૦ મસઅલો. કોઈ એવી ઘરડી થઇ ગઇ કે રોઝો રાખવાની તાકાત તેમાં રહી નહિ. અથવા એવી માંદી છે કે હવે સારા થવાની તેને આશા નથી. અને રોઝો રાખવાની તાકાત પણ તેમાં નથી તો તે રોઝો રાખે નહિ. અને દરેક રોઝાના બદલામાં એક ફકીરને ફિત્રાના સદકા જેટલું અનાજ દીએ. અથવા સવાર સાંજ તેને પેટ ભરીને ખવડાવે. શરીઅતમાં એને ફિદયો કહે

છે. અને જો અનાજના બદલામાં તેટલાજ અનાજની કીંમતના પૈસા તેને દઈ દીએ, ત્યારે પણ દુરસ્ત છે.

૧૩૧ મસઅલો. તે ઘઉં જો થોડા થોડા કરીને કેટલાક મિસકીનોને દઇ દીએ તો પણ સહીહ અને જાયઝ છે.

૧૩૨ મસઅલો. ફરી જો તેમાં તાકાત આવી ગઈ અથવા માંદાપણાથી સારી થઈ ગઈ ત્યારે સૌ રોઝા કઝા રાખવા પડશે અને જે ફિદયો દીધો હોય તેનો સવાબ જુદો મળશે.

૧૩૩ મસઅલો. કોઇને માથે ઘણા રોઝા કઝા હતા અને મરતી વખતે વસીયત કરી ગઈ કે મારા રોઝાઓના બદલામાં ફિદયો દઈ દેજો, તો તેના માલમાંથી તેનો વલી ફિદયો દઈ દીએ. અને કફન, દફન, અને કરજ અદા કીધા પછી જેટલો માલ રહે તેના ત્રીજા ભાગમાંથી જો તમામ ફિદયો દેવાય તેટલો માલ વધતો હોય તો ફિદયો દેવો વાજેબ થશે.

૧૩૪ મસઅલો. જો તેણીએ વસીયત નહિ કીધી પણ વલીએ પોતાના માલમાંથી ફિદયો દઈ દીધો ત્યારે પણ ખોદા અરહમુરરાહેમીનથી ઉમ્મેદ રાખે કે રખેને તે કબુલ કરી લીએ અને હવે રોઝાઓ વાસ્તે પકડ કરે નહિ. અને વસીયત મરનારે નહિ કીધી હોય તો મરનારના માલમાંથી ફિદયો દેવો જાયઝ નથી. તેમજ જો માલના ત્રીજા ભાગ કરતાં ફિદયો વધી જાએ તો વસીયત કીધી હોય તે છતાં તમામ વારસો રાજી નહિ થાય ત્યાં સુધી વધારે દેવું જાયઝ નથી. પણ જો તમામ વારસો રાજી ખુશી થઈ જાય તો બંને તરેહથી ફિદયો દેવો જાયઝ છે. પણ નાબાલેગ વારસની રજાનો શરીઅતમાં કંઈ વિશ્વાસ નથી. બાલેગ વારસો પોતાનો ભાગ જુદો કરીને તેમાંથી દઈ દીએ તો દુરસ્ત છે.

૧૩૫ મસઅલો. જો કોઈની નમાઝો કઝા થઈ ગઈ હોય અને તે વસીયત કરીને મરી જાય કે મારી નમાઝોના બદલામાં ફિદયો દઈ દેજો તેનો પણ એજ હુકમ છે.

૧૩૬ મસઅલો. દરેક વખતની નમાઝનો એટલોજ ફિદયો છે કે જેટલો એક રોઝાનો છે. એ હિસાબથી દિવસ અને રાતની મળીને પાંચ ફરઝ અને એક વિત્ર, છ નમાઝોના બદલામાં એંસી રૂપીઆભારના શેરને હિસાબે એક અધોળ કમ પોણા અગીયાર શેર ઘઉં દીએ પણ બચવાને અર્થે પૂરા બાર શેર આપે.

૧૩૭ મસઅલો. કોઇને માથે જકાત બાકી છે હજી દીધી નથી તો વસીયત કરી જવાથી તેનું પણ અદા કરવું વારસોપર વાજેબ છે. જો વસીયત નહિ કીધી અને વારસોએ પોતાની રાજીખુશીથી દઇ દીધી તો જકાત અદા નહિ થઇ.

૧૩૮ મસઅલો. જો વલી મરનાર તરફથી કઝા રોઝા રાખી લીએ અથવા તેના તરફથી કઝા નમાઝો પઢી લીએ તો એ દુરસ્ત નથી એટલે તેને માથેથી ઉતરશે નહિ.

૧૩૯ મસઅલો. વગર કારણે રમઝાનનો રોઝો છોડી દેવો દુરસ્ત નથી. અને બહૂજ મોટો ગુનો છે. એમ નહિ સમજે કે એના બદલામાં એક રોઝો કઝા રાખી લઇશ કેમકે હદીસ શેરીફમાં આવેલું છે કે રમઝાનના એક રોઝાના બદલામાં જો આખો વરસ રોઝો રાખતીજ રહે તો પણ તેટલો સવાબ નહિ થશે જેટલો કે રમઝાનનો એક રોઝો રાખવાથી મળતે.

૧૪૦ મસઅલો. જો કોઇએ પોતાના ગુનાને લીધે કમનસીએ રોઝો નહિ રાખ્યો તો લોકોની સામે કંઈ ખાય કે પીએ નહિ. તેમજ એમ પણ નહિ કહે કે આજે મારો રોઝો નથી. કેમકે ગુનો કરીને તે ગુનાને જાહેર કરવું એ પણ ગુનો છે. ત્યારે જો તે સૌ લોકો આગળ કહી દેશે તો બેવડો ગુનો થશે. એક તો રોઝો નહિ રાખવાનો અને બીજો લોકો આગળ જાહેર કરવાનો. એ વાત જે મશહૂર છે કે " ખોદાપાકથી

ચોરી નથી તો બંદાઓની શી ચોરી?" એ ખોટી વાત છે. એટલુંજ નહિ પણ જે લોકો કોઈ ઉઝરથી રોઝો નહિ રાખતા હોય તેઓને પણ લાયક છે કે સૌની રૂબરૂમાં ખાય નહિ.

૧૪૧ મસઅલો. જ્યારે દીકરા દીકરી રોઝો રાખવા લાએકના થઈ જાએ તો તેઓને પણ રોઝાનો હુકમ કરે. અને જ્યારે દસ વરસની ઉમ્મરના થઈ જાય ત્યારે મારીને રોઝો રખાવે. જો તમામ રોઝા નહિ રાખી શકે તો જેટલા રાખી શકે તેટલાજ રખાવે.

૧૪૨ મસઅલો. જો નાબાલેગ છોકરા છોકરી રોઝો રાખીને તોડી નાંખે તો તેની કઝા રખાવે નહિ. પણ જો નમાઝની નૈયત કરીને તોડી નાંખે તો તેને તેઓની પાસે ફરીથી પઢાવે.

એઅતેકાફનું બયાન.

રમઝાન શરીફની ૨૦ મી તારીખે સુરજ ડૂબે તેથી થોડા વખત પહેલાંથી ૨૯ કે ૩૦ મી તારીખ એટલે જે દહાડે ઈદનો ચાંદ દેખાય તે દહાડે, દહાડો આથમે ત્યાંસુધી પોતાના ઘરમાં* જ્યાં નમાઝ પઢવાને વાસ્તે જગ્યા મુકર્રર કીધી હોય તે જગ્યાએજ મજબુતીથી બેસી રહેવું એને એઅતેકાફ કહે છે.

એનો બહૂજ મોટો સવાબ છે. જો એઅતેકાફ શરૂ કરે તો ફકત પિસાબ જાજરૂ અથવા ખાવા પીવાની નાચારીઓને વાસ્તે તો ત્યાંથી ઉઠવું જાયઝ છે. અને જો ખાણું પાણી દેનારો કોઈ હોય તો ખાવા પીવા વાસ્તે પણ નહિ ઉઠે. હંમેશ તેજ જગ્યાએ રહે અને ત્યાંજ સૂએ. અને બહેતર એ છે કે નકામી નહિ રહે. કુરઆને શરીફ પઢતી રહે નફિલો અને તસીબીહો જેની તોફીક થાય તેમાં લાગી રહે અને જો હેઝ કે નફાસ આવી જાએ તો એઅતેકાફ છોડી દે, તેમાં દુરસ્ત નથી. અને એઅતેકાફમાં મરદની સાથે સોહબત કરવી, કોટી કરવી, ભેટવું પણ દુરસ્ત નથી.

* અને મર્દો એઅતેકાફ એવી મસીદમાં કરે કે જ્યાં પાંચે વખત જમાઅત થતી હોય.

ઝકાતનું બયાન.

જેની પાસે માલ હોય, અને તેની ઝકાત તે નહિ કાઢતી હોય તો તે અલ્લાહ તઆલાની આગળ ઘણીજ ગુનેગાર છે. કેયામતને દહાડે તેણીના ઉપર સખત અઝાબ થશે. હઝરત રસૂલુલ્લાહે [સલ] ફરમાવ્યું છે કે "જેની પાસે સોનું ચાંદી હોય અને તે તેની ઝકાત નહિ દેતો હોય તો કેયામતને દહાડે તેને વાસ્તે અગ્નીની તખતીઓ બનાવાશે. ફરી તેઓને જહંનમની આગપર તપાવીને તેની બન્ને પાંસળીઓ અને કપાળ અને પીઠપર ડામ દેવામાં આવશે. અને જ્યારે તે ટાઢી પડી જશે ત્યારે ફરીથી ગરમ કરી લેવામાં આવશે."

અને હઝરત નબી (અલ) એ ફરમાવ્યું કે "જેને અલ્લાહે માલ દીધો અને તેણે ઝકાત નહિ દીધી તો કયામતને દહાડે તેનો માલ ઝેરી ખોડો સાપ બનાવવામાં આવશે. તે તેની ગરદનમાં વિંટળાઈ જશે. તે તેના બન્ને જડબા તોડશે અને કરડશે. અને કહેશે કે હુંજ તારો માલ છું હુંજ તારો ખજાનોછું." ખોદા બચાવે. વારૂ એટલા અઝાબને કોણ સહન કરી શકશે? થોડી લાલચને વાસ્તે એવી મુશીબત ભોગવવી બહૂજ મુર્ખાઈની વાત છે. ખોદાતઆલાનીજ દીધેલી દોલતને ખોદાના માર્ગમાં નહિ દેવી કેટલી બુરી વાત છે.

૧ મસઅલો. જેની પાસે સાડી-

બાવન તોલા *ચાંદી હોય અથવા સાડાસાત તોલા સોનું હોય અને એક વરસ સુધી બાકી રહે તો વરસ પૂરૂં થતાં તેની ઝકાત દેવી વાજેબ છે. અને જો એનાથી કમી હોય તો તેનાપર ઝકાત વાજેબ નથી. અને જો એના કરતાં વધારે હોય તો ત્યારે પણ ઝકાત વાજેબ છે.

૨ મસઅલો. કોઈની પાસે આઠ તોલા સોનું ચાર કે છ મહિના સુધી રહયું ફરી તે કમી થઇ ગયું અને બેત્રણ મહિના પછી ફરી પૈસો મળીગયો ત્યારે પણ ઝકાત દેવી વાજેબ છે. મતલબ એકે જ્યારે વરસની શરૂઆતમાં કે આખેરમાં પૈસાવાળો થઇ જાય અને વરસની વચ્ચે કેટલાક દહાડા તે ગણત્રીથી ઓછા રહી જાય ત્યારે પણ ઝકાત વાજેબ થાય છે. વચ્ચે થોડા દહાડા કમી થઇ જાય ત્યારે પણ ઝકાત માફ થતી નથી. પણ સૌ માલ જતો રહે અને તે પછી પાછો દ્રવ્ય મળી જાયતો જ્યારથી ફરી મળેલો છે ત્યારથી એક વરસનો હિસાબ લગાડાશે.

૩ મસઅલો. કોઈની પાસે આઠ કે નવ તોલા સોનું હતું પણ વરસ દહાડો પૂરો થાય તે પહેલાં જતું રહયું અને વરસ પુરો ગુજર્યો નહિ તો ઝકાત વાજેબ નથી.

૪ મસઅલો. કોઈની પાસે બસો રૂપીયા છે. અને એટલાજ રૂપીઆની તે કરજદાર છે, તો તેણીના ઉપર ઝકાત વાજેબ નથી. પછી આખા વરસ સુધી રહે અથવા નહિ રહે. અને જો દોઢસો રૂપીઆનું દેવું હોય તો પણ ઝકાત વાજેબ નથી કેમકે દોઢસો રૂપીઆ દેણમાં જતા રહયા ત્યારે ફકત પચાસ રૂપીઆ રહી ગયા અને પચાસ રૂપીઆમાં ઝકાત વાજેબ થતી નથી.

૫ મસઅલો. જો બસો રૂપીઆ પાસે હોય અને એકસો રૂપીઆનું માથે કરજ હોય તે એક સો રૂપીઆની ઝકાત વાજેબ છે.

૬ મસઅલો. સોના ચાંદીના ઘરેણાં અને વાસણ અને સાચી ગીત કિનારી સૌના ઉપર ઝકાત વાજેબ છે પછી તે પહેરતી હોય અથવા બંધ રાખતી હોય, અને કદી પણ પેહેરતી ન હોય મતલબ એકે ચાંદી સોનાની દરેક ચીજમાં ઝકાત વાજેબ છે. પણ જો ઉપર બતાવેલા વજનથી ઓછી હોય તો ઝકાત વાજેબ થશે નહિ.

૭ મસઅલો. સોનું કે ચાંદી જો ખરા ન હોય પણ તેમાં કંઈ ભેળ હોય જેમકે દાખલા તરીકે ચાંદીમાં કલ્લઈ મેળવેલી છે. ત્યારે જુઓ કે ચાંદી વધારે છે કે કલ્લઇ. જો ચાંદી વધારે હોય તો તેના ઉપર ચાંદીનોજ હુકમ લાગુ પડશે અને ઉપર જણાવેલા મુજબ તેનું વજન હોય તો ઝકાત વાજેબ છે. અને જો કલ્લઈ વધારે છે તો તેને ચાંદી સમજાશે નહિ પણ કલ્લઇ સમજાશે. ત્યારે જે હુકમ પીતળ, ત્રાંબુ, લોઢું અને કલ્લઇ વિગેરે ચીજોનો છે જેમકે આગળ બયાન કરવામાં આવશે. તેજ હુકમ એનો પણ છે.

૮ મસઅલો. કોઇની પાસે નહિ તેટલું પૂરૂં સોનું છે અને નહિ તેટલી ચાંદી છે. પણ થોડું સોનું છે અને થોડી ચાંદી છે. તો હવે જો બંનેની કીંમત સાથે ગણતાં જો સાડાબાવન

* અને રૂપીયાના વજનથી ચોપન રૂપીઆ તેર આની અને ત્રણ રતી વજનમા ચાદી અને સાત રૂપીયા બાર આની અને સાત રતી સોનું થયું. એ હિસાબ થી હજરત ફાતેમા [રદી] ની મેહેર આમરે રૂપીયા ૧૩૭ની થઈ. અને એ સૌ હિસાબ જે વાત મશહુર છે કે મિસકાલ ૪ાા માશાનો છે તેના ઉપરથી છે. અને જે હિસાબ જાતે કરવામાં આવ્યો તો તેમા કોઈ ઠેકાણે વધ ઘટ નીકળે છે તેથી કરીને જો કોઈ બચાવ રાખવામાગં તો તે એવી રીતે કરે કે ઝકાત ચાલીસ રૂપીઆભાર ચાંદી અને છ રૂપીઆભારમાં પાંચ રતી કમ સોનામાં દીએ અને ફીત્રના સદકામાં એંસી રૂપીઆ ભારના સેરથી બસેર ઘઉ દઇદીએ. અને ગલીઝાનજાસતને લીધે સાડાત્રણ માશાથી બચે. અને ફાતેમા [રદી] ની મહેરમાં ઓરતને વાસ્તે બચાવ એમાં છે કે સો રૂ૦ થી વધારે માંગે નહિં અને યાદ રાખવું જોઇએ કે અમે તમામ તોલમાં લખનૌના તોલા માશાને માતબર ગણ્યો છે. જેની રૂએ અંગ્રેજી સિક્કાનો રૂપીઓ સાડાઅગ્યાર માશાનો થાય છે. જે શેહરોમાં તોલાનુ વજન કમી કે વધારે હોય તેના ઉપરથી હિસાબ કરી લેશો.

તોલા ચાંદીની બરાબર થઈ જાય અથવા સાડા સાત તોલા સોનાની બરાબર થઈ જાય તો ઝકાત વાજેબ છે. અને જો બંને ચીજો એટલી થોડી વજનની હોય કે બંનેની કીંમત નહિ તેટલી ચાંદી જેટલી થાય છે અને નહિ તેટલા સોના જેટલી થાય છે તો ઝકાત વાજેબ નથી. અને જો સોના અને ચાંદી તેટલી પૂરેપૂરી હોય તો કીંમત ગણવાની કંઈ જરૂર નથી.

૯ મસઅલો. ધારો કે કોઇ વખતે પચ્ચીસ રૂપીયાનું એક તોલું સોનું મળે છે. અને એક રૂપીયાની દોઢ તોલો ચાંદી મળે છે. અને કોઈની પાસે બે તોલા સોનું અને પાંચ રૂપીયા પોતાના જરૂરી કામકાજથી વધારે છે, અને એક વરસ સુધી તે એમજ પડયા રહ્યા, તો તેના ઉપર ઝકાત વાજેબ છે. કેમકે બે તોલા સોનું પચાસ રૂપીયાનું થયું અને પચાસ રૂપીયાની ચાંદી પોણાસો તોલા થઈ ત્યારે બે તોલા સોનાની જો તમે ચાંદી ખરીદશો તો પોણાસો તોલા મળશે અને તમારી પાસે પાંચ રૂપીયા છે. એ હિસાબથી જેટલા અંદાજા ઉપર ઝકાત વાજેબ થાય છે તેના કરતાં વધારે માલ થઈ ગયો. પણ જો તમારી પાસે ફકત બે તોલા સોનુંજ રેહતે અને તે શિવાય રૂપીઆ કે ચાંદી કંઈ રેહતે નહિ તો ઝકાત વાજેબ નહિ થાત.

૧૦ મસઅલો. એક રૂપીયાની ચાંદી બે તોલા મળે છે. અને કોઈની પાસે ફકત ત્રીસ રૂપીયા છે તો તેના પર ઝકાત વાજેબ નથી. અને ત્રીસ રૂપીયાની ચાંદી તો સાઠ તોલા થઇ એમ તેનાપર હિસાબ લગાડવામાં આવશે નહિ, કેમકે રૂપીયો તો ચાંદીનોજ થાયછે અને જ્યારે ફકત ચાંદી કે ફકત સોનું કોઇની પાસે હોય તો વજન પર હિસાબ ગણાશે કીંમત પર નહિ.

૧૧ મસઅલો. કોઇની પાસે સો રૂપીયા પોતાના ખરચ કરતાં વધારે રાખેલા હતા પછી વરસ પૂરૂં થાય તે પહેલાં પચાસ રૂપિઆ બીજા મળી ગયાતો પચાસ નો હિસાબ જુદો ગણાશે નહિ પણ તેજ રૂપીઆ સાથે તેઓને મેળવી દેવામાં આવશે. અને જ્યારે તે સો રૂપીઆ ઉપર વરસ વિતી જશે ત્યારે પૂરા દોઢસોની ઝકાત વાજેબ થશે. અને એમ સમજાશે કે જાણે પૂરા દોઢસો રૂપીયા પર વરસ વિતી ગયો.

૧૨ મસઅલો. કોઈની પાસે સો તોલા ચાંદી હતી પછી વરસ પૂરૂં થાય તે પહેલાં બે ચાર તોલા સોનું આવી ગયું અથવા નવ કે દશ તોલા સોનું મળી ગયું. ત્યારે પણ તેનો હિસાબ જુદો ગણવામાં આવશે નહિ પણ તે ચાંદી સાથે મેળવીને ઝકાતનો હિસાબ કરવામાં આવશે. તો જ્યારે તે ચાંદીપર એક સાલ પૂરૂં વિતી જશે ત્યારે તે તમામ માલપર જકાત વાજેબ થશે.

૧૩ મસઅલો. સોનું અને ચાંદી એ સિવાય જેટલી ચીજો છે, જેમકે લોઢું, તાંબુ, પીત્તળ, ગીલીટ, કલઈ વિગેરે અને એ ચીજોના બનેલા વાસણ વિગેરે અને લુગડાં જોડા અને એ ઉપરાંત જે કંઇ રાચ રચીલું હોય તેનો એવો હુકમ છે કે જો તેણી તેને વેચતી હોય અને વેપાર કરતી હોય ત્યારે જુઓ કે તે માલ કેટલો છે. જો તે માલ એટલો હોય કે તેની કીમત સાડીબાવન તોલા ચાંદી અને સાત તોલા સોનાની કીંમતની બરાબર હોય તો જ્યારે સાલ પૂરો થાય તો તે વેપારના માલ ઉપર ઝકાત વાજેબ છે. અને જો એટલો ન હોય તો તેમાં ઝકાત વાજેબ નથી. અને જો માલ વેપારને વાસ્તે રાખેલો નથી. તો તેમાં ઝકાત વાજેબ નથી. પછી ગમે તેટલો માલ કેમ ન હોય. જો હજારો રૂપીઆનો માલ હોય તો પણ ઝકાત વાજેબ નથી.

૧૪ મસઅલો. ઘરનું સામાન જેવું કે પીત્તળની મોટી દેગો, થાળીઓ, અને લગન, ખુનચા, ખાવા પીવાના વાસણ, અને રહેવાનું ઘર, અને પેહેરવાનાં લુગડાં અને સાચા મોતીઓના હાર વિગેર, એ ચીજોમાં ઝકાત વાજેબ નથી. પછી તે ગમે તેટલા કેમ ન હોય અને ગમે તો રોજ વપરાતા હોય અને ગમે તો નહિ વપરાતા

હોય કોઈ પણ રીતે ઝકાત વાજેબ નથી. માત્ર જો એ વેપારનો માલ હોય તો ઝકાત વાજેબ છે. ખુલાસો એ કે સોના ચાંદી સિવાય બીજો જે કંઈ માલ હોય જો તે વેપારનો માલ હોય તો ઝકાત વાજેબ છે. નહિતો તેમાં ઝકાત વાજેબ નથી.

૧૫ મસઅલો. કોઇની પાસે પાંચ દશ ઘર છે અને તેણી તેઓને ભાડે આપે છે. ત્યારે એ ઘરોપર પણ ઝકાત વાજેબ નથી. પછી ગમે તેટલી કીંમતનાં કેમ ન હોય. તેમજ જો કોઇ બસો ચારસો રૂપીયાનાં વાસણ ખરીદી તેને ભાડે ફેરવે છે તો તે ઉપર પણ ઝકાત વાજેબ નથી મતલબ કે ભાડે આપવાની વસ્તુ ઉપર ઝકાત વાજેબ થતી નથી.

૧૬ મસઅલો. પેહેરવાના એવડા પોશાક ગમે તેટલી વધારે કીંમતના હોય તેમાં ઝકાત વાજેબ નથી. પણ તેમાં સાચી જરીનું કામ હોય કે જો તેમાંથી જરી છુટી પાડવામાં આવે તો સાડા બાવન તોલા અથવા એ કરતાં વધારે નીકળે તો તે ચાંદી પર ઝકાત વાજેબ છે.

૧૭ મસઅલો. કોઈની પાસે ચાંદી અથવા સોનું છે અને કેટલોક વેપારનો માલ છે, તો સૌને મેળવી જુઓ કે જો તેની કીંમત સાડા બાવન તોલા ચાંદી અથવા સાડા સાત તોલા સોનાની બરાબર થાય છે તો ઝકાત વાજેબ છે. અને જો એટલી ન હોય તો વાજેબ નથી.

૧૮ મસઅલો. વેપારનો માલ તેજ ગણાશે કે જેને એજ ઇરાદાથી ખરીદ કીધો હોય કે તેનો વેપાર કરીશું. ત્યારે જો કોઇએ પોતાના ઘર ખરચ વાસ્તે અથવા લગ્ન વિગેરેના ખરચને વાસ્તે ચોખા ખરીદ કીધા પછી વિચાર કીધો કે લાવો તેનો વેપાર કરીએ તો તે માલ વેપારનો ગણાશે નહિ અને તેના ઉપર ઝકાત વાજેબ નથી.

૧૯ મસઅલો. જો કોઇની પાસે તમારે કરજ લ્હેણું થાય છે. તો તેના ઉપર પણ ઝકાત વાજેબ છે. પણ લ્હેણું ત્રણ તરેહનું છે. એક તો એકે રોકડ રૂપીઆ અથવા સોનું ચાંદી કોઇને કરજે દીધાં, અથવા વેપારનો માલ વેચ્યો તેનું લ્હેણું છે, અને એક વરસ અથવા બે ત્રણ વરસ પછી લ્હેણું વસૂલ થયુ ત્યારે જો તે રકમ એટલી હોય કે જેના ઉપર ઝકાત વાજેબ થાય તો તે સૌ વરસોની ઝકાત દેવી વાજેબ છે. અને જો એકી વખતે લ્હેણું નહિ વસૂલ થાય તો જ્યારે તેમાંથી *અગ્યાર રૂપીઆ મળે ત્યારે તેટલાની ઝકાત દેવી વાજેબ છે.

અને જો એનાથી ઓછા મળે તો વાજેબ નથી ફરી જ્યારે અગ્યાર રૂપીઆ બીજા મળે તો તેની ઝકાત દઈ દીએ. એવીજ રીતે ઝકાત દેવી જારી રાખે અને જ્યારે દીએ તો તમામ વરસોની દીએ. અને જો લ્હેણું એના કરતાં ઓછું હોય તો ઝકાત વાજેબ થશે નહિ. પણ જો તેની પાસે કંઇ બીજો માલ પણ હોય અને બંનેને મેળવતાં રકમ પૂરી થઈ જાય તો ઝકાત વાજેબ થશે.

૨૦ મસઅલો. જો રોકડ કંઇ દીધું નથી, અને નહિ વેપારનો માલ વેચ્યો, પરંતુ કોઈ એવી ચીજ વેચી હતી જે વેપારની નહી હતી. જેવીકે પેહેરવાનાં લુગડાં વેચ્યાં, અથવા ઘરનું સામાન વેચ્યુ અને તેની કીમત બાકી છે. અને તે એટલી છે જેટલી કે ઝકાતને વાસ્તે હોવી જોઇએ. ફરી તે કીમત કેટલા વરસ પછી વસૂલ મળી તો સૌ વરસોની ઝકાત દેવી વાજેબ છે. અને જો તે સૌ એકી વખતે વસૂલ નહિ થાય પણ થોડી થોડી કરીને મળે તો જ્યાં સુધી પોણાપંચાવન રૂપીયા નહિ વસૂલ મળે ત્યાં સુધી ઝકાત વાજેબ નથી. જ્યારે પોણાપંચાવન રૂપીયા મળી જાય તો સૌ વરસોની ઝકાત દેવી વાજેબ છે.

* હિસાબ ગણતાં ૧૦ાા઼ થાય છે. થોડુંક વધારવાથી પૂરા અગ્યાર લખી દીધા. પણ બચાવ એમાં છે કે આઠ રૂપીયા વસૂલ મળવાથી દઈ દીએ.

૨૧ મસઅલો. ત્રીજીતરેહ એછે કે ધણી-ની પાસે મેહેર લેવી બાકી છે તે ઘણા વરસો પછી મળી તો તેની ઝકાતનો હિસાબ જે દિવસે તે મેહેર મળી તે દિવસથી છે. તેના આગળા વરસોની ઝકાત વાજેબ નથી. પણ જો હવે તે-ણીની પાસે રાખેલી રહે અને તેના ઉપર એક વરસ વિતી જાય તો ઝકાત વાજેબ થશે, નહિ-તો વાજેબ નથી.

૨૨ મસઅલો. જો કોઈ પૈસાદાર મા-ણુસ જેનાપર ઝકાત વાજેબ છે વરસ ગુજરે તે પેહલાંથી ઝકાત દઇ દીએ. અને વરસ પૂરો થ-વાની રાહ નહિ જુએ તો એપણ જાયઝ છે. અને ઝકાત અદા થઇ જાય છે. અને જો તે માલદાર નહિ હોય પણ કેથેથી પૈસા મળ-વાની આશા હતી, એવી આશાથી માલ મળવા અગાઉ તેણીએ ઝકાત દઇ દીધી. ત્યારે આ ઝકાત અદા થશે નહિ. જ્યારે માલ મળી જાય અને તેના ઉપર એક વરસ વિતી જાય ત્યારેં ઝકાત દેવી જોઇએ.

૨૩ મસઅલો. માલદાર માણુસ જો કેટલાક વરસોની ઝકાત આગળથીજ દઇ દીએ તો એપણ જાયઝ છે. પણ જો કોઇ વરસમાં માલ વધી ગયો તો તેટલા વધારાની ઝકાત ફરી દેવી પડશે.

૨૪ મસઅલો. કોઈની પાસે સો રૂપી-યા તેની જરૂર કરતાં વધારે રાખેલા છે અને સો રૂપીઆ બીજે ઠેકાણેથી મળવાની આશા છે. હવે તેણીએ પૂરા બસો રૂપીયાની ઝકાત વરસ પૂરો થાય તે પહેલાં દઈ દીધી, એ પણ દુરસ્ત છે.

૨૫ મસઅલો. કોઇના માલપર પૂરૂં એક વરસ વિતી ગયું પણ હજી તેણે ઝકાત નહિ કાઢી હતી કે એટલામાં તમામ માલ ચોરી થઈ ગયો અથવા કોઈ બીજી તરેહથી જતો ર-હયો તો ઝકાત પણ માફ થઈ ગઈ. અને જો પોતે પોતાનો માલ કોઇને દીધો અથવા કોઈ પણ તરેહથી જાણી જોઇને પોતે બરબાદ કરી દીધો ત્યારે જેટલી ઝકાત વાજેબ થઈ હતી તે-ટલી માફ નહિ થઈ, પણ દેવી પડશે.

૨૬ મસઅલો. વરસ પૂરૂં થયા પછી કોઇએ પોતાનો માલ ખેરાત કરી દીધો ત્યારે પણ ઝકાત માફ થઈ ગઈ.

૨૭ મસઅલો. કોઈની પાસે બસો રૂપીયા હતા એક વરસ પછી તેમાંથી એક સો રૂપીયા ચોરી થઈ ગયા. અથવા એકસો રૂપીયા લીલ્લાહ દઈ દીધા. એકસોની ઝકાત માફ થઇ ગઇ ફકત સો રૂપીયાની ઝકાત દેવી પડશે.

ઝકાત અદા કરવાનું (દેવાનું) બયાન.

૨૮ મસઅલો. જ્યારે માલઉપર પુરૂં વરસ ગુજરી જાય તો તરતજ ઝકાત દઇ દેવી જોઇએ. સારા કામમાં ઢીલ કરવી ઠીક નથી, કે રખેને એકાએક મોત આવી જાય, અને એનો બોજો પોતાની ગરદનપર રહી જાય. જો વરસ પૂરૂં થયા પછી ઝકાત નહિ દીધી તે અહીંસુધી કે બીજું વરસ પણ ગુજરી ગયુ તો ગુનેગાર થઈ, હજી પણ તોબા કરીને બંને વરસોની ઝકાત દઈ દીએ. સાર એ કે પોતાની આખી ઉમરમાં કોઈ પણ વખતે જરૂર દઈદીએ બાકી રાખે નહિ.

૨૯ મસઅલો. જેટલો માલ હોય તેનો ચાળીસમો ભાગ ઝકાતમાં દેવો વાજેબ છે. એટલે સો રૂપીયામાં અઢી રૂપીયા, અને ચાળીસ રૂપીયામાં એક રૂપીયો.

૩૦ મસઅલો. જે વખતે ઝકાતના રૂપીયા કોઈ ગરીબને દીએ તે વખતે પોતાના મનમાં એટલું જરૂર વિચારી લીએ કે હું ઝકાત આપું છું. જો તેણીએ એવી નૈયત નહિ કીધી એમજ દઈ દીધા તો ઝકાત અદા નહિ થઈ ફરીથી દેવી જોઇએ. અને એ જેટલું દીધું હશે તેનો સવાબ જુદો મળશે.

૩૧ મસઅલો. જો ફકીરને દેતી વખતે એ નૈયત નહિ કીધી તો જ્યાં સુધી તે ફકીર પાસે તે માલ રહે ત્યાં સુધી એ નૈયત કરી લેવી

દુરસ્ત છે. હવે નૈયત કરી લેવાથી પણ ઝકાત અદા થઈ જશે. પણ જો ફકીરે ખર્ચી નાંખ્યો તે વખતે નૈયત કરવી ફોકટ છે; હવે ફરીથી ઝકાત દીએ.

૩૨ મસઅલો. કોઇએ ઝકાતની નૈયતથી બે રૂપીયા કાઢીને જુદા રાખ્યા કે જ્યારે એને લેવા લાયક કોઈ મળશે તો તેને દઇશ. ફરી જ્યારે ફકીરને દઈ દીધા તે વખતે ઝકાતની નૈયત કરવી ભૂલી ગઈ તો પણ ઝકાત અદા થઈ ગઇ. પણ જો ઝકાતની નૈયતથી કાઢીને જુદા નહિ મુકતે તો ઝકાત અદા થતે નહિ.

૩૩ મસઅલો. કોઇએ ઝકાતના બે રૂપીયા કાઢયા તો તેનો અખત્યાર છે કે ગમે તો એકનેજ સૌ દઈ દીએ. અથવા થોડુ થોડું કરીને કેટલાક ગરીબોને દીએ. અને ગમેતો તેજ દહાડે સૌ દઇ દીએ અથવા થોડું થોડું કરીને કેટલાક મહિનાઓમાં દીએ.

૩૪ મસઅલો. વધારે સારૂ એજ છે કે એક ગરીબને એટલું દઈ દીએ કે તે દહાડે તેને પુરતું પડે. કોઈ બીજા પાસે તેને માંગવાની જરૂર પડે નહિ.

૩૫ મસઅલો. એકજ ફકીરને એટલો માલ દઇ દેવો કે જેટલો માલ હોવાથી ઝકાત વાજેબ થાય છે, મકરૂહ છે. પણ જો દઈ દીધો તો ઝકાત અદા થઈ ગઈ. અને તેનાથી કમ દેવું જાયઝ છે, મકરૂહ પણ નથી.

૩૬ મસઅલો. કોઈ ઔરત કરજ લેવા આવી અને એ વાતની ખબર છે કે તે એવી કંગાલ અને મુફલેસ છે કે કદી તે અદા કરી શકશેજ નહિ. અથવા એવી પચાવી પડનાર છે કે કરજ લીધા પછી અદા કરતી નથી. તેવી ઔરતને કરઝને નામે ઝકાતનો પૈસો દઇ દીધો, અને પોતાના મનમાં વિચારી લીધું કે હું ઝકાત દઉં છું તો ઝકાત અદા થઇ ગઈ. અગરજો તે પોતાના મનમાં એજ સમજે કે મને કરઝ દીધેલો છે.

૩૭ મસઅલો. જો કોઇને બક્ષીસ તરીખે કંઇ દીધું પણ મનમાં એવી નૈયત કીધી કે હું ઝકાત દઉં છું ત્યારે પણ ઝકાત અદા થઈ જશે.

૩૮ મસઅલો. કોઈ ગરીબ માણુસ ઉપર તમારા દસ રૂપીયા લ્હેણા છે અને તમારા માલની ઝકાત પણ દસ રૂપીયા કે એ કરતાં વધારે છે. ત્યારે તેને ઝકાતની નૈયતથી પોતાનું લહેણું માફ કરી દીધુ, તો ઝકાત અદા નહિ થઈ. પણ તે માણુસને જો ઝકાતની નૈયતથી દસ રૂપીયા દઈ દેશો તો ઝકાત અદા થઈ જશે. હવે એજ રૂપીયા પોતાના લ્હેણામાં તેનાથી લઈ લેવા દુરસ્ત છે.

૩૯ મસઅલો. કોઇની પાસે ચાંદીનાં એટલાં ઘરેણાં છે કે હિસાબ ગણતાં ત્રણ તોલા ચાંદી ઝકાતની થાય છે. અને બજારમાં ત્રણ તોલા ચાંદી બે રૂપીયે વેચાય છે, તો ઝકાતમાં બે રૂપીયા દેવા જાયઝ નથી. કેમકે બે રૂપીયાનું વજન ત્રણ તોલા થતું નથી, અને ચાંદીની જકાતમાં જ્યારે ચાંદી દેવાય તો વજનનો હિસાબ ગણાશે, કીમતનો હિસાબ ગણાશે નહિ. પણ એવી હાલતમાં જો બે રૂપીયાનું લુગડું અથવા કોઈ બીજી ચીજ દઇ દીધી અથવા ત્રણ તોલા ચાંદી દઈ દીએ તો દુરસ્ત છે. ઝકાત અદા થઈ જશે.

૪૦ મસઅલો. ઝકાતના રૂપીયા પોતે પોતાના હાથે નહીં દીધા, પણ કોઇ બીજાને દીધા કે તમે દઈ દેજો એ પણ જાયઝ છે. હવે તે માણુસ દેતી વખતે જો ઝકાતની નૈયત નહિ કરે તો પણ ઝકાત અદા થઇ જશે.

૪૧ મસઅલો. કોઈ ગરીબને દેવા સારૂ તમે બે રૂપીયા કોઇને દીધા પણ તેણે રૂપીયા ફકીરને દીધા નહિ જે કે તમે તેને દીધા હતા, પણ પોતાની પાસેથી બે રૂપીયા તમારા તરફથી દીધા. અને એવો વિચાર કીધો કે તે રૂપીયા હું લઈ લઇશ. ત્યારે પણ ઝકાત અદા થઈ ગઈ. પણ તેમાં શરત એ છે કે તમારા રૂપીયા તેની પાસે હોવા જોઇએ. અને હવે તે માણુસ પોતાના બે રૂપીયાના બદલામાં તમારા પેલા બે રૂપીયા

લઈ લીએ. પણ તમારા દીધેલા રૂપિયા જો તેણે પ્રથમ ખરચી નાંખ્યા અને તે પછી પોતાના રૂપીયા ગરીબને દીધા તો ઝકાત અદા થઈ નહિ. અથવા તમારા રૂપીયા તેની પાસે રાખેલા તો છે, પણ પોતાના રૂપીયા દેતી વખતે તેણે નૈયત એવી રીતે નહિ કીધી કે તે રૂપીયા હું લઈ લઇશ. ત્યારે પણ ઝકાત અદા થઈ નહિ. હવે પેલા એ રૂપીયા ફરીથી ઝકાતમાં દીએ.

૪૨ મસઅલો. જો તમે રૂપીયા નહિ દીધા પણ એટલુ કહી દીધું કે તમે મારા તરફથી ઝકાત દઈ દેશો. તેથી કરીને તેણે ઝકાત દઈ દીધી તો અદા થઇ ગઇ. અને જેટલું તેણે તમારા તરફથી દીધું છે હવે તમારી પાસેથી લઇ લે.

૪૩ મસઅલો. જો તમે કોઇને કંઈ કહ્યું નહિ; અને તેણે તમારી રજા વિના તમારા તરફથી ઝકાત દઈ દીધી ત્યારે ઝકાત અદા નહિ થઈ. હવે જો તમને મનજૂર પણ હોય ત્યારે પણ દુરસ્ત નથી. અને જેટલું તમારા તરફથી દીધું છે તેટલું વસૂલ કરવાનુ તેને તમારાથી હક છે.

૪૪ મસઅલો. તમે એક માણસને પોતાની ઝકાત દેવા વાસ્તે બે રૂપીયા દીધા ત્યારે તેને અખત્યાર છે કે પોતે કોઈ ગરીબને દીએ અથવા કોઇ બીજાને સાંપે કે તમે આ રૂપીયા ઝકાતમાં દઇ દેશો. અને નામ બતલાવવાની જરૂર નથી કે ફલાણીના તરફથી એ ઝકાત દેશો. અને તે માણસ તે રૂપીયાને જો પોતાના કોઇ સગાવ્હાલાને કે માબાપને ગરીબ સમજીને દેશે તો પણ જાયઝ છે. પણ જો તે પોતે ગરીબ હશે તો પોતાને લઈ લેવું દુરસ્ત નથી. પણ જો તમે એમ કહી દીધું હોય કે તમને જોઇએ તેમ એને વાપરશો. અને જેને જોઇએ તેને આપશો તો પોતાને લેવું પણ દુરસ્ત છે.

પાકની ઝકાતનું બયાન.

૪૫ મસઅલો. કોઈ શેહેર કાફેરોના કબજામાં હતું અને તેજ લોકો ત્યાં વસ્તા હતા, ફરી મુસલમાનોએ તે શેહેર ઉપર ચઢાઈ કીધી, અને લડાઈ કરીને તે શેહેર તેઓથી છીનવી લીધું, અને ત્યાં ઇસ્લામી દીનનો ફેલાવો કીધો, અને મુસલમાન પાદશાહે કાફેરોથી લઇને શેહેરની તમામ જમીન તેજ મુસલમાનોને વ્હેંચી આપી તો એવી જમીનને શરીઅતમાં ઉશરી કહે છે. અને તે શેહેરના તમામ લોકો જો પોતાની ખુશીથી મુસલમાન થઈ ગયા લડવાની જરૂર પડી નહિ ત્યારે પણ તે શેહેરની તમામ જમીન ઉશરી કહેવાશે અને અરબસ્તાનની તમામ જમીન પણ ઉશરી છે.

૪૬ મસઅલો. જો કોઇના બાપદાદાઓના વખતથી એજ ઉશરી જમીન બરાબર ચાલતી આવે છે, અથવા કોઈ એવા મુસલમાન પાસેથી ખરીદ કીધી જેની પાસે એવીજ રીતે ચાલી આવે છે. તો એવીજ જમીનમાં જે કંઈ પેદા થાય તેમાં પણ ઝકાત વાજેબ છે. અને તેની રીત એવી રીતે છે કે જો ખેતરને પાણી પીવડાવવું નહિ પડતું હોય ફકત વરસાદના પાણીથી પાક થઈ ગયો અથવા નદી કે નાળું કે દરયાને કિનારે ભિનાશમાં કોઈ ચીજ રોપી, અને તે જો વગર પાણી દીએ પેદા થઈ ગઈ તો એવા ખેતરમાં જેટલુ પાકયું છે તેનો દસમો ભાગ ખેરાત કરી દેવો વાજેબ છે. એટલે દસ મણમાંથી એક મણ અને દસ શેરમાં એક શેર. અને જો ખેતરને કોસ અથવા કોઈ બીજી રીતે પાણી પાઇને પકવેલું છે તો પાકનો વીસમો ભાગ ખેરાત કર. એટલે વીસમણમાં એક મણ અને વીશશેરમાં એક શેર. અને એજ હુકમ બાગ બગીચા વિગેરેનો પણ છે. એવી જમીનમાં ગમે તેટલી થોડી ચીજ પાકે તોપણુ એ સદકો ખેરાત કરવો વાજેબ છે. ઓછા વધારામાં કંઈ ફરક નથી.

૪૭ મસઅલો. અનાજ, સાક, તરકારી, મેવો, ફળફળાદી, ફૂલ વિગેરે જે કંઈ પેદા થાય સૌનો એજ હુકમ છે.

૪૮ મસઅલો. ઉશરી જમીન અથવા પહાડ કે જંગલથી જો મધ કાઢવામાં આવ્યું તો તેમાં પણ એ સદકો વાજેબ છે.

૪૯ મસઅલો. કોઇએ પોતાના ઘરમાં કોઇ ઝાડ રોપ્યું અથવા કોઈ ભાજીપાલો અથવા કોઈ બીજી વસ્તુ રોપી અને તેમાં ફળ લાગ્યું તો તેમાં એ સદકો વાજેબ નથી.

૫૦ મસઅલો. જો ઉશરી ઝમીનને કોઇ કાફેર ખરીદી લીએ તો તે ઉશરી રહેતી નથી. ફરી જો તે કાફેર પાસેથી કોઇ મુસલમાન ખરીદે અથવા કોઈ બીજી રીતે તે મુસલમાનને મળી જાય. ત્યારે પણ તે ઉશરી નહિ રહેશે.

૫૧ મસઅલો. એ વાત કે એ દસમો કે વીસમો ભાગ દેવો કોને માથે છે, જમીનના માલીને માથે છે કે જે પકવે તેને માથે છે, એ મસઅલા-માં દીનના આલેમોમાં ઘણોજ મોટો માંહો માંહે મતફેર છે. પણ અમે સેહેલાઈને વાસ્તે એજ એજ બતલાવ્યા કરીએ છીએ કે પકવનારને માથે છે. તેથી કરીને જો ખેતર ગણોતે દીધેલું હોય પછી તે ગણોત ગમેતો અનાજના બદલામાં હોય અથવા રૂપીયાના બદલામાં પણ ખેડનારનેજ માથે મચકૂર ઝકાત છે. અને જો ખેતર ભાગમાં હોય તો માલેક અને ખેડુત બંને પોતપોતાના હિસ્સા-માંથી ભાગ પડતી ઝકાત દીએ.

જે લોકોને ઝકાત દેવી દુરસ્ત છે તેઓનું બયાન.

૫૨ મસઅલો. જેની પાસે સાડા બાવન તોલા ચાંદી અથવા સાડા સાત તોલા સોનું અથવા એટલીજ કીંમતનો વેપારનો માલ હોય તેને શરએ શરીફમાં માલદાર કહે છે. એવા માણસને ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત નથી, અને તેને ઝકાતનો પૈસો લેવો અને ખાવો પણ હલાલ નથી. એવીજ રીતે જેની પાસે એટલીજ કીંમતનો કોઇ માલ હોય જે વેપારનો તો નથી પણ તેની જરૂર કરતાં વધારે છે, તે પણ માલદાર છે. એવા માણસને પણ ઝકાત દેવી જાયઝ નથી અગરજો એવા માલદારને પોતે ઝકાત દેવી વાજેબ નથી.

૫૩ મસઅલો. અને જેની પાસે એટલો માલ નથી પણ થોડો માલ છે. અથવા બિલકુલ નથી એટલે એક દહાડો પોતાનું ગુજરાન કરી શકે એટલો પણ નથી, તેને ગરીબ કહે છે. એવા માણસને ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત છે. અને એવા લોકોને લેવું પણ દુરસ્ત છે.

૫૪ મસઅલો. મોટી મોટી રાંધવાની દેગો અને મોટા પાથરવાના ગાલીચા શેત્રંજી વિગેરે કે જેઓની વરસોમાં એકાદ વખત કોઈ લગ્ન વિગેરેમાં જરૂર પડતી હોય અને રોજ તે વપરાતા ન હોય તે જરૂરી સામાનમાં ગણાશે નહિ.

૫૫ મસઅલો. રહેવાનું ઘર, પહેરવાનાં કપડાં, અને કામકાજ વાસ્તે નોકર, ચાકર, અને ઘરનાં રાચ રચીલાં, વાસણ વિગેરે જે ઘણું કરીને વાપરવામાં આવતા હોય એસો જરૂરના સામનમાં ગણાય છે, મચકુર ચીજો હોવાથી તેણી માલદાર ગણાશે નહિ. પછી તે ચીજો ગમે તેટલી કીમત ની કેમ ન હોય. તેથી કરીને તેણીને ઝકાત-નો પૈસો દેવો જાયઝ છે. એવીજ રીતે વિદ્વાન (આલેમ) માણસપાસે તેના ઇલિમને લાયકની અને તેના કામની કીતાબો (પછી ગમે તેટલાની કેમ-ન હોય) જરૂરની વસ્તુઓમાં દાખલ છે.

૫૬ મસઅલો. કોઈની પાસે પાંચ દશ ઘરો છે. જેને તેણી ભાડે આપે છે. અને તેની આમદનીથી પોતાનું ગુજરાન કરે છે. અથવા એકાદ ગામ છે. કે જેની આમદની આવે છે, પણ બાલબચ્ચાં અને ઘરના માણસોનો એટલો ખરચો છે કે સારી રીતે ગુજારો થઇ શકતો નથી, પણ ખરચની અડચણ પડે છે. અને તેણીની પાસે એવો કોઇ માલ પણ નથી, જેમાં ઝકાત વાજેબ થાય તો એવા માણસને પણ ઝકાત દેવી દુરસ્ત છે.

૫૭ મસઅલો. કોઈની પાસે હજાર રૂપીયા રોકડા છે. પણ તે પૂરા હજાર રૂપીયાનો કે એનાથી વધારેનો કરજદાર છે. તો તેવાને પણ ઝકાતનો પૈસો દેવો જાયઝ છે. અને જો કરજો હજાર રૂપીઆથી ઓછો હોય તો જુઓ કે કરજ પતાવી દેતાં કેટલા રૂપીઆ બાકી રહે છે. જો

એટલા બચી રહે કે જેટલામાં ઝકાત લાગુ પડે છે, તો તેને ઝકાતના પૈસા દેવા દુરસ્ત નથી. અને જો એના કરતાં ઓછા બાકી રહે તો દેવું દુરસ્ત છે.

૫૮ મસઅલો. એક માણસ પોતાના ઘર આગળ તો ઘણો માલદાર છે પણ સફરમાં કંઈ એવો વખત આવી પડયો કે તેની પાસે કંઇ ખરચ વાસ્તે રહ્યું નહિ. બધો માલ ચોરી થઈ ગયો. અથવા બીજા કોઈ કારણથી તેની પાસે હવે ઘર પોહોંચવા જેટલો ખર્ચો નથી. એવા માણસને પણ ઝકાતનો પૈસો દેવો જાયઝ છે. એવીજ રીતે જો હજજ પડનારની પાસે રસ્તામાં ખરચો ખૂટી ગયો, અને તેના ઘરમાં ઘણી દોલત છે, તેને પણ ઝકાત દેવી દુરસ્ત છે.

૫૯ મસઅલો. ઝકાતનો પૈસો કોઈ કાફેરને દેવો જાયઝ નથી. મુસલમાનનેજ દીએ. અને ઝકાત, ઉશર અને ફિત્રનો સદકો, અને મન્નત, અને કફફારા સિવાય બીજી ખેરાત કાફેરને પણ દેવી દુરસ્ત છે.

૬૦ મસઅલો. ઝકાતના પઇસાથી મસીદ બંધાવવી, કે કોઇ વગર વાલી વારેસના મુડદાનું કફન દફન કરવું, મુડદાના તરફથી તેનું કરજ ભરી દેવુ, અથવા કોઇ બીજા સારા કામમાં ખરચવું દુરસ્ત નથી. જ્યાં સુધી તે (ઝકાત) ના હકદારને નહિ દેવામાં આવે ઝકાત અદા થશે નહિ.

૬૧ મસઅલો. પોતાની ઝકાતનો પૈસો પોતાના માબાપ, દાદા, દાદી, નાના, નાની, પડદાદો વિગેરે જેઓથી કે તેણી જનમી હોય તેઓને દેવું દુરસ્ત નથી. તેમજ પોતાની ઓલાદ અને છોકરાના છોકરા કે તેના છોકરા કે નવાસા વિગેરે જેઓ કે એની ઓલાદમાં ગણાતા હોય તેઓને પણ દેવું દુરસ્ત નથી. તેમજ ધણી પોતાની ઓરતને અને ધણીઆણી પોતાના મરદને ઝકાત દઈ શકતાં નથી.

૬૨ મસઅલો. મજકૂર સગાંઓ સિવાય બીજા સૌ સગાંઓને ઝકાત દેવી દુરસ્ત છે. જેવા કે ભાઈ, બેન, ભત્રીજી, ભાણેજ, કાકા, ફોઈ, માશી, મામો, સાવકીમા, સાવકો બાપ, સાવકો દાદો, સાસૂ, સસરો વિગેરે, સૌને દેવું દુરસ્ત છે.

૬૩ મસઅલો. નાબાલેગ છોકરાનો બાપ પૈસાવાળો હોય તો તેને ઝકાત દેવી દુરસ્ત નથી અને જો છોકરા છોકરી બાલેગ થઈ ગયા અને તેઓ પોતે તો માલદાર નથી પણ તેઓનો બાપ પૈસાવાળો છે, તો તેઓને જો ઝકાત દેશે તો જાયઝ છે.

૬૪ મસઅલો. જો નાનાં બચ્ચાંઓનો બાપતો પૈસાદાર નથી પણ તેની મા પૈસાવાળી છે તો તે બચ્ચાને ઝકાત દેવી જાયઝ છે.

૬૫ મસઅલો. સૈયદોને અને અલવીયોને, તેમજ જેઓ હઝરત અબ્બાસની અથવા હઝરત જાફરની અથવા હઝરત અકીલની અથવા હઝરત હારેસ બિન અબ્દુલ મુત્તલેબ (રદીયલ્લાહોઅનહુમ) ની ઓલાદમાં હોય તેઓને ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત નથી તેમજ જે સદકો શરીઅતમાં વાજેબ હોય તેઓને તે સદકો કોઈ દીએતો દુરસ્ત નથી. જેમકે નઝર, કફફારો, ઉશર, ફિત્રનો સદકો એ શીવાય બીજા કોઈ પણ સદકા, ખેરાતનું દેવું તેઓને દુરસ્ત છે.

૬૬ મસઅલો. ઘરના નોકરો, દરબાનો દાઇ, મામા વિગેરેને પણ ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત છે. પણ તે ઝકાતનો પૈસો દઇને તેઓના પગારમાં તેને ગણે નહિ, પણ પગાર ઉપરાંત તેઓને બક્ષીશ તરીખે દીએ; અને દિલમાં ઝકાત દેવાની નૈયત કરેતો દુરસ્ત છે.

૬૭ મસઅલો. જે બચ્ચાને તમે નાનપણુમાં ધવાડયું હોય તેને અને જે સ્ત્રીએ નાનપણુ માં તમને ધવાડયા હોય તે સ્ત્રીને પણ ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત છે.

૬૮ મસઅલો. એક ઓરતની મેહેર હઝાર રૂપીયા છે. પણ તેનો ધણી બહુજ ગરીબ છે કે દઈ શકતો નથી તો એવી ઓરત ને પણ ઝકાતના પૈસા દેવા દુરસ્ત છે અને જો તેનો ધણી અમીર છે

પણ મેહેર દેતો નથી; અથવા તેણીએ પોતાની મેહેર માફ કરી દીધી; ત્યારે પણ ઝકાતનો પઈસો તે સ્ત્રીને દેવો દુરૂસ્ત છે. અને જો એવી આશા હોય કે જ્યારે હું માંગીશ ત્યાર તે (ધણી) દઇ દેશે, કંઇ ઢીલ કરશે નહિ તો એવી ઓરતને ઝકાતનો પૈસો દેવો દુરસ્ત નથી.

૬૯ મસઅલો. એક માણુસને હકદાર સમજીને ઝકાત દીધી. પછી જણાયું કે પૈસા વાળો છે, અથવા સૈયદ છે, અથવા અંધારી રાતમાં કોઈને દીધા પછી માલમ પડ્યું કે તે તો મારી મા હતી, અથવા મારી દીકરી હતી અથવા કોઈ એવું સગું હતું કે જેને ઝકાત દેવી જાયઝ નથી; તો એ સૌ હાલતમાં ઝકાત અદા થઈ ગઈ. બીજી વખતે ફરીથી દેવી વાજેબ નથી. પણ લેનારને જો માલમ પડી જાય કે એ ઝકાતનો પૈસો છે અને હુ ઝકાત લઈ શકતો નથી, ત્યારે તે નહિ લીએ, અને પૈસા પાછા દઈ દીએ અને જો દીધા પછી માલમ પડી આવે કે જેને દીધુ તે કાફેર છે તો ઝકાત અદા થઈ નહિ ફરીથી દીએ.

૭૦ મસઅલો. જો કોઈના ઉપર શક હોય કે તે પૈસાવાળો છે, કે ગરજુ છે તો જ્યાં સુધી ચોકસ માલમ નહિ પડે તેને ઝકાત દીએ નહિ. જો ચોકસ રીતે તપાસ કર્યા વગર દઈ દીધી તો વિચાર કરે કે મનનું વલણ કઈ તરફ વધારે છે. જો દિલ એવી ગવાહી દીએ કે તે ફકીર છે તો ઝકાત અદા થઇ ગઇ; જો મનમાં એવી લાગણી થાય કે તે માલદાર છે તો ઝકાત અદા થઈ નહિ, ફરી દીએ. પણ જો દીધા પછી એમ માલમ પડે કે તે ખરેખાત ગરીબજ છે. તો ફરીથી નહિ દીએ; ઝકાત અદા થઈ ગઈ.

૭૧ મસઅલો. ઝકાત દેવામાં અને ઝકાત સિવાય બીજા સદકા કે ખેરાતમાં સૌથી વધારે પોતાના સગાવ્હાલાઓનું ધ્યાન રાખે કે પહેલાં તેઓનેજ દીએ. પણ તેઓને એમ નહીં જણાવે કે એ સદકો, ખેરાતની ચીજ છે, જેથી તેઓને ખોટું લાગે નહિ. હદીસ શરીફમાં આવેલું છે કે સગાવ્હાલાઓને ખેરાત દેવાથી બમણો સવાબ મળે છે. એક તો ખેરાત કરવાનો અને બીજો પોતાના સગાવ્હાલાઓના ઉપર આભાર કરવાનો. ફરી તેઓને દીધા પછી જે કંઈ વધે તે બીજાઓને દીએ.

૭૨ મસઅલો. એક શેહેરની જકાત બીજા શેહેરમાં મોકલવી મકરૂહ છે. પણ જો બીજા શહેરમાં તે ઝકાત મોકલનારના સગા રહેતા હોય અને તેઓપર મોકલી; અથવા એ શેહેર કરતાં તે શેહેરના લોકો વધારે મોહતાજ છે; અથવા તે લોકો દીનના કામમાં લાગેલા છે, તેઓને (ઝકાતનો માલ) મોકલાવી દીધો તો મકરૂહ નથી કેમકે તાલેબુલ ઇલ્મો (મદરસાઓમાં દીની ઇલમ પઢનારાઓ) અને દીનપર ચુસ્ત ચાલનારા આલેમોને દેવું મોટો સવાબ છે

ફિત્રના સદકાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જે મુસલમાન એવો માલદાર હોય કે તેનાપર ઝકાત વાજેબ હોય અથવા તેનાપર ઝકાત વાજેબ તો નથી પણ, જરૂરની ચીજો કરતાં તેની પાસે એટલી કીમતનો સામાન અને માલ છે કે જેના ઉપર ઝકાત વાજેબ થાય છે; તો તેના ઉપર ઇદને દિવસે સદકો દેવો વાજેબ છે. પછી ગમે તો તે વેપારનો માલ હોય કે વેપારનો ન હોય. અને ગમે તો તેના ઉપર એક વરસ ગુજરી ગયો હોય અથવા નહિ વિત્યો હોય અને એવા સદકાને શરીઅતમાં ફિત્રનો સદકો કહે છે.

૨ મસઅલો. કોઈની પાસે રેહવાનું બહુ મોટું ઘેર છે. કે જો વેચવામાં આવે તો હઝાર પાનસોને વેચાય. અને પેહેરવાના બહુજ કીંમતી લુગડાં છે પણ તેમાં ગોટો કિનારી કંઈ મળે નહિ અને નોકરી બજાવવાને બે ચાર નોકરો છે. ઘરમાં પાનસો હઝાર રૂપીયાનો જરૂરી સામાન પણ

છે, પણ ઘરેણા નથી. અને તે સૌ, કામમાં વપરાય છે. અથવા કેટલીક સામાન પણ છે જે જરૂરી સામાન કરતાં વધારે છે. અને કેટલીક ગોટા કિનારી અને ઘરેણાં પણ છે. પણ તે એટલાં નથી કે જેટલાંનાં ઉપર ઝકાત વાજેબ થાય છે; તો એવા માણસ પર ફિત્રનો સદકો વાજેબ નથી.

૩ મસઅલો. કોઇના બે ઘર છે. તેમાં એકમાં પોતે રહે છે અને બીજું ખાલી પડેલું છે, અથવા ભાડે દીધેલું છે ત્યારે આ બીજું ઘર જરૂર કરતાં વધારે છે ત્યારે જો તેની કીમત એટલી થાય છે કે જે રકમ પર ઝકાત વાજેબ થાય છે તો તેણીના ઉપર ફિત્રનો સદકો વાજેબ છે. અને એવી ઓરત (કે મરદ) ને કોઇ ઝકાત દીએ તો જાયઝ નથી. જો તેજ ઘર [ની-આમદની] થી તેણી પેટ ભરતી હોય તો એ મકાન પણ જરૂરી સામાનમાં ગણાશે અને તેણી ઉપર ફિત્રનો સદકો વાજેબ થશે નહિ. અને એવી ઓરત (કે મરદ) ને ઝકાતનો પૈસો લેવો અને કોઇને તેઓને દેવો દુરસ્ત થશે. મતલબ એ થયો કે જેને ઝકાત સદકાનો પૈસો લેવો દુરસ્ત છે તેણીના ઉપર ફિત્રનો સદકો વાજેબ નથી. અને જેને સદકાનો અને ઝકાતનો પૈસો લેવો દુરસ્ત નથી તેણીના ઉપર ફિત્રનો સદકો વાજેબ છે.

૪ મસઅલો. કોઈની પાસે જરૂર કરતાં વધારે સામાન છે પણ તેણી કરજદાર પણ છે તો કરજો બાદ કરીને જુઓ કે શું બાકી રહે છે. જો એટલી કીમતનો સામાન બાકી રહે કે જેટલાની ઉપર ઝકાત વાજેબ થાય છે. તો ફિત્રનો સદકો વાજેબ છે. અને જો એ કરતાં કમી બાકી રહે તો વાજેબ નથી.

મસઅલો. (રમઝાનની) ઇદને દહાડે જ્યારે સવાર પડી કે તેજ વખતે ફિત્રનો સદકો વાજેબ થાય છે. ત્યારે જો કોઈ સવાર પડે તે પેહલાં ગુજરી ગયું તો તેના પર ફિત્રનો સદકો વાજેબ નથી તેના માલમાંથી દેવાય નહિ.

૬ મસઅલો. વધારે સારૂં એ છે કે જે વખતે મરદો નમાઝને વાસ્તે ઇદગાહ જતા હોય તે પેહલાંજ સદકો દઇ દીએ. જો તે પેહલાં નહિ દીધું તો કંઇ હરકત નથી પછી દીએ.

૭ મસઅલો. કોઇએ ફિત્રનો સદકો ઇદ થાય તે પેહલાં રમજાનમાં દઈ દીધો, ત્યારે પણ અદા થઇ ગયો. એ ફરીથી દેવો વાજેબ નથી.

૮ મસઅલો. જો કોઇએ ઇદને દહાડે ફિત્રનો સદકો દીધો નહિ તો માફ થયો નથી. હવે પછી કોઈ પણ દહાડે દઇ દેવો જોઇએ.

૯ મસઅલો. ફિત્રનો સદકો ફકત પોતાના તરફથીજ દેવો વાજેબ છે. બીજા કોઇના * તરફથી દેવો વાજેબ નથી. બચ્ચાંઓની તરફથી તેમજ, માબાપ તરફથી ધણી તરફથી, અથવા કોઈ બીજા તરફથી, કોઇના તરફથી પણ દેવો વાજેબ નથી.

૧૦ મસઅલો. જો નાની ઉમ્મરના બચ્ચા પાસે એટલો માલ હોય કે જેટલો માલ હોવાથી ફિત્રનો સદકો વાજેબ થાય છે, જેમ કે તેનું કોઇ સગું મરી ગયું તેના માલમાંથી તે બચ્ચાને વારસો મળ્યો. અથવા કોઇ બીજી તરેહથી માલ મળ્યો તો તે બચ્ચાના માલમાંથી ફિત્રનો સદકો દીએ પણ જો તે બચ્ચું ઇદને દહાડે સવાર થયા પછી જનમ્યું હોય તો તેના તરફથી ફિત્રનો સદકો દેવો વજેબ નથી.

૧૧ મસઅલો. કોઇએ કોઈ ઉજરને લીધે રમઝાનના રોઝા નહિ રાખ્યા તેના ઉપર પણ સદકો વાજેબ છે. અને જેણે રોઝા રાખ્યા તેના પર પણ વાજેબ છે. બંનેમાં કઇ ફરક નથી.

---

* એ હુકમ ઓરતો વાસ્તે છે. અને મરદપર તો નાબાલેગ ઓલાદ તરફથી પણ દેવા વાજેબ છે. પણ જો તે ઓલાદ માલદાર હોય તો બાપને માથે વાજેબ નથી, પરંતુ તેઓના માલમાંથી દીએ. અને બાલેગ ઓલાદ તરફથી દેવા વાજેબ નથી પણ જો કોઈ છોકરો (કે છોકરી) ગાંડો હોય તો તેના તરફથી પણ દીએ.

૧૨ મસઅલો. ઘઉંનો લોટ, ઘઉં અથવા ઘઉંનો સત્તૂ (ઘઉંને ભુંજીને ઘંટીમાં દળેછ તેને સત્તૂ કહે છે) ફિત્રના સદકામાં દીએ તો એંસી રૂપીઆભારના શેરને હિસાબે એટલે અંગ્રેજી તોલથી પોણાબશેર નવટાંક પણ બચાવની રૂએ પૂરા બસેર [એટલે આપણોમાં ગુજરાતના ચારશેર) અથવા કંઇ વધારે દઈ દેવા જોઇએ કેમકે વધારે હોવાથી કંઈ હરકત નથી પણ વધારે સારૂં છે. અને જો જવ કે જવના લોટ (આટો) દીએ તો એના કરતાં (એટલે ઘઉં કરતાં) બમણા દેવા જોઇએ.

૧૩ મસઅલો. જો ઘઉં અને જવ સિવાય કંઈ બીજુ અનાજ જેમકે ચણાકે જુવાર દીએ તો એટલી દીએ કે તેની કીમત તેટલા ઘઉં અથવા તેટલા જવની બરાબર થઇ જાય જેટલા કે ઉપર બયાન થયા

૧૪ મસઅલો. જો ઘઉં જવ નહિ દીધા પણ તેટલા ઘઉં અને જવની કીમત દીધી તો એ સૌ કરતાં વધારે સારૂં છે.

૧૫ મસઅલો. એક માણુસનો ફિત્રનો સદકા એકજ ફકીરને દીએ અથવા થોડા થોડા કરીને કેટલાક ગરીબોને વ્હેંચે બંન્ને રીતે દુરસ્ત છે.

૧૬ મસઅલો. જો કેટલાક માણુસોનો ફિત્રનો સદકા એકજ ફકીરને દઈ દીધા અપણુ દુરસ્ત છે.

૧૭ મસઅલો. ફિત્રનો સદકા તે લોકોનેજ દેવો જાયઝ છે કે જેઓને ઝકાત લેવાનો હક છે.

કુરબાનીનું બયાન.

કુરબાની કરવાનો બહૂજ મોટા સવાબ છે. રસૂલુલ્લાહ (સલ) ફરમાવ્યું છે કે કુરબાનીના દહાડામાં કુરબાનીથી વધારે કાંઈ ચીજ અલ્લાહ તઆલાને પસંદ નથી. તે દહાડાઓમાં એકામ તમામ નેકીઓથી વધારે સારૂં છે. અને કુરબાની કરતી વખતે એટલે ઝુબેહ કરતી વખતે લોહીનું ટીપું જમીનપર પોંહચે તે પહેલાંજ અલ્લાહતઆલાની આગળ મકબુલ (પ્રસંદ) થઇ જાય છે. ત્યારે ખુબ ખુશીની સાથે અને દિલ ખોલીને કુરબાની કર્યા કરો. અને હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યુ છે કે "કુરબનીના બદનપર જેટલા વાળ હાયછે તે દરેક વાળના બદલામાં એક એક નેકી લખાય છે." સુબહાનલ્લાહ ! જરા વિચારો તો કે એના કરતાં વધારે કયો સવાબ હશે કે એક કુરબાની કરવાથી હજારો અને લાખો નેકીયો મળી જાય છે? ઘેટાના બદન પર જેટલા વાળ હેય છે જો કોઈ સવારથી સાંજ સુધી ગણે તો પણ ગણ્યા રહે નહિ. ત્યારે વિચાર કરશો કે કેટલી નેકીઓ થઈ?

દીનદારીની મોટી વાત તો એ છે કે જેને કોઇના ઉપર કુરબાની કરવી વાજેબ નહિ હોય તો પણ એટલા અપાર અને અનહદ સવાબની લાલચે કુરબાની કરી દેવી જોઇએ. કેમકે જ્યારે એ દહાડા ચાલ્યા જશે ત્યારે આવી મોટી નેઅમત કયાં હાસેલ થશે? અને એવી સેહલાઇથી એટલી બધી નેકીઓ કેવી રીતે મેળવી શકશે? અને જો ખોદા પાકે માલદાર અને અમીર બનાવી હોય તો લાયક એ છે કે જ્યારે પોતાના તરફથી કુરબાની કરે ત્યારે જે સગા વ્હાલા મરી ગયાં હોય જેવાકે મા બાપ વિગેરે; તેઓના તરફથી પણ કુરબાની કરી દીએ કે જેથી તેઓની રૂહને એટલો મોટો સવાબ પોહચે.

હઝરત (સલ), અને આપ (સલ) ની બીબીયો (રદી), પોતાના પીર વિગેરેના તરફથી કુરબાની કરે. અને નહિ તો ઓછામાં ઓછું એટલું તો જરૂર કરે કે પોતાના તરફથી કુર્બાની કરે કેમકે માલદારપર વાજેબ છે. જેની પાસે દોલત વિગેરે સઉ કંઈ હોય અને કુર્બાની કરવી તેના ઉપર વાજેબ છે, છતાં તેણીએ કુર્બાની નહિ કીધી તેના કરતાં વધારે કમનસીબ અને (સવાબથી) દૂર રહેનાર બીજું કોણુ હશે? અને ગુનો રહી ગયો તે તો જુદો.

જ્યારે કુરબાનીના જનાવરને કિબલા તરફ સુવાડે ત્યારે પહેલાં એ દોઓ પઢે. "[illegible]

વજઝહુતો વજહેયા લીલ્લઝી ફતરસસમા-વાતે વલ અરદા હનીફંવ વમા અના મિનલ મુશરેકીન. ઈન્ના સલાતી, વ નોસોકી, વ મહયાયા વ મમાતી લીલ્લાહે રબ્બીલ આલમીન, લાશરીક લહૂ વ બે ઝાલેકા ઉમિરતો વ અના મિનલ મુસલેમીન. અલ્લાહુમ મિનકા વ લક.

ફરી **બિસમિલ્લાહે અલ્લાહો અકબર** કહીને ઝુબેહ કરે. અને ઝુબેહ કીધા પછી એ દોઆ પડે. **અલ્લાહુમ્મા તકબ્બલહો મિન્ની* કમા તકબ્બલતા મિન હબીબેકા સૈયદેના મોહમ્મદીંવ વ ખલીલેકા ઈબરાહીમ અલેહેમસ સલાતો વસ સલામ.**

૧ મસઅલો. જેનાપર ફિત્રનો સદકો વાજેબ છે તેનાપર બકરઈદના દહાડાઓમાં કુરબાની કરવી પણ વાજેબ છે. અને જો તેટલો માલ નહિ હોય કે જેટલો હોવાથી ફિત્રનો સદકો વાજેબ થાય છે તો તેનાપર કુરબાની પણ વાજેબ નથી. તેછતાં જો કુર્બાની દોએ તો ઘણોજ સવાબ મેળવશે.

૨ મસઅલો. મુસાફેરપર કુરબાની વાજેબ નથી.

૩ મસઅલો. બકરઈદની દસમી તારીખથી લઇને બારમી તારીખે સૂરજ ડુબે ત્યાં સુધી કુરબાની કરવાનો વખત છે. પછી ગમે તે દિવસે કુરબાની કરે. પણ કુરબાની કરવાનો સૌથી વધારે સારો દહાડો બકરઈદનો દિવસ છે પછી અગ્યારમી તારીખ અને પછી બારમી તારીખ.

૪ મસઅલો. બકરીદની નમાઝ થાય તે પેહલાં કુરબાની કરવી દુરસ્ત નથી. જ્યારે લોકો નમાઝ પઢી રહે ત્યારે કુરબાની કરે. પણ જો કોઈ ઓરત (કે મરદ) કોઈ ગામડામાં રેહતી હોય તો ત્યાં સવારની નમાઝ થઈ રહી કે કુરબાની કરવી દુરસ્ત છે. શેહેર અને કસ્બાના રેહનારો (ઈદની) નમાઝ પછી કુરબાની કરે.

૫ મસઅલો. જો શેહેરની રેહનાર કોઈ ઓરત (કે મરદ) પોતાની કુરબાનીનું જનાવર કોઈ ગામમાં મોકલી દીએ. તો તેની કુરબાની ઈદની નમાઝની પેહલાં પણ દુરસ્ત છે. અગરજો તે પોતે શેહેરમાંજ હાજર રહે પણ જ્યારે કુર્બાની ગામડામાં મોકલાવી દીધી ત્યારે નમાઝથી પેહલાં કુરબાની કરવી દુરસ્ત થઈ ગઈ. ઝુબેહ થઈ જાય તે પછી તેને મગાવી લે અને તેનું માંસ ખાએ.

૬ મસઅલો. બારમી તારીખ સૂરજ ડુબે તે પેહલાં કુરબાની કરવી દુરસ્ત છે જ્યારે સૂરજ ડુબી ગયો તે વખતે કુરબાની કરવી દુરસ્ત નથી

૭ મસઅલો. દસમી તારીખથી બારમી તારીખ સુધી જ્યારે મનમાં આવે ત્યારે કુરબાની કરે ગમેતો દિવસે અને ગમેતો રાત્રે પણ રાત્રે ઝુબેહ કરવુ ઠીક નથી બુરૂ છે, કે રખેને કોઈ રગ (નસ) કપાય નહિ અને કુરબાની દુરસ્ત નહિ થાય.

૮ મસઅલો. (બકરીદની) દસમી અને અગ્યારમી તારીખે સફરમાં હતી ફરી બારમી તારીખે સૂરજ આથમે તે પેહલાં ઘેર પોંહચી ગઇ. અથવા પંદર દહાડા કોઇ ઠેકાણે રેહવાની નૈયત કરી લીધી તો હવે તેણીપર કુરબાની કરવી વાજેબ થઈ ગઈ. તેમજ પેહલાં એટલો માલ નહિ હતો કે જેથી કુરબાની વાજેબ થાય ફરી બારમી તારીખે સૂરજ ડુબે તે પેહલાં કોઈ ઠેકાણેથી માલ મળી ગયો તો કુરબાની કરવી વાજેબ છે.

૯ મસઅલો. પોતાની કુરબાનીને પોતાને હાથે ઝુબેહ કરવું બેહતર છે. જો પોતે ઝુબેહ કરવા નહિ જાણતી હોય તો કોઈ બીજાને હાથે ઝુબેહ કરાવી લે. અને ઝુબેહ કરતી વેળાએ ત્યાં જનાવરની પાસે ઉભું રેહવું વધારે સારૂં છે. અને જો કોઈ એવી જગ્યા હોય કે

* મિન્ની એ શબ્દ તે વખતે બોલે કે જ્યારે પોતાને માટે પોતે ઝુબેહ કરતી હોય પણ જો બીજાને વાસ્તે ઝુબેહ કરતી હોય તો મિન્નીને ઠેકાણે મીન કહીને તેનું નામ લીએ.

પડદો કરવાના સબબથી લોકો સામે આવી શકતી નથી તો ત્યાં ઉભા નહી રહેવામાં કઇ હરકત નથી

૧૦ મસઅલો. કુરબાની કરતી વખતે ઝબાનથી નૈયત પઢવી અથવા દોઆ પઢવી જરૂરી નથી, જો મનમાં એવુ ધ્યાન કીધુ કે હું કુરબાની કરૂ છું અને ઝબાનથી કઇ પઢી નહિ માત્ર **બિસમિલ્લાહે અલ્લાહો અકબર** કહીને ઝબેહ કરી દીધુ તોપણ કુરબાની દુરસ્ત છે પણ જો યાદ હોય તો તે દોઆ પડવી બેહેતર છે જે કે ઉપર બયાન કરવામાં આવી (જુઓ કુરબાનીની ફઝીલતના બયાનમા)

૧૧ મસઅલો. કુરબાની ફકત પોતાના તરફથીજ દેવી વાજેબ છે, પોતાની ઓલાદ તરફથી વાજેબ નથી. એટલુજ નહિ પણ જો નાબાલેગ (નાની ઉમ્મરની) ઓલાદ માલદાર હોય તો પણ તેના તરફથી કરવી વાજેબ નથી. નહિ પોતાના માલમાંથી અને નહિ તે (ઓલાદ)ના માલમાંથી જો કોઇએ તેના તરફથી કુરબાની કરી દીધી તો નફિલ થઈ ગઈ પણ પોતાનાજ માલમાંથી (એવી નફિલ કુરબાની કરવી હોયતો) કરે. તે નાબાલેગ બચ્ચાના માલમાંથી કદી પણ કરે નહિ.

૧૨ મસઅલો. બકરૂં, ઘેટું, મેંઢું, ગાય, બળદ, ભેંસ, પાડા અને ઉંટ એટલાજ જનાવરોની કુરબાની દુરસ્ત છે. બીજા કોઈ જનાવરની કુરબાની દુરસ્ત નથી.

૧૩ મસઅલો. ગાય, ભેંસ, અને ઉંટમાં સાત માણસો ભાગીયા થઇને કુરબાની કરે તો પણ દુરસ્ત છે પણ તેમાં શરત એ છે કે કોઈનો હિસ્સો સાતમા ભાગ કરતાં ઓછો નહિ હોવો જોઈએ. જો કોઇનો હિસ્સો સાતમા ભાગ કરતાં ઓછો હશે તો કોઈની કુરબાની દુરસ્ત થશે નહિ જેનો પૂરો ભાગ છે તેની પણ અને જેનો સાતમા ભાગ કરતાં ઓછો છે તેની પણ (દુરસ્ત થશે નહિ).

૧૪ મસઅલો. જો ગાયમાં સાત માણસો કરતાં ઓછા લોકો ભાગીયા થયા જેવાકે પાંચ માણસો કે છ માણસો શરીક થયા અને તે સો લોકો બરાબરના ભાગીયા છે. ત્યારે પણ સઉની કુરબાની દુરસ્ત છે અને આઠ માણસો શરીક થયા તો કોઈની કુરબાની દુરસ્ત થશે નહિ

૧૫ મસઅલો. કુરબાનીને વાસ્તે કોઇએ ગાય ખરીદ કીધી અને ખરીદી કરતી વખતે એવી નૈયત કીધી કે જો કોઈ બીજો માણસ મળી જશે તો તેને પણ એ ગાયમાં ભાગ્યો કરી લેશુ અને ભાગમાં કુરબાની કરશુ તે પછી કેટલાક બીજા લોકો તે ગાયમાં શરીક થઈ ગયા તો એ દુરસ્ત છે. અને જો ખરીદ કરતી વખતે તેની નૈયત ભાગીયો કોઇને કરવાની નહોતી, પણ પૂરી ગાય પોતાના તરફથી કુરબાની કરવાનો ઇરાદો રાખતી હતી, ત્યારે હવે તેમાં કોઇને ભાગીદાર થવુ ઠીકતો નથી, તો પણ જો કોઇને ભાગીયા કરી લીધો ત્યારે જોવું જોઇએ કે જેણે (પોતાની કુરબાનીમાં બીજાને) ભાગીયા બનાવ્યો છે તે પૈસાદાર છે કે ગરીબ છે કે જેના પર કુર્બાની વાજેબ નથી. જો પેસાદાર હોય તો (એવી રીતે ભાગીયા થવું દુરસ્ત છે. અને જો ગરીબ છે તો દુરસ્ત નથી.

૧૬ મસઅલો. જો કુરબાનીનું જનાવર કેથે ખોવાઇ ગયું તેથી કરીને બીજુ ખરીદ કીધું. ફરી તે પહેલું (ખોવાયલુ) મળી આવ્યું. જો પૈસાદારપર એવો પ્રસગ આવે તો એકજ જનાવરની કુરબાની તેનાપર વાજેબ છે અને જો ગરીબ માણસપર એવો વખત આવી બન્યો તો બંને જનાવરોની કુરબાની તેના ઉપર વાજેબ થશે.

૧૭ મસઅલો. સાત માણસ ગાયમાં ભાગીયા થયા ત્યારે માંસ વહેંચતી વખતે અટકળથી નહિ વ્હેંચી લીએ પણ સારી રીતે તોલીને વ્હેંચી લીએ. નહિતો કોઇનો ભાગ ઓછો કે વધારે રેહશે તો વ્યાજ થઈ જશે અને ગુનો થશે.

પણ જો ગોશની સાથે મુંડી પાયા અને ચામડાને મેળવી લીએ તો જે બાજુએ મુંડી પાયા કે ચામડું હશે તે તરફ જો માંસ કમી હશે તો દુરસ્ત છે. પછી ગમે તેટલું માંસ ઓછું કેમ ન હોય. જે તરફ માંસ વધારે હતું તે તરફ મુંડી પાયા જો સામેલ કીધા તો પણ વ્યાજ થઈ ગયો અને ગુનો થયો.

૧૮ મસઅલો. બકરૂં એક વરસથી ઓછી ઉમ્મરનું દુરસ્ત નથી. જ્યારે પુરા એક વરસનું હોય ત્યારે કુર્બાની જાયઝ છે. અને ગાય તેમજ ભેંસ બે વરસથી ઓછી ઉમ્મરની દુરસ્ત નથી, પૂરા બે વરસની હોય તોજ કુર્બાની દુરસ્ત છે. અને ઉંટ પાંચ વરસથી ઓછી ઉમ્મરનો નહીં હોવો જોઇએ. અને મેંઢું કે ઘેટું જો એવુ મોટું અને જાડું હોય કે (જોવાથી) એક વરસનું માલમ પડતુ હોય. અને એક વરસના ઘેટાં અને મેંઢાંઓમાં છોડી દઇએ તો કંઈ ફરક માલમ પડે નહિ, એવી હાલતના છ મહિનાના મેંઢા અને ઘેટાની કુરબાની પણ દુરસ્ત છે. અને જો એવું ન હોય તો એક વરસનું હોવું જોઇએ.

૧૯ મસઅલો. જે જનાવર આંધળું હોય અથવા કાણું હોય કે એક આંખના ત્રીજા ભાગ જેટલી આંખની રોશની અથવા એથી વધારે જતી રહેલી હોય, અથવા એક કાન ત્રીજા ભાગ કે તે કરતાં વધારે કપાઈ ગયો હોય અથવા પુંછડી ત્રીજા ભાગ જેટલી અથવા તેથી વધારે કપાયલી હોય તો તે જનાવરની કુર્બાની દુરસ્ત નથી.

૨૦ મસઅલો. જે જનાવર એવું ખોડું હોય કે ફકત ત્રણ પગથીજ ચાલતું હોય ચોથો પગ મુકી શકતુંજ નહોય. અથવા ચોથો પગ મુકે છે પણ તેનાથી ચાલી શકાતું નથી તેની કુરબાની પણ દુરસ્ત નથી અને જો ચાલતી વખતે પગ (જે ખોડું છે) જમીનપર ટેકીને ચાલતો હોય, અને ચાલવામાં તેનાથી મદદ લેતું હોય, પણ લંગડાતું ચાલે છે, તો તેની કુરબાની દુરસ્ત છે.

૨૧ મસઅલો. એટલો કમજોર બિલકુલ મરકટ (મરણ તોલ) જનાવર જેનાં હાડકાંઓમાં બિલકુલ ગુદો નહિ રહયો હોય તેની કુરબાની દુરસ્ત નથી. અને જો એટલો બધો કમજોર નહિ હશે તો તેના નબળા હોવાથી કંઈ નુકશાની નથી. તેની કુરબાની દુરસ્ત છે. પણ સારા તંદુરસ્ત ભરેલા જનાવરની કુરબાની કરવી વધારે સારી છે.

૨૨ મસઅલો. જે જનાવરને બિલકુલ દાંત ન હોય તેની કુરબાની દુરસ્ત નથી. અને જો કેટલાક દાંત પડી ગયા હોય પણ જેટલા પડી ગયા તેના કરતાં વધારે બાકી છે તો તેની કુરબાની દુરસ્ત છે.

૨૩ મસઅલો. જે જનાવરને તે પેદા થયું ત્યારથી કાનો ન હોય તેની કુરબાની પણ દુરસ્ત નથી. અને જો કાનો તો છે પણ બિલકુલ નાના નાના છે તો તેની કુરબાની દુરસ્ત છે.

૨૪ મસઅલો. જે જનાવરને તે પેદા થયું ત્યારથી શીંગડાં ન હોય અથવા શીંગડાં હતા પણ તુટી ગયાં તેની કુરબાની દુરસ્ત છે. પણ જો તે બિલકુલ જડમૂળથી તુટી ગયાં હોય તો કુરબાની દુરસ્ત નથી.

૨૫ મસઅલો. ખસ્સી કીધેલા બકરા અને મેંઢાની કુરબાની દુરસ્ત છે. જે જનાવરને ખસ થયલી હોય તેની કુરબાની પણ દુરસ્ત છે. પણ જો ખસને લીધે તદ્દન નબળું થઈ ગયું હોય તો દુરસ્ત નથી.

૨૬ મસઅલો. કુરબાની વાસ્તે જનાવર ખરીદ કીધા પછી કોઇ એવી ખોડ તેમાં થઈ આવી જેથી કુરબાની દુરસ્ત નથી, તો તેના બદલામાં બીજું જનાવર ખરીદ કરીને કુરબાની કરે પણ જો તે માણસ ગરીબ હોય કે જેના પર કુરબાની કરવી વાજેબ નથી તો તેવા બા-

શુસને વાસ્તે જાયઝ છે કે તેજ જનાવરની કુરબાની કરી દે.

૨૭ મસઅલો. કુરબાનીનું માંસ પોતે ખાય અને પોતાના સગાં વ્હાલાંઓને દીએ, અને ફકીરોને ખેરાત કરે. વધારે સારૂં એ છે કે ઓછામાં ઓછો ત્રીજો ભાગ ખેરાત કરે. ખેરાત કરવામાં ત્રીજા ભાગથી ઓછું કરે નહિ. પણ જો કોઇએ થોડુંજ માંસ ખેરાત કીધું તો કોઈ પણ ગુનો થયો નહિ.

૨૮ મસઅલો. કુરબાનીનું ચામડું જોઇએ તો એમજ ખેરાત કરી દે અથવા તેને વેચીને તેની કીંમત ખેરાત કરે. અને તે ચામડાની કીંમતના પૈસા એવા માણુસોને દીએ કે જેઓને ઝકાતનો પૈસો દેવો જાયઝ છે. અને કીંમતના જે પૈસા મલા છે. તેજ પૈસાઓને ખેરાત કરી દેવા જોઇએ. જો તે પૈસા કોઈ કામમાં ખરચી નાંખ્યા અને તેટલાજ પૈસા પોતાની પાસેથી દઈ દીધા તો ઠીક કીધું નહિ. પણ તે ખેરાત અદા થઈ જશે.

૨૯ મસઅલો. એ ચામડાની કીંમતને કોઇ મસીદ સમારવાના અથવા બીજા કોઈ કામમાં લગાડવી દુરસ્ત નથી. ખેરાત કરવી જોઇએ.

૩૦ મસઅલો. જો ચામડાને પોતાના કામમાં લીએ જેમકે તેની ચાલણી બનાવી લીધી. અથવા મસક, કે ડોલ, અથવા મુસલ્લો. બનાવો એ પણ જાયઝ છે.

૩૧ મસઅલો. માંસ કે ચરબી અથવા છીંછડાં કંઈ પણ કસાઇને મજુરીના પેટામાં નહિ દીએ. પણ મજુરી પોતાની પાસેથી જુદી દીએ.

૩૨ મસઅલો. કુરબાની (ના જનાવરને બાંધવા અને ઢાંકવા વાપરેલી તે) ની દોરડી કે ઓઢો વિગેરે સઉ ચીજોને ખેરાત કરી દે.

૩૩ મસઅલો. કોઇના ઉપર કુરબાની વાજેબ નહિ હતી પણ તેણે કુરબાનીની નૈયતથી જનાવર ખરીદી લીધું ત્યારે હવે તે જનાવરની કુરબાની કરી દેવી વાજેબ થઈ ગઇ.

૩૪ મસઅલો. કોઈના ઉપર કુરબાની વાજેબ હતી પણ કુરબાનીના ત્રણે દહાડા ગુજરી ગયા પણ તેણે કુરબાની કીધી નહિ. ત્યારે એક બકરાની અથવા એક ઘેટાની કીંમત જેટલા પૈસા ખેરાત કરી દે. અને જો બકરૂં (અથવા બીજું કોઇ જનાવર) ખરીદી લીધું હતું તો તેજ જનાવરને ખેરાત કરી દે.

૩૫ મસઅલો. જેણે કુરબાની કરવાની માનતા (નઝર) માની; પછી તે કામ જેને વાસ્તે માનતા માની હતી પુરૂં થઈ ગયું, ત્યારે હવે કુરબાની કરવી વાજેબ છે. પછી [તે નઝર માનનારો] ગમે તો પૈસાવાળો હોય કે ન હોય અને તે માનતાની કુરબાનીનું તમામ માંસ ફકીરોને ખેરાત કરી દે. પોતે નહિ ખાય તેમજ પૈસાવાળા લોકોને પણ નહિ દીએ. (જો તે ભૂલથી પોતે ખાધું હોય અથવા પૈસાવાળા લોકોને ખવાડયું હોય તો) જેટલું પોતે ખાધું અથવા પૈસાવાળા માણુસોને દીધું હોય તેટલું (માંસ) ફરીથી ખેરાત કરવું પડશે.

૩૬ મસઅલો. જો પોતાની મરજીથી કોઇ ગુજરી ગયેલા માણુસને સવાબ પોહોંચાડવાની નૈયતથી કુરબાની કરે તો તેનાં માંસમાંથી પોતે ખાવું બીજાઓને ખવડાવવું વ્હેંચવું સૌ દુરસ્ત છે. જેવી રીતે કે પોતાની કુરબાનીને વાસ્તે હુકમ છે.

અકીકાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જેને છોકરો કે છોકરી પેદા થાય તો તેને વાસ્તે બેહતર છે કે (જે દહાડે બચ્ચું પેદા થયું તે દહાડાથી) સાતમે દહાડે તેનું નામ રાખે, અને અકીકો કરે. અકીકો કરવાથી તમામ બલાઓ દૂર થઈ જાય છે, અને આફતોથી (બચ્ચું) બચેલું રહે છે.

૨ મસઅલો. અકીકો કરવાની રીત એ છે કે જો છોકરો (પેદા થયો) હોય તો બે બકરાં કે બે ઘેટાં; અને છોકરી (અવતરી) હોય તો એક બકરૂં કે ઘેટું ઝુબેહ કરે. અથવા કુરબાનીની ગાય (જે ભાગમાં કુરબાની થવાની હોય તે)માં છોકરા વાસ્તે બે ભાગ અને છોકરી વાસ્તે એક ભાગ લઈ લીએ અને (બચ્ચાંના) માથાના વાળ બોડાવી નંખાવે અને વાળના બરાબર ચાંદી કે સોનું તોલીને ખેરાત કરી દે. અને જો મન ચાહે તો બચ્ચાના માથામાં કેસર (ઝાફરાન) લગાડે

૩ મસઅલો. જો [બચ્ચું પેદા થયા પછી] સાતમે દહાડે અકીકો નહિ કરે તો જ્યારે કરે ત્યારે સાતમો દહાડો હોવાનું ધ્યાન રાખે. એ વધારે સારૂં છે. અને તેની રીત એમ છે કે જે દહાડે બચ્ચું પેદા થયું હોય તેનાથી એક દહાડો અગાઉ અકીકો કરી નાંખે. એટલે જેત જુમ્માને દિવસે પેદા થયું હોય તો [આવતી] જુમેરાતે અકીકો કરી નાંખે. અને જો જુમેરાતે પેદા થયું હોય તો (આવતા) બુધને દહાડે કરી નાંખે. ગમે ત્યારે કરે તે હિસાબથી સાતમો દહાડો પડશે.

(૪) મસઅલો. એ જે રિવાજ (થઈ ગયલો) છે કે જે વખતે બચ્ચાના માથાપર અસ્ત્રો રાખવામાં આવે છે, અને હજામ માથુ બોડવું શરૂ કરે છે કે તરતજ તેજ વખતે બકરૂ ઝુબેહ કરવામાં આવે છે; એ બિલકુલ નકામી રસમ છે. શરીઅતમાં સૌ જાયઝ છે, ગમે તો માથું બોડી રહયા પછી ઝુબેહ કરે, અથવા ઝુબેહ કીધા પછી માથું બોડાવે. વગર કારણે અને દલીલે એવી રસમો ઘડી કાઢવી નઠારૂં કામ છે.

૫ મસઅલો. જે જનાવરની કુરબાની જાયઝ નથી તેનો અકીકો પણ કરવો દુરસ્ત નથી. અને જેની કુરબાની દુરસ્ત છે તેને અકીકામાં વાપરવું પણ જાયઝ છે. (કુરબાનીમાં કયા કયા જનાવર દુરસ્ત નથી તેનું બયાન કુરબાનીના મસઅલાઓમાં જુઓ).

૬ મસઅલો. અકીકાનું ગોશ ગમે તો કાચું વહેંચે, અને ગમે તો રાંધીને વહેંચે, અને ગમે તો નોતરૂ કરીને (દઅવત દઇને) ખવડાવે, સૌ દુરસ્ત છે.

૭ મસઅલો અકીકાનું માંસ માબાપ, દાદો, દાદી, નાની વિગેરે, સૌને ખાવું દુરસ્ત છે.

૮ મસઅલો. કોઇને (બે બકરા અકીકામાં ઝુબેહ કરવા જેટલી પૈસાની) ગુંજાશ ન હોય અને તેથી કરીને તે છોકરા તરફથી એકજ બકરાનો [કે ઘેટાનો] અકીકો કરે; તો એની પણ કંઈ હરકત નથી જાયઝ છે. અને જો બિલકુલ અકીકોજ નહિ કરે તો પણ કંઈ હરકત નથી.

હજ્જનું બયાન.

જે માણુસ પાસે જરૂર કરતાં વધારે એટલો ખરચો હોય કે સવારી ઉપર દરમ્યાની ખરચાથી ખાતો પીતો ચાલ્યો જાય, અને હજ્જ કરીને ચાલ્યો આવે, તેને માથે હજ્જ ફરઝ થઈ જાય છે અને હજ્જની મોટી ફઝીલત આવેલી છે; જેમકે જનાબ રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યુ છે કે "જે હજ્જ ગુનાહો અને બુરાઈયોથી પાક હોય તેનો બદલો જન્નત વગર બીજું કંઇજ નથી". તેવીજ રીતે ઉમરાને વાસ્તે પણ મોટા સવાબનો વાયદો ફરમાવવામાં આવેલો છે

જેમકે હુઝર રસૂલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે "હજ્જ અને ઉમરો બંને ગુનાહોને એવા દૂર કરે છે કે જેવી રીતે ભઠ્ઠી લોઢાના મેલને દૂર કરે છે". અને જેને માથે હજ્જ ફરઝ હોય અને તે નહિ કરે તેને વાસ્તે બહૂજ મોટી ધમકી (દેવામાં) આવેલી છે. જેમકે રસૂલુલ્લાહે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે "જેની પાસે ખાવા પીવાનો અને સવારીનો એટલો સામાન હોય કે જેથી તે બેતુલ્લાહ શરીફ સુધી જઈ શકે, અને ફરી તે

હજ્જ નહિ કરે તો, કંઈ તાજુબી જેવી વાત નથી કે તે યહૂદી થઇને અથવા નસરાની થઇને મરે. અને એ પણ ફરમાવેલું છે કે હજ્જને તરક કરવી ઇસિલામનો તરીકો નથી.

૧ મસઅલો. આખી ઉમ્મરમાં એક વખત હજ્જ કરવી ફરઝ છે. જો ઘણી હજ્જ કીધી તો એક ફરઝ હજ્જ અદા થઈ; અને બાકી સૌ નફિલ હજ્જે થઈ. અને તેઓનો પણ બહૂજ મોટો સવાબ છે.

૨ મસઅલો. જુવાન થાય તે પહેલાં નાનપણમાં જો કોઇએ હજ્જ કીધી હોય તેની ગણત્રી નથી. જો પૈસાદાર હોય તો જુવાન થયા પછી ફરીથી હજ્જ કરવી ફરઝ છે. અને જે હજ્જ તેણે નાનપણમાં કીધી છે તે નફિલ છે.

૩ મસઅલો. આંધળી ઓરત અથવા મરદ) પર હજ્જ ફરઝ નથી પછી ગમે તેવી માલદાર કેમ ન હોય.

૪ મસઅલો. જ્યારે કોઇના ઉપર હજ્જ ફરઝ થઇ ગયો ત્યારે તરતજ તેજ વરસે હજ્જ કરવી (તેના ઉપર) વાજેબ છે. વગર ઉજરે વાર લગાડવી અને એમ વિચારવું કે હજી ઉમ્મર ઘણી બાકી છે ફરી કોઈ વરસે કરી લેશું એ દુરસ્ત નથી. ફરી બે ચાર વરસ પછી પણ જો હજ્જ કરશે તો અદા તો થશે પણ (વાર લગાડવાથી) ગુનેગાર થશે.

૫ મસઅલો. હજ્જ કરવાને વાસ્તે રસ્તામાં પોતાના ધણી અથવા મહરમ [કે જેની સાથે કદી પણ નિકાહ કરવું શરીઅતમાં દુરસ્ત નથી તે) નું સાથે હોવું પણ જરૂરી છે. તે (મહરમ) ને સાથે લીધા વગર હજને વાસ્તે જવું દુરસ્ત નથી. પણ મક્કા શરીફથી જો એટલે દૂર રહેતી હોય કે તેણીના ઘરથી મક્કા શરીફ સુધી ત્રણ મનઝિલ નહિ થતી હોય તો ધણી અથવા મહરમને સાથે લીધા વગર જવું પણ દુરસ્ત છે.

૬ મસઅલો. જો તે મહરમ નાબાલેગ (નાની ઉમ્મરનો) અથવા એવો બેદીન (ખરાબ ચાલનો) હોય કે મા કે બેન વિગેરેને વાસ્તે પણ તેના પર ભરોસો નહિ રખાય તો તેની સાથે જવું પણ દુરસ્ત નથી.

૭ મસઅલો. સાથે જવા વાસ્તે જ્યારે કોઈ મહરમ મળી જાય ત્યારે હવે જો ધણી પોતાની ધણીઆણીને હજ કરવા જવાને રોકાણ કરે તો એ વાત ધણીને જાયઝ નથી. જો ધણી રોકાણ કરે તો પણ તેની વાત માને નહિ અને ચાલી જાય.

૮ મસઅલો. જે છોકરી હજી જુવાન થઇ નથી પણ જુવાનીને લગભગ પાસે પોંહચી છે તેને પણ શરએ શરીફે ઠેરવેલા મહરમ વગર જવું દુરસ્ત નથી. તેમજ ગેર મહરમ સાથે જવું પણ તેણીને જાયઝ નથી.

૯ મસઅલો. જે મહરમ તેણીને હજ્જ કરાવવા વાસ્તે લઈ જાય તેનો તમામ ખર્ચો તેના પરજ વાજેબ છે; જે કંઈ ખરચ થાય તે દીએ.

૧૦ મસઅલો. જો આખી ઉમ્મર એવો મહરમ નહિ મળ્યો જેની સાથે સફર કરે તો હજ નહિ કરવાનો ગુનો થશે નહિ. પણ મરતી વખતે એવી વસીયત કરી જવી વાજેબ છે કે મારા તરફથી હજ કરાવશો. મરી જવા પછી તેના વારસો તેણીનાજ માલમાંથી કોઇ માણસને ખરચો દઇને મોકલે કે તે જઇને તે મુડદાના તરફથી હજ કરીને આવે. તેથી કરીને તેના માથાપરથી હજ ઉતરી જશે. અને એ હજને જે બીજાના તરફથી કરવામાં આવે છે. હજ્જે બદલ કહે છે.

૧૧ મસઅલો. જો કોઇને માથે હજ ફરઝ હતો અને તેણીએ સુસ્તી કરીને વાર લગાડી દીધી પછી તે આંધળી થઈ ગઇ અથવા એવી માંદી પડી ગઈ કે બિલકુલ સફર કરવા લાયક રહી નહિ, તો તેણીને પણ હજ્જે બદલની વસીયત કરી જવી જોઇએ.

૧૨ મસઅલો. જો તેણી એટલું માલ છોડીને મરી ગઈ કે કરજો વિગેરે હેતાં ત્રીજા ભાગમાંથી હજ્જે બદલ કરાવી શકીએ છીએ, ત્યારે તો વારસો ઉપર તેણીની વસીયતનું પૂરૂં કરવું અને હજ્જે બદલ કરાવવું વાજેબ છે. અને જો માલ થોડો હોય કે જેથી માલના ત્રીજા ભાગમાંથી હજ્જે બદલ નહિ થઇ શકતો હોય તો તેણીનો વલી હજ કરાવે નહિ પણ જો એમ કરે કે મુરદાના માલનો ત્રીજો ભાગ દીએ અને તે ઉપ્રાંત જેટલો વધુ ખર્ચ થાય તે પોતે દઇ દીએ, તો અલબત્ત હજ્જે બદલ કરાવી શકે છે. સાર એ કે મુરદાના માલમાંથી ત્રીજો ભાગ કરતાં વધુ દીએ નહિ પણ જો તેણીના તમામ વારસો પોતાની ખુશીથી રાજી થઇ જાય કે અમે પોતાનો હિસ્સો લેશું નહિ તમે હજ્જે બદલ કરાવી દો તો ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે ખરચવું પણ જાયઝ છે. પણ નાબાલેગ વારસોની રજાનો શરએ શરીફમાં કંઈ ભરોસો નથી. તેથી કરીને તેઓનો હિસ્સો બિલકુલ નહિ લીએ.

૧૩ મસઅલો. જો તેણી હજ્જે બદલની વસીયત કરીને મરી ગઈ પણ માલ ઓછો હતો તેથી કરીને ત્રીજા ભાગમાં હજ્જે બદલ થઈ શકયો નહિ, અને ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે ખરચવાને વારસોએ ખુશી સાથે કબુલ રાખ્યું નહિ, તેથી કરીને હજ કરાવવામાં આવ્યો નહિ, તો તે બેચારી પર કોઈ તરેહનો ગુનો નથી.

૧૪ મસઅલો. સૌ વસીયતનો એજ હુકમ છે. તેથી જો કોઈના ઉપર ઘણા રોઝા અને નમાઝો કઝા થયલાં બાકી હતાં; અથવા ઝકાત બાકી હતી અને વસીયત કરીને મરી ગઈ તો માત્ર માલના ત્રીજા ભાગમાંથી એ સૌ કંઇ કરવામાં આવશે. ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે, વારસોની મનની ખુશી વિના ખરચવું, જાયઝ નથી. અને એનું બયાન પેહલાં પણ આવી ગયું છે.

૧૫ મસઅલો. તેણીની વસીયત વગર તેણીના માલમાંથી હજ્જે બદલ કરાવવું દુરસ્ત નથી. પણ જો તમામ વારસો ખુશીથી કબુલ રાખે તો જાયઝ છે. પણ નાબાલેગની રજા આપવી માતબર નથી. પણ એમાં તેણીનો ફરજ હજ અદા થશે નહિ, નફિલ હજનો સવાબ મળશે.

૧૬ મસઅલો. જો તે ઓરત ઇદ્દતમાં હોય તો ઇદ્દત છોડીને હજ વાસ્તે જવું દુરસ્ત નથી.

૧૭ મસઅલો. જેની પાસે મકકે જઇ આવવા જેટલો ખરચો હોય અને મદીના શરીફ જવાનો ખર્ચ નહોય તેને માથે હજ ફરઝ છે. કેટલાક લોકો સમજે છે કે જ્યાં સુધી મદીના શરીફનો ખરચો પણ પાસે નહોય ત્યાં સુધી જવું ફરઝ નથી એ તદ્દન ખોટો વિચાર છે.

૧૮ મસઅલો. એહરામમાં ઓરતને મોં ઢાંકવા વાસ્તે લુગડું મોંથી લગાડવું દુરસ્ત નથી. આજ કાલ એ કામ વાસ્તે એક જાળીવાળો પંખો વેચાતો મળે છે; તેને ચેહરાપર બાંધી લેવું જોઇએ. અને આંખો આગળ જાળીને રાખે તેના ઉપર બુરકો પડેલો રહે એ દુરસ્ત છે.

૧૯ મસઅલો. હજના બાકી મસઅલાઓ હજ કીધા વગર સમજી શકાય તેવા નથી, તેમજ યાદ રાખી શકાય તેવા પણ નથી. અને જ્યારે હજ કરવા જઇએ છીએ ત્યારે ત્યાં મોઅલ્લિમ લોકો સઉ શીખાડી દે છે તેથી લખવાની જરૂર જણાઈ નહિ. તેમજ ઉમરાની રીત પણ ત્યાં જવાથી માલમ પડી જાય છે.

મદીના શરીફની ઝીયારતનું બયાન.

જો શક્તિ હોય તો હજ પછી અથવા હજ પહેલાં મદીનએ મુનવ્વરામાં હાઝર થઇને જનાબ રસૂલે મકબૂલ સલલલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમના રૌઝા મુબારક અને મસજીદે નબવીની ઝીયારતથી બરકત હાસેલ કરે એને વાસ્તે રસૂલે મકબૂલે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે "જે માણસે મારી વફાત પછી મારી ઝીયારત કીધી તેને તેજ બરકત મલસે જેવી કે મારી

જીંદગીમાં કોઇએ ઝીયારત કીધી." અને એ પણ ફરમાવ્યું છે કે "જે માણસ ફક્ત હજ કરે અને મારી ઝીયારતે નહિ આવે તેણે મારી સાથે મોટી બેમરવતી કીધી." અને એ મસીદ (મસજીદેનબવી) ને વાસ્તે આપે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે "જે માણસ એમાં નમાઝ પઢશે તેને પચાસ હઝાર નમાઝો પઢવા જેટલો સવાબ મળશે." અલ્લાહ તઆલા આપણને સઉને એ દોલત નસીબ કરે અને નેક કામોની તોફીક ઇનાયત કરે આમીન યારબ્બલ આલમીન.

મન્નત [માનતા] માનવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઈ કામપર ઇબાદત કરવા વાસ્તે કોઇ નઝર માની, ફરી તે કામ પૂરૂં થઈ ગયું કે જેને વાસ્તે મન્નત માની હતી તો હવે મન્નતનું પૂરૂ કરવુ વાજેબ છે. જો મન્નતને પૂરી નહિ કરશો તો બહૂજ ગુનો થશે. પણ જો કોઈ ખોટી મન્નત લીધી હોય જે શરેશરીફની રૂએ માનબર નથી તો તેનું પુરૂં કરવું વાજેબ નથી જેમકે અમે આગળ બયાન કરશું.

૨ મસઅલો. કોઇએ કહયું કે ઓ અલ્લાહે તઆલા જો મારૂ ફલાણું કામ થઈ જાય તો પાંચ રોઝ રાખીશ, તો જ્યારે કામ થઈ જશે ત્યારે પાંચ રોઝા રાખવા પડશે. અને જો કામ નહિ થયું તો રાખવા પડશે નહિ. જો ફકત એટલુંજ કહ્યું કે પાંચ રોઝા રાખીશ તો તેને અખત્યાર છે જોઇએ તો પાંચ રોઝા લગોલગ એક સાથે રાખે અને જોઇએ તો એકેક બબે કરીને પૂરા કરી લીએ. બન્ને વાતો દુરસ્ત છે, અને જો નઝર માનતી વખતે એમ કહી દીધું કે પાંચે રોઝા લગોલગ રાખીશ, અથવા દિલમાં એવી નૈયત કીધી ત્યારે તો સૌ એક સાથેજ રાખવા પડશે જો વચ્ચે એકાદ છુટી જાય તો ફરીથી રાખે.

૩ મસઅલો. જો એમ કહ્યું કે જુમ્માનો રોઝો રાખીશ અથવા મોહરમની પહેલી તારીખથી દસમી તારીખ સુધી રોઝા રાખીશ તો ખાસ જુમ્માને દહાડે રોઝો રાખવો વાજેબ નથી, અને મોહરમની ખાસ તેજ તારીખોમાં રોઝા રાખવા વાજેબ નથી, જ્યારે ચાહે ત્યારે દશ રોઝા રાખી લીએ. પણ દશે દશ રોઝા લગોલગ રાખવા પડશે પછી ગમે તો મોહરમમાં રાખે અને ચાહે તો કોઈ બીજા મહિનામાં, સૌ જાયઝ છે. તેમજ જો એમ કહ્યું કે "જો આજે મારૂં કામ થઈ જાય તો કાલેજ રોઝો રાખીશ ત્યારે પણ તે ચાહે ત્યારે રાખી શકે છે.

૪ મસઅલો. કોઇએ નઝર માનતી વખતે એમ કહ્યું કે મોહરમના મહિનાના રોઝા રાખીશ તો મોહરમના આખા મહિનાના રોઝા લગોલગ તેણીને રાખવા પડશે. જો વચ્ચે કોઈ સબબને લીધે પાંચ દશ રોઝા છુટી જાય તો તેના બદલામાં તેટલા રોઝા બીજા રાખી લીએ. સૌ રોઝા ફરીથી રાખે નહિ. અને તેણી એમ પણ કરી શકે છે કે તે નઝરના રોઝા ખાસ મોહરમમાં નહી રાખતાં બીજા કોઇ મહીનામાં રાખે. પણ લગોલગ રાખવા જોઇએ.

૫ મસઅલો. કોઇએ માનતાલીધી કે મારી ખોવાઇ ગયલી વસ્તુ મળવાથી હું આઠ રકાત નમાઝ પઢીશ. તો તેના મળી જવાથી આઠ રકાત નમાઝ પઢવી પડશે. ગમે તો એક સાથેજ આઠે રકાતની નૈયત બાંધી લીએ અથવા ચાર ચારની નૈયત કરે, અથવા બબેની, સૌનો તેને અખત્યાર છે.

૬ મસઅલો. કોઇએ એક રકાત પઢવાની મન્નત માની તો પૂરી બે રકાત પઢવી પડશે. જો ત્રણ રકાતની મન્નત કરે તો પૂરી ચાર અને જો પાંચ રકાતની નઝર માને તો પૂરી ૬ રકાતો પઢે. એવીજ રીતે વધૂ ગણત્રીનો હુકમ છે.

૭ મસઅલો. એવી રીતે માનતા માની કે દશ રૂપીઆ ખેરાત કરીશ, અથવા એક રૂપીયો ખેરાત કરીશ, તો જેટલા કહ્યા હોય તેટલાજ ખેરાત કરે જો એમ કહયું કે પચાસ રૂપીયા ખેરાત કરી.

અને તેની પાસે તે વખતે માત્ર દશ રૂપીયા જેટલોજ સંજોગ છે, તો દશ રૂપીયાજ દેવા પડશે. પણ જો દશ રૂપીયા ઉપરાંત કંઈ માલ રાચ રચીલું પણ હોય તો તેની કીંમત પણ તેજ મન્નતમાં સાથે ગણી લેવી પડશે. તેનો દાખલો એમ સમજો કે દશ રૂપિયા રોકડા છે. અને સૌ માલ અસબાબ પંદર રૂપીયાનો છે. એ સૌ મળી પચીસ રૂપીયા થયા. ત્યારે ફકત પચ્ચીસ રૂપીયા ખેરાત કરવા વાજેબ છે. તેથી વધારે કરવા વાજેબ નથી.

૮ મસઅલો. જો એમ મન્નત માની કે દશ ગરીબોને ખવડાવીશ ત્યારે જો મનમાં એવો વિચાર હોય કે એક વખત ખવડાવીશ અથવા બે વખત ખવડાવીશ ત્યરે તો એવીજ રીતે ખવડાવે. અને જો કંઈ મનમાં ધાર્યું નથી તો દશ ફકીરોને બે વખત ખવડાવે. અને જો કાચું અનાજ દીએ તો તેમાં પણ એજ વાત છે કે જો મનમાં કઇ વિચાર કીધો નહોતો તો દરેકને એટલુ દીએ કે જેટલું અમે ફિત્રના સદકામાં બયાન કીધું છે.

૯ મસઅલો. જો એમ કહ્યું (નઝર માની) કે એક રૂપીયાની રોટલી ફકીરોને વ્હેંચીશ તો તેને અખત્યાર છે કે ગમેતો એક રૂપીયાની રોટલી દીએ અને ગમે તો એક રૂપીઆની કોઈ બીજી ચીજ, અથવા એક રૂપીઓ નગદ દીએ.

૧૦ મસઅલો. કોઇએ એમ કહ્યું કે દશ રૂપીયા ખેરાત કરીશ દરેક ફકીરને એકએક રૂપીયો દઇશ પછી દસે દસ રૂપીયા એકજ ફકીરને દઈ દીધા તો પણ જાયઝ છે. દરેક ફકીરને એક એક રૂપીયો દેવો વાજેબ નથી. જો દશ રૂપીઆ વીશ ફકીરોને દીએ તો પણ જાયઝ છે. અને જો એમ મન્નત માની હોય કે દશ રૂપીયા દસ ફકીરોમાં ખેરાત કરીશ ત્યારે પણ જો તે ચાહેતો દસને દીએ અને ગમેતો દસ કરતાં ઓછા ફકીરોને અને ગમેતો દશ કરતાં વધારે ફકીરોને દીએ.

૧૧ મસઅલો. જો એમ કહ્યું કે દસ નમાઝીઓને અથવા દશ હાફેઝોને ખવડાવીશ; તો દસ ફકીરોને ખવડાવે પછી તેઓ ગમેતો નમાઝી કે હાફેઝ હોય અથવા નહિ હોય.

૧૨ મસઅલો. કોઇએ એમ કહ્યું કે મક્કામાં દસ રૂપીયા ખેરાત કરીશ તો મક્કામાંજ ખેરાત કરવા વાજેબ નથી. જ્યાં જોઇએ ત્યાં ખેરાત કરે અથવા એમ કહ્યું હતું કે જુમ્માને દહાડે ખેરાત કરીશ અને ફલાણા ફકીરને દઇશતો, જુમ્માનેજ દહાડે ખેરાત કરવી અને તેજ ફકીરને દેવી કંઈ જરૂરી નથી. તેમજ એક રૂપીઓ ખાસ ઠેરવ્યો અને કહ્યું કે એજ રૂપીયો અલ્લાહની રાહમાં દઇશ, તો ખાસ તેજ રૂપીયો દેવાની કંઈ જરૂર નથી ગમે તે દીએ અથવા તેટલુજ બીજું કઇ દીએ.

૧૩ મસઅલો. એવી રીતે જો મન્નત માની કે જુમ્મા મસીદમાં નમાઝ પઢીશ અથવા મક્કા શરીફમાં નમાઝ પઢીશ, ત્યારે પણ તેની મરજીમાં આવે ત્યાં (મસીદમાં કે ઘરમાં નમાઝ) પઢી લીએ.

૧૪ મસઅલો. કોઇએ એમ કહ્યું કે જો મારો ભાઈ સારો થઈ જશેતો એક બકરી ઝુબેહ કરીશ અથવા એમ કહ્યું કે એક બકરીનુ ગોસ્ત ખેરાત કરીશ તો મન્નત થઇ ગઇ જો એમ કહ્યું કે કુરબાની કરીશ તો કુર્બાનીના દહાડામાં ઝુબેહ કરવું જોઇએ. અને મઝકુર બંને હાલતોમાં તેનું ગોસ્ત ફકીરો સિવાય બીજા કોઇને દેવું અને પોતે ખાવું દુરસ્ત નથી. જેટલું પોતે ખાય અથવા પૈસાદારોને દીએ તેટલુ ફરીથી ખેરાત કરવું પડશે.

૧૫ મસઅલો. એક ગાય કુરબાની કરવાની મન્નત માની ફરી ગાય નહિ મળી તો સાત બકરીઓ (કુરબાની) કરી દીએ.

૧૬ મસઅલો. એમ નઝર માનેલી કે મારો ભાઈ (જે પરદેશમાં છે તે) આવે તો દસ રૂપીયા ખેરાત કરીશ. ફરી આવવાની ખબર સાંભળીને તેણીએ તેના આવવા પેહેલાંજ રૂપીયા ખેરાત કરી દીધા તો મન્નત પૂરી થઈ નહિ. તેના આવ્યા પછી ફરીથી ખેરાત કરે.

૧૭ મસઅલો. જો એવા કમ સારૂ મન્નત માની કે જે કામ થઈ જવાની ઉમેદ રાખે છે અને ઇચ્છા રાખતી હોય કે એ કામ થઈ જાય, જેમકે એમ કહે કે જો હું (માંદગીથી) સારી થઈ જાઉં તો એવી રીતે કરૂં. જો મારો બાપ તેનાપર જે મુકરદમો ચાલે છે તેનાથી છુટી જાય તો અથવા તેની નોકરી થઇ જાયતો એવી રીતે કરીશ., તો જ્યારે તે કામ થઇ જાય ત્યારે મન્નત પૂરી કરે અને જો એમ કહયું કે જો તારી સાથે વાત કરૂ તો બે રોઝા રાખું અથવા એમ કહયું કે આજે હું નમાઝ નહિ પઢું તો એક રૂપીયો ખેરાત કરૂં. ફરી તેની સાથે વાત કીધી અથવા નમાઝ નહિ પઢી તો ચાહે તો કસમનો કફ્ફારો દીએ, અને ચાહેતો બે રોઝા રાખે, અને એક રૂપીયો ખેરાત કરે. તેને અખત્યાર છે.

૧૮ મસઅલો. મન્નત માની કે હઝાર વખતે દરૂદ શરીફ પઢીશ અથવા હઝાર વખતે કલમો પઢીશ. તો મન્નત થઇ ગઇ અને પઢવું વાજેબ થઇ ગયુ અને જો કહે કે હઝાર વખતે સુબહાનલ્લાહ પઢીશ અથવા હઝાર વખત **લાહોલ** પઢીશ તો મન્નત થઈ નહિ અને પઢવું વાજેબ નથી.

૧૯ મસઅલો. મન્નત માની કે દસ કુરાને શરીફ ખતમ કરીશ અથવા એક પારો પઢીશ તો મન્નત થઇ ગઈ.

૨૦ મસઅલો. એવી મન્નત માની કે અમુક કામ થઈજાય તો મોલૂદ પઢાવીશ તો મન્નતજ થઇ નહિ. અથવા મન્નત કીધી કે ફલાણું કામ થશે તો ફલાણા પીરની કબરપર ચાદર ચઢાવીશ (અથવા ગિલાફ ચઢાવીશ) તો એ મન્નત નહિ થઈ. અથવા શાહ અબ્દુલહક સાહેબ (રૂદૌલીવાળા રહ.) નો તોશો માન્યો, અથવા ત્રણમણની દેગ, અથવા સૈયદ કબીર (રહ) ની ગાય માની, અથવા મસીદમાં ગુલગુલા ચઢાવવાની અને અલ્લાહપાકનાં તાક ભરવાની મન્નત (જેમકે હિંદુસ્તાનમાં માનવાનો રિવાજ છે) માની અથવા બડે પીર સાહેબ (રહ) ની અગ્યારમીની મન્નત માની તો એ મન્નત સહીહ નથી (બલકે એમાં કેટલીએક તો શીર્ક છે તેનું પુરૂં કરવુ વાજેબ નથી).

૨૧ મસઅલો. મૌલા મુશકિલ કુશાનો રોઝો, આસબીબીનું કુંડું, એ સૌ તદ્દન ખોટી વાતો અને બાતેલ કામો છે. અને મુશકિલ કુશાનો અથવા કોઈ પણ વલી પેગંબર, જીન, ફરિશ્તાનો રોઝો રાખવો, અથવા તેની મન્નત માનવી શિર્ક છે.

૨૨ મસઅલો. એવી મન્નત માની કે ફલાણી મસીદ ટૂટી પડી છે તેને બંધાવી દઇશ. અથવા ફલાણું પુલ બંધાવી દઇશ. તો એ મન્નત પણ સહીહ નથી, તેને માથે કંઇ વાજેબ થયું નથી.

૨૩ મસઅલો. જો એમ કહ્યું કે મારો ભાઇ સારો થઇ જાય તો નાચ કરાવીશ, અથવા વાજું વગડાવીશ, અથવા ડુમણીઓ ગવાડીશ, (અથવા ઢોલક વગાડીને રત જગો કરીશ,) ત્યારે એ મન્નત (કબીરો) ગુનો છે. સારા થયા પછી એમ કરવું જાયઝ નથી.

૨૪ મસઅલો. અલ્લાહ તઆલા સિવાય બીજા કોઇની મન્નત માનવી જેમકે એમ કેહવું કે ઓ બડે પીર (રહ)! જો મારૂં કામ થઈ જાય તો હું તમારે વાસ્તે ફલાણું કામ કરીશ, અથવા કબરો અને મઝારો પર (મન્નત માનવા અને તે કબર વાળાઓથી મદદ માંગવા) જવું, અથવા જ્યાં જીન્નો રહેતા હોય ત્યાં જવું અને મદદ માંગવી, હરામ અને શીરક છે. એટલુંજ નહિ પણ એ મન્નતની ચીઝનું ખાવું પણ હરામ છે. અને કબરો પર જવાની ઓરતો વાસ્તે (હઝરત નબી (સલ) ની કબર શીવાય) હદીસમાં મનાઈ આવેલી છે, હઝરતે (સલ) એવી ઓરતો પર લઅનત કીધી છે.

કસમ ખાવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. વગર જરૂરતે વારંવાર કસમ ખાવી બુરી વાત છે. એમાં ખોદા પાકના નામની ઘણીજ હલકાઇ અને બેઇઝ્ઝતી થાય છે. જ્યાં

સુધી બની શકે ત્યાંસુધી સાચી વાત પર પણ કસમ નહિ ખાવા જોઇએ.

૨ મસઅલો. જેણે અલ્લાહ તઆલાની કસમ ખાધી અને એમ કહ્યું અલ્લાહ કસમ, ખોદા કસમ, ખોદાની ઇઝ્ઝત અને જલાલની કસમ, ખોદાની બુઝુર્ગી અને મોટાઇની કસમ, તો કસમ થઈ ગઇ; હવે તેનાથી વિરૂદ્ધ કરવું જાયઝ નથી. જો ખોદાનુ નામ નહિ લીધુ ફક્ત એટલુંજ કહી દીધું કે હું સમ ખાઉ છું કે ફલાણું કામ નહિ કરીશ ત્યારે પણ કસમ થઇ ગઈ.

૩ મસઅલો. જો એમ કહે કે ખોદા ગવાહ છે, ખોદાને ગવાહ કરીને કહું છું, ખોદાને હાઝેર જાણીને કહું ત્યારે પણ કસમ થઇ જશે.

૪ મસઅલો. કુરઆનની કસમ, કલામુલ્લાહની કસમ, કલામે મજીદની કસમ ખાઇને કંઇ વાત કીધી તો કસમ થઇ ગઈ. અને જો કલામે મજીદને હાથમાં લઇને અથવા તેપર હાથ મુકીને કંઈ વાત કીધી પણ કસમ નહિ ખાધી ત્યારે કસમ થઈ નહિ.

૫ મસઅલો. જો એમ કહે કે જો ફલાણું કામ કરૂં તો બેઈમાન થઇને મરૂં; મરતી વખતે ઈમાન નસીબ નહિ થાય, બેઈમાન થઈ જાઉં; અથવા એમ કહ્યું કે જો ફલાણું કામ કરૂં તો હું મુસલમાન નહિ, ત્યારે કસમ થઇ ગઈ. તે [કહેલી] વાતથી જો ઉલટું કરશે તો (કસમનો) કફ્ફારો દેવો પડશે, અને ઈમાન જશે નહિ.

૬ મસઅલો. જો તે કામ કીધું હોય તો હાથ તૂટી જાય, દીદા (ડોળા) ફૂટે, કોઢી થઇ જાય બદન ફૂટી નીકળે, ખોદાનું ગઝબ તૂટી પડે, આસમાન ફાટીને પડી જાય, દાણદાણાની મોહતાજ થઈ જાય, ખોદાની માર પડે, ખોદાની ફીટકાર પડે, જો ફલાણું કામ કરૂં તો સુવ્વર ખાઉં, મરતી વખતે કલમો નસીબ નહિ થાય, કેયામતને દહાડે ખોદા અને રસુલની સામે મોં કાળું થાય. એ વાતોથી કસમ થતી નથી; અથવા ફૂર વાતોમાંથી કોઈ વાત કહીને પછી તેથી ઉલટું કામ કર્યું હોય તો કફ્ફારો દેવો પડશે નહિ.

૭ મસઅલો. ખોદા શિવાય બીજા કોઇની કસમ ખાવાથી કસમ થતી નથી જેમકે રસુલુલ્લાહ (સલ) ની કસમ, કાબાની કસમ, મારી આંખોની કસમ, મારી જુવાનીની કસમ, મારા હાથ પગની કસમ, મારા બાપની કસમ, મારા બચ્ચાની કસમ, મારા વ્હાલાઓની કસમ, તમારા માથાની કસમ, તમારા જાનના સોગન, તમારા સોગન, મારા સોગન. એવી રીતે સોગન ખાઇને જો તેથી ઉલટું કરે તો કફ્ફારો દેવો પડશે નહિ. પણ અલ્લાહ તઆલા સિવાય બીજા કોઇના પણ (પછી તે રસુલ હોય, નબી, વલી, ગૌસ, કુતુબ, જીન, ફરીસ્તો, પીર કે શહીદ) સમ એટલે સોગન ખાવા બહૂજ મોટો ગુનો છે. હદીસે શરીફમાં એની બહૂજ સખત મનાઈ આવેલી છે. અલ્લાહને છોડી બીજા કોઈના સોગન ખાવા એ શીર્ક છે. એનાથી બહૂજ બચવું જોઇએ.

૮ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું કે તારા ઘરનું ખાવું મને હરામ છે, અથવા એમ કહયું કે ફલાણી વસ્તુ મેં મારા પર હરામ કરી લીધી, તો એમ કહેવાથી તે ચીજ હરામ થતી નથી. પણ એ કસમ થઈ ગઈ જો ખાશે તો કફ્ફારો દેવો પડશે.

૯ મસઅલો. કોઈ બીજાના સોગન દેવાથી કસમ થતી નથી. જેમકે કોઇએ તમને કહયું કે તમને ખોદાના સોગન એ કામ જરૂર કરશો. તો એ કસમ નહિ થઈ તેથી ઉલટું કરવું દુરસ્ત છે.

૧૦ મસઅલો. કસમ ખાઇને તેની સાથે ઈનશાઅલ્લાહ એ શબ્દ કહી દીધો. જેમકે કોઈ એમ કહે કે ખોદાની કસમ ફલાણું કામ ઈનશાઅલ્લાહ નહિ કરીશ તો કસમ થઈ નહિ.

૧૧ મસઅલો. જે કામ થઈ ગયું હોય તેને માટે જૂઠી કસમ ખાવી મોટો ગુનો છે. જેમકે કોઇએ નમાઝ પઢી નહિ હોય અને કોઇએ

પુછ્યું તો કહી દીએ કે ખોદાના સોગંદ મેં નમાઝ પઢી લીધી. અથવા કોઇથી ગલાસ ટુટી ગયો હોય અને જ્યારે પુછવામાં આવ્યું ત્યારે કહી દીધું ખોદાના સોગન મેં નહિ તોડયો; જાણી જોઇને જૂઠા સોગન ખાધા તો તેના ગુનાનો કંઈ પાર નથી. અને તેનો કંઈ કફ્ફારો પણ નથી હવે તો રાત અને દહાડો ખોદા પાકથી તૌબા અસતગફાર કરીને પોતાના ગુનાહોની માફી માંગે એ સિવાય બીજું કંઈ થઈ શકતું નથી. અને જો ભૂલથી અથવા દગા ફટકામાં આવીને જૂઠી કસમ ખાઈ લીધી તો, જેમકે કોઈએ કહયું કે ખોદાના સમ હજી ફલાણો માણસ આવ્યો નથી. અને પોતાના મનમાં ચોકસ રીતે તેમજ સમજતી હતી કે હું સાચા સમ ખાઇ રહેલી છું, પછી જણાયું કે તે માણસ તે વખતે આવી ગયું હતું, ત્યારે એ સોગન માફ છે. એમાં ગુનો પણ નહિ થશે અને કફ્ફારો પણ દેવો પડશે નહિ.

૧૨ મસઅલો. જો એવી વાત પર સમ ખાધા કે જે હજી થઈ નથી પણ હવે પછી થશે, જેમકે કોઈ કહે કે ખોદાના સોગન વરસાદ આજે વરસશે, અથવા ખોદાના સમ આજે મારો ભાઇ (બહાર ગામથી) આવશે. ફરી તે આવ્યો નહીં, અને વરસાદ વરસ્યો નહિ તો (કસમનો) કફ્ફારો દેવો પડશે.

૧૩ મસઅલો. કોઇએ સમ ખાધા કે આજે કુરાન જરૂર પઢીશ તો હવે કુરાન પઢવું વાજેબ થઇ ગયું. નહિ પઢશે તો ગુનો થશે. અને કફ્ફારો દેવો પડશે. અને જો કોઇએ સોગન ખાધા કે ખોદાના સમ આજે ફલાણું કામ નહીં કરીશ ત્યારે હવે તે કામ કરવું દુરસ્ત નથી. જો કરશે તો કસમ તોડવાનો કફ્ફારો દેવો પડશે.

૧૪ મસઅલો. કોઇએ ગુનાહ કરવાના સોગન ખાધા કે ખોદાના સમ આજે ફલાણીની ચીજ ચોરી લાવીશ, ખોદાના સમ આજે નમાઝ નહિ પઢીશ, ખોદાના સોગન મારા મા બાપથી કદી બોલીશ નહિ. તો એવે વખતે કસમ તોડી નાંખવી વાજેબ છે. સોગન તોડીને કફ્ફારો દઇ દીએ. નહિતો ગુન્હો થશે.

૧૫ મસઅલો. કોઇએ સમ ખાધા કે આજે હું ફલાણી ચીજ નહિ ખાઈશ. ફરી ભૂલથી ખાધી અને સમ યાદ નહિ રહયા અથવા કોઇએ જોર જુલમથી મોં ચીરીને ખવાડી દીધી ત્યારે પણ કફ્ફારો દીએ.

૧૬ મસઅલો. ગુસ્સામાં સમ ખાધા કે તને કદી એક પાઈ પણ નહિ દઈશ. ફરી એક સવાકો કે એક રૂપીયો દઈ દીધો ત્યારે પણ સમ ટુટી ગયા કફ્ફારો દીએ.

કસમના કફ્ફારાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જો કોઇએ સમ તોડી નાંખ્યા તો તેનો કફ્ફારો એ છે કે દસ મોહતાજોને બે વખત ખવાડે અથવા કાચો અનાજ દીએ અને દરેક ફકીરને અંગ્રેજી તોલથી પોણી બસેર અધોળ ઘઉં દેવા જોઇએ. પણ બચાવને વાસ્તે બસેર ઘઉં પૂરા દઈ દીએ (એટલે આપણે ત્યાંના ચારશેર). અને જો જવ આપે તો એથી બમણા (આઠશેર) આપે. બાકી સૌ રીત ફકીર ખવડાવવાની તેજ છે જે રોઝાના કફ્ફારાના બયાનમાં થઇ ગઇ. અથવા દશ. ફકીરોને લુંગડું પેહરાવે. દરેક ફકીરને એટલું મોટું લુગડું દીએ જેથી તેના શરીરનો વધારે ભાગ ઢંકાઈ જાય. જેવી કે ચાદર અથવા બહૂજ લાંબો કુડતો દઇ દીધો તો કફ્ફારો અદા થઇ ગયો. પણ તે કપડું બહૂ પુરાણું હોવું જોઇએ નહિ. જો દરેક ફકીરને એકેક લુંગી અથવા એકેક ઇજાર દઈ દીધી તો કફ્ફારો અદા થયો નહિ. અને જો લુંગીની સાથે કુડતો પણ હોય તો અદા થઈ જશે. એ બેઉ વાતોમાં તેને અખત્યાર છે; જોઇએ તો લુગડું દીએ અને જોઇએ તો ખાવું ખવાડી દીએ. બન્ને તરેહથી કફ્ફારો તો અદા થઈ જશે. અને એ હુકમ જે બયાન થયો એ ત્યારે છે કે જયારે

મરદને લુગડું દીએ. અને જો કોઈ ગરીબ ઓરતને કપડું દીએ તો એટલું મોટું હોવું જોઇએ કે આખું બદન ઢંકાય. અને તેનાથી નમાઝ પઢી શકે. એથી ઓછું હશે તો કફ્ફારો અદા થશે નહિ.

૨ મસઅલો. જો કોઈ એવી ગરીબ હોય, કે નહિ ખાવું ખવાડી શકતી હોય અને નહિ લુગડું દઈ શકતી હોય તો લગોલગ ત્રણ રોઝા રાખે. જો જુદા જુદા રાખશે અને ત્રણ રોઝા પૂરા કરશે તો કફ્ફારો અદા થશે નહિ. ત્રણે રોઝા લગોલગ એક પછી એક રાખવા જોઇએ. જો બે રોઝા રાખ્યા પછી કોઈ ઉઝરને લીધે વચ્ચે એક રોઝો છુટી ગયો હવે ફરીથી ત્રણે રાખે.

૩ મસઅલો. સમ તોડવા આગળજ કફ્ફારો દઈ દીધો. અને તે પછી કસમ તોડી નાંખી તો કફ્ફારો થયો નહિ. હવે સમ તોડયા પછી ફરીથી કફ્ફારો દેવો જોઇએ. અને જે કંઇ (પેહલાં) ફકીરોને દઈ ચુકી છે તેને પાછું (તેઓ પાસેથી) લેવું દુરસ્ત નથી.

૪ મસઅલો. કોઇએ ઘણી વખત સમ ખાધા. એક વખતે કહ્યું ખોદાના સમ ફલાણું કામ નહિ કરીશ તે પછી ફરી કહ્યું ખોદાના સોગન ફલાણું કામ નહિ કરીશ, તેજ દહાડે (એમ ઘણી વખત) કહ્યું અથવા બીજે કે ત્રીજે દહાડે; સાર એકે એવીજ રીતે ઘણી વખતે કહ્યું. અથવા એમ કહ્યું ખોદાના સમ, અલ્લાહના સમ કલામુલ્લાહના સોગન, ફલાણું કામ જરૂર કરીશ. ફરી તે કસમ તોડી નાંખી ત્યારે એ સૌ કસમોનો એકજ કફ્ફારો દીએ.

૫ મસઅલો. કોઇને માથે કસમના ઘણા કફ્ફારા એકઠા થઈ ગયા તો દરેકને વાસ્તે જુદો કફ્ફારો દેવો જોઇએ. જો પોતાની જીંદગીમાં નહિ દીએ તો મરતી વખતે વસીયત કરી જવી વાજેબ છે.

૬ મસઅલો. કફ્ફારામાં તેજ ગરીબોને લુગડાં અથવા ખાવું દેવું દુરસ્ત છે જેઓને કે ઝકાત દેવી જાયઝ છે.

ઘરમાં જવાના સમ ખવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇએ સમ ખાધા કે હું કદી પણ તારે ઘેર જઈશ નહિ. ફરી તેના ઉમરા ઉપર ઉભી થઈ ગઇ, અથવા બારણા આગળના છજા (પંડાલ) નીચે ઉભી રહી પણ અંદર દાખેલ થઇ નહિ તો સમ ટુટા નહિ. અને જો બારણાની અંદર ચાલી ગઈ તો સમ ટુટી ગયા.

૨ મસઅલો. કોઇએ સમ ખાધાકે એ ઘરમાં નહિ જઈશ ફરી જ્યારે તે ઘર પડી જઇને તદ્દન ખંડિએર થઈ ગયું ત્યારે તેમાં ગઈ તો પણ સમ ટુટી ગયા. અને જો તે જગ્યા તદ્દન મેદાનજ થઇ ગઈ ચોખી જમીનજ રહી ગઈ અને તે ઘરની કંઈ નિશાની પણ રહી નહિ; અથવા તે જગ્યાએ કોઇએ ખેતર કીધું, અથવા કોઇએ મસીદ બંધાવી, કે બગીચો બનાવ્યો ત્યારે તેમાં ગઈ તો કસમ ટુટી નહિ.

૩ મસઅલો. સમ ખાધા કે આ ઘરમાં હુ જઈશ નહિ. ફરી જ્યારે તે ઘર પડી ગયું અને ફરીથી બંધાવાયું ત્યારે તેમાં ગઇ તો સોગન ટુટી ગયા.

૪ મસઅલો. કોઇએ સમ ખાધા કે તારે ઘેર હું નહિ આવીશ. ફરી ધાબું ઓળંગીને આવી અને છાપરાપર ઉભી રહી તો કસમ ટુટી ગઈ. અગરજો તે નીચે ઉતરે નહિં.

૫ મસઅલો. કોઇએ ઘરમાં બેઠાં બેઠાં સોગન ખાધા કે હવે અહિં કદી નહિ આવીશ તે પછી થોડી વાર બેસી રહી તો કસમ ટુટી નહિ. પછી ગમે તેટલા દહાડા ત્યાં કેમ નહિ બેસી રહે. જ્યારે બાહેર જઇને ફરી આવશે ત્યારે સમ ટુટી જશે. અને જો કસમ ખાધી કે આ લુગડું કદી નહિ પેહરીશ, એમ કહી તરતજ ઉતારી કાઢ્યું તો કસમ ટુટશે નહિ. અને જો તરતજ નહિ ઉતાર્યું કેટલીક વાર પેહરી રાખ્યું તો કસમ ટુટી ગઈ.

૬ મસઅલો. સમ ખાધા કે એ ઘરમાં કદી રહીશ નહિ. પછી તરતજ તે ઘરમાંથી સામાન ઉઠાવી લઈ જવાનો બંદોબસ્ત કરવો શરૂ કીધો તો કસમ નહિ તૂટી. અને જો તેજ વખતે સામાન ઉઠાવવો શરૂ નહિં કીધો પણ કેટલી વાર થોભી ગઈ તો કસમ તૂટી ગઈ.

૭ મસઅલો. સોગન ખાધા કે હવે તારા ઘરમાં પગ મેલીશ નહિ. ત્યારે તેનો અર્થ એ થયો કે હું આવીશ નહિ. જો તે પાલખીમાં સવાર થઇને આવશે, અને ઘરમાં તેજ પાલખી પર બેઠી રેહશે, પગ ભોંયપર મુકશે નહિ ત્યારે પણ સોગન ટૂટી ગયા.

૮ મસઅલો. કોઇએ સોગન ખાઇને કહ્યું કે તારે ઘેર કોઈ પણ વખતે જરૂર આવીશ. ફરી તેણીથી આવવાનું બની શકયું નહિ. ત્યારે જ્યાં સુધી જીવતી છે ત્યાં સુધી કસમ તૂટશે નહિ. મરતી વખતે કપમ ટુટી જશે. તેણીને જોઇએ કે તે વખતે વસીયત કરી જાય કે મારા માલમાંથી કસમનો કફ્ફારો દઈ દે જો.

૯ મસઅલો. સોગન ખાધા કે ફલાણીના ઘરમાં હું જઈશ નહિ. તો જે ઘરમાં તેણી રહે છે ત્યાં જવું નહિ જોઇએ. પછી ગમે તો તે તેણીનું પોતીકું ઘર હોય, અથવા ભાડે રહેતી હોય, અથવા કિરાયું આપ્યા વગર રહેવા વાસ્તે માંગી લીધું હોય.

૧૦ મસઅલો. કસમ ખાધી કે તારે ત્યાં હું કદી આવીશ નહિ. ફરી કોઇને કહ્યું કે તું મને તારા ખોળામાં લઇને ત્યાં પોંહચાડી દે. તેથી કરીને બીજીએ તેણીને ખોળામાં ઉચકીને ત્યાં પોંહચાડી દીધી ત્યારે પણ કસમ ટૂટી ગઈ. પણ જો તેણીએ એમ નહિ કહ્યું પણ તેણીના કહ્યા વગર બીજી કોઇએ તેણીને ઉઠાવીને ત્યાં પોંહચાડી દીધી, તો કસમ નહિ તૂટી. તેમજ જો સમ ખાધા કે એ ઘરથી હું કદી નીકળીશ નહિ. ફરી કોઇને કહ્યું કે આ ઘરથી મને ઉંચકી લઈજા અને તે લઇ ગઈ તો સમ તૂટી ગયા. અને જો કહયા વગર કોઈ ઉચકી લઈ ગઈ તો કસમ તૂટી નહિ. (જે ઠેકાણે "કસમ કે "સોગન કે સમ ટૂટી ગયા" એમ લખ્યું હોય ત્યાં સમજી લેવું એ ઠેકાણે કસમનો કફ્ફારો દેવો વાજેબ થઈ ગયો. અને જે ઠેકાણે કસમ કે સોગન કે સમ તૂટયા નહિ એવું લખ્યું છે ત્યાં સમજી લેશો કે એ ઠેકાણે કસમનો કફ્ફારો લાગુ પડયો નહિ).

ખાવા પીવાની કસમ ખાવાનું બયાન.

૧૧ મસઅલો. સમ ખાધા કે એ દૂધ નહિ પીશ ફરી તેજ દૂધનું દહીં બનાવી લીધું ત્યારે તેના ખાવાથી સમ ટૂટશે નહિ.

૧૨ મસઅલો. બકરાનું બચ્ચું પાળેલું હતું તેને વાસ્તે સમ ખાધા કે આ બચ્ચાનું ગોશ નહિ ખાઈશ. ફરી તે બચ્ચું વધીને મોટી બકરી થઈ ગયું ત્યારે તેનું ગોશ ખાધું ત્યારે પણ કસમ તૂટી ગઈ.

૧૩ મસઅલો. સોગન ખાધા કે ગોશ ખાઇશ નહિ ફરી માછલી કે કલેજું કે ઓઝરી ખાધી તો કસમ ટુટી નહિ.

૧૪ મસઅલો. સોગન ખાધા કે હું આ ઘઉં નહીં ખાઇશ. ફરી તે ઘઉંને દળાવીને રોટલી ખાધી અથવા તેના સત્તૂ (ઘઉંને ભૂંજીને પછી દળીને તેમાં શાકેર સાથે પાણી કે ઘી મેળવીને બનાવે છે તે) ખાધા તો સમ ટુટી નહી. પણ જો ખાસ તે ઘઉં ઉકાળીને ખાધા અથવા ભૂંજીને ચાવી ખાધા તો કસમ ટુટી ગઈ. પણ જો તે વખતે એવો ઇરાદો મનમાં કીધો હોય ક તે ઘઉંના લોટની પણ કોઈ ચીજ ખાઇશ નહિ તો દરેક ચીજ ખાધાથી સમ ટુટી જશે.

૧૫ મસઅલો. જો સમ ખાધા કે આ લોટ નહિ ખાઇશ પછી તેની રોટલી ખાવાથી કસમ ટુટી જશે. અને જો તેની લ્હાઈ કે હલવો રાંધીને ખાધો તોપણ સોગન ટુટી ગઈ. અને જો

તેવુંને તેવુંજ કાચું લોટ ખાઈ લીધું તો સોગન ટુટયા નહિ.

૧૬ મસઅલો. સોગન ખાધા કે રોટલી નહિ ખાઈશ તો તે દેશમાં જેટલા અનાજની રોટલી ખવાતી હોય તે સૌ અનાજની રોટલી નહિ ખાવી જોઇએ. નહિ તો કસમ ટુટી જશે.

૧૭ મસઅલો. સમ ખાધા કે મુંડી નહિ ખાઈશ તો ચલ્લી, તીતર, મરઘાં વિગેરે પક્ષીઓના માથાં ખાવાથી સોગન ટુટશે નહિ. જો બકરા કે ગાયની મુંડી ખાશે તોજ કસમ ટુટી જશે.

૧૮ મસઅલો. સમ ખાધા કે મેવો નહિ ખાઈશ ત્યારે દાડેમ, અંગૂર, ખારેક, બદામ, અખરોટ, દરાખ, મોટી દરાખ, અને ખજૂર ખાવાથી સોગન ટુટી જશે. અને જો ખરબજો, તરબૂજ, કાકડી, ચીબડાં અને કેરી ખાધાં તો સમ ટુટયા નહિ

નહિ બોલવાના સોગન ખાવાનું બયાન.

૧૯ મસઅલો. સોગન ખાધા કે ફલાણી ઓરત સાથે બોલીશ નહિ ફરી જ્યારે તે સુઈ રહેલી હોય તે વખતે તેણીની સૂવાની હાલતમાં તેણીને કંઈ કહ્યું, અને તેણીના કેહવાથી તે સૂતેલી જાગી ઉઠી તો કસમ ટુટી ગઈ.

૨૦ મસઅલો. સોગન ખાધા કે માની રજા વિના ફલાણીની સાથે વાત નહિ કરીશ. ફરી માએ રજા દીધી પણ રજા દેવાની ખબર હજી તેણીને થઈ નહિ હતી, અને તેટલામાં તેણીએ જેની સાથે નહિ બોલવાના સમ ખાધેલા તેણીની સાથે વાતચીત કીધી, અને વાત કીધા પછી ખબર થઇ કે માએ રજા દઇ દીધી હતી. હતી. ત્યારે પણ કસમ ટુટી ગઇ.

૨૧ મસઅલો. સોગન ખાધા કે આ છોકરી સાથે કદી નહિ બોલીશ, ફરી જ્યારે તે જુવાન થઇ અથવા ઘરડી થઇ ગઈ, ત્યારે તેણી-સાથે વાત કીધી ત્યારે પણ સમ ટુટી ગયા.

૨૨ મસઅલો. સમ ખાધા કે તારી સૂરત હું નહિ જોઇશ, તારૂં મોઢું હું નહિ જોવાની, તો તેના અર્થ એ છે કે તારી સાથે મેળાપ નહિ રાખીશ, મળીશ નહિ, જો દૂરથી તેણીનો ચેહરો જોયો તો કસમ ટુટી નહિ.

વેચવાની અને ખરીદવાની કસમ ખાવાનું બયાન.

૨૩ મસઅલો. સમ ખાધા કે ફલાણી ચીજ હું ખરીદીશ નહિ. ફરી કોઇ બીજાથી કહી દીધું કે તમે મને ખરીદી દીઓ. અને તેણે ખરીદીને દીધી તો સમ ટુટયા નહિ. એવીજ રીતે જો એમ સોગન ખાધા હોય કે હું મારી ફલાણી ચીજ વેચીશ નહિ. ફરી પોતે તો નહિ વેચી પણ બીજાથી કહ્યું કે તમે વેચી દીઓ. અને તેણે વેચી આપી, તો સમ ટુટયા નહિ. એવીજ રીતે ભાડે લેવાનો હુકમ પણ સમજવો. જો સમ ખાધા કે આ ઘર હું ભાડે રાખીશ નહિ, ફરી કોઇ બીજાની મારફતે કીરાએ લીધું, તો સોગન ટુટયા નહિ. પણ જો સોગન ખાવાથી મતલબ એ હોય કે નહિ પોતે લેશે અને નહિ બીજાની મારફતે તે કામ કરાવશે; તો બીજાની મારફતે તે કામ કરાવવાથી પણ કસમ ટુટી જશે. સાર એકે જે મતલબ મનમાં ધાર્યું હશે તેજ પ્રમાણે સૌ હુકમો લાગુ પડશે. અથવા એ કે સમખાનાર પડદાવાળી સ્ત્રી હોય અથવા અમીરજાદી હોય કે પોતે જાતેતો વેચતી અથવા ખરીદતી નથી તો એ હાલતમાં જો તે કામ બીજાને કહીને કરાવી લીએ તોપણ કસમ ટુટી જશે.

૨૪ મસઅલો. સોગન ખાધા કે હું મારા છોકરાને મારીશ નહિં, ફરી કોઈ બીજાને કહી તે છોકરાને મરાવ્યો તો કસમ ટુટી નહિ.

રોઝા નમાઝની કસમ ખાવાનું બયાન.

૨૫ મસઅલો. કોઇએ બેવકુફીથી સોગન ખાધા કે હું રોઝો નહિ રાખીશ. ફરી રોઝાની નૈયત કરી લીધી તો એક મિનીટ ગુજરવાથી પણ કસમ ટુટી ગઈ. પૂરો દહાડો ગુજરવાની રાહ જુએ નહિ. જો થોડી વાર રહીને રોઝો તોડશે તોપણ કસમ ટૂટવાનો કફ્ફારો દેવો પડશે. અને જો એમ કહ્યું કે એક રોઝો પણ નહિ રાખીશ તો રોઝો પૂરો થતી વખતે સમ ટૂટી જશે. જ્યાં સુધી આખો દિવસ ગુજરી નહિ જાય અને રોઝો ખોલવાનો વખત નહિ આવે ત્યાં સુધી કસમ ટટશે નહિ. વખત આવવા આગળ રોઝો તોડી નાંખ્યો તો કસમ ટુટી નહિ

૨૬ મસઅલો. સમ ખાધા કે હુ નમાઝ પઢીશ નહિ. ફરી પસ્તાવો કરવા લાગી અને નમાઝ પઢવા ઉભી થઈ તો જ્યારે પહેલી રકાતનો સિજ્દો કીધો તેજ વખતે કસમ ટુટી ગઇ. અને સિજ્દો કરવા પહેલાં કસમ ટૂટી નહિ. જો એક રકાત પઢવા પછી નમાજ તોડી નાંખી ત્યારે પણ કસમ ટુટી ગઇ. અને યાદ રાખશો કે આવી કસમો ખાવી બહૂજ મોટો ગુનો છે. જો એવી મુર્ખાઈ થઇ ગઈ તો તે કસમને તરત તોડી નાંખે. અને તેનો કફ્ફારો દીએ.

લુગડાં વિગેરેની કસમ ખાવાનું બયાન.

૨૭ મસઅલો. સોગન ખાધા કે આ ગાલીચા ઉપર નહિ સુઇશ. ફરી ગાલીચો પાથરીને તેના ઉપર ચાદર પાથરીને સુતી તો સોગન ટુટી ગયા. અને જો તે ગાલીચા ઉપર બીજો ગાલીચો પાથર્યો અથવા શેત્રંજી પાથરી અને તેના ઉપર સુતી તો સમ ટૂટયા નહિ.

૨૮ મસઅલો. સોગન ખાધા કે ભોંયપર નહિ બેસીશ. ફરી ભોંય પર સાડી, કે લુગડું કે ગુણી, વિગેરે પાથરી બેસી ગઈ, તો સમ ટટયા નહિ. પણ પોતાનો દુપટો જે ઓઢેલો હતો તેનો છેડો પાથરીને બેસી ગઇ તો સમ ટુટી ગયા. પણ જો એમ હોય કે દુપટો ઉતારીને પાથરી લીધો અને તેપર બેઠી તો સમ ટુટયા નહિ

૨૯ મસઅલો. સમ ખાધા કે આ પલંગ કે તખત પર બેસીશ નહિ ફરી તે ઉપર ગાલીચો કે શેત્રજી વિગેરે કંઇ પાથરીને બેઠી તો કસમ ટટી ગઇ. જો તે પલગના ઉપર એક બીજું પલંગ મુકયુ અને તખતના ઉપર એક બીજો તખત મુકયો ફરી ઉપર મુકેલા પલંગ કે તખત ઉપર બેઠી તો સોગન ટટી નહિ.

૩૦ મસઅલો. સમ ખાધા કે ફલાણીને ન્હવડાવીશ નહિ. ફરી તેણીના મરી જવા પછી તેણીને ન્હવડાવે તો કસમ ટુટી ગઇ.

૩૧ મસઅલો. ધણીએ સમ ખાધા કે તને કદી મારીશ નહિ. ફરી ગુસ્સામાં ચોટલો પકડીને ઘસડી, અથવા ગળું મરડી કાઢયું, અથવા જોરથી કરડયો, તો કસમ ટુટી ગઈ. અને જો હસવામાં અને પ્યારમાં કરડી લીધુ તો સોગન ટુટયા નહિ

૩૨ મસઅલો. સમ ખાધા કે ફલાણીને જરૂર મારીશ. અને તેણી (જેણીને એણીએ મારવાના સમ ખાધા છે) પેહેલાંથીજ મરી ચુકી છે. ત્યારે જો તેણીનું મરવું માલમ નહિ હતું તેથી કરીને સમ ખાધા છે તો કસમ ટુટશે નહિ. અને જો જાણી જોઇને સમ ખાધાછે ત્યારે સમ ખાવાથી તરતજ સોગન ટૂટી ગઈ.

૩૩ મસઅલો. જો કોઇએ કોઈ કામ કરવાના સોગન ખાધા જેમકે એમ કહયું કે ખોદાના સમ હું જરૂર દાડમ ખાઈશ ત્યારે પોતાની આખી ઉમ્મરમાં એક વખત ખાઈ લેવું બસ છે. અને જો કોઈ કામ નહિ કરવાના સોગન ખાધા હોય તો, જેમકે એમ બોલી કે

ખોદાના સોગન હું અનાર ખાઈશ નહિ. ત્યારે તો હમેશને વાસતે દાડેમ ખાવું છોડી દેવું પડશે. જ્યારે ખાશે ત્યારે કસમ ટૂટી જશે. પણ જો એમ હોય કે ઘરમાં દાડેમ, દરાખ, વિગેરે આવ્યાં અને ખાસ કરી તે દાડમોને વાસ્તે કહયું કે હું નહિ ખાઇશ. ત્યારે એ જુદી વાત છે. તે દાડેમો નહિ ખાવા જોઇએ. તેઓ સિવાય બીજા મંગાવીને ખાય, તો કંઈ હરકત નથી

દીનથી ફરી જવા (મુરતદ થવા)નું બયાન.

૧ મસઅલો. જો ખોદા નકરે કોઇ પોતાના ઇમાન અને દીનથી ફરી ગઈ, તો ત્રણ દહાડાની તેને મોહલત દેવામાં આવશે. અને જે વાતનો તેણીને શક પડયો હોય તેનો જવાબ દેવામાં આવશે. જો એટલી મુદ્દતમાં મુસલમાન થઈ ગઈ તો ઠીક, નહિતો હમેશને વાસ્તે કેદ કરવામાં *આવશે. જ્યારે તૌબા કરશે ત્યારે તેને છોડી દેવામાં આવશે.

૨ મસઅલો. જ્યારે કોઇએ કુફરનો કલમો મોંથી બહાર કાઢયો કે તેનું ઇમાન જતું રહ્યું. અને જેટલી નેકીયો અને ઇબાદત તેણે કીધી હતી સૌ નકામી (નિષ્ફળ ફોકટ) ગઈ. ફરઝ હજ કીધી હતી તો તેપણ ટૂટી ગઈ હવે જો તૌબા કરીને ફરીથી મુસલમાન થઇ તો પોતાનો નિકાહ ફરીથી પઢાવી લીએ અને ફરીથી હજ કરે.

૩ મસઅલો. એવીજ રીતે જો કોઇનો ધણી તૌબા તૌબા બેદીન થઈ જાય તો પણ નિકાહ ટુટી જાય છે. હવે જ્યાં સુધી તૌબા કરીને ફરીથી તે નિકાહ નહિ કરે ત્યાં સુધી ઓરતને જોઇએ કે તેની સાથે (સોહબતનોનો) કંઈ સંબંધ (મેળાપ) રાખે નહિ. જો કોઈ મામલો ધણી ધણીઆણીના જેવો (સોહબતનો) થયો તો ઓરત પણ ગુનેગાર થશે. અને જો ધણી મચકૂર કામને વાસ્તે કંઈ જોર જુલમ કરે તો એ વાતને સૌની આગળ કહી દીએ કેહવામાં શરમાવે નહિ. દીનની વાતમાં શરમ કેવી?

૪ મસઅલો. જ્યારે કુફરનો કલમો મોંથી કાઢયો કે ઇમાન જતો રહયો. જો હસવામાં અથવા મશ્કરીમાં કુફરની વાત મોઢેથી કાઢી અને અગર જો તેના દિલમાં તે વાત નહિ હતી તોપણ એજ હુકમ છે. જેમકે કોઇએ કહ્યું કે શું ખોદાને એટલી કુદરત નથી કે ફલાણું કામ કરી દીએ? તેનો જવાબ દીધો કે "હા, નથી." તો એમ કેહવાથી કાફેર થઈ ગઇ.

૫ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું ચાલો ઉઠો નમાઝ પઢી લીઓ. જવાબ દીધો "કોણ ઉઠ બેસ કરે?" અથવા કોઇએ રોઝો રાખવા કહ્યું તો જવાબ દીધો કે "કોણ ભૂખે મરે" અથવા એમ કહ્યું કે રોઝો તે રાખે જેને ઘેર ખાવાનુ નહિ હોય; એ સૌ કુફર છે.

૬ મસઅલો. તેણીને ગુનો કરતી જોઇને કોઇએ કહ્યું "ખોદાથી શું તું બીતી નથી." જવાબ દીધો કે "હા, હું બીતી નથી." તો કાફેર થઈ ગઈ.

૭ મસઅલો. કોઇને બુરું કામ કરતી જોઇને કોઇએ કહયું શું તું મુસલમાન નથી જે આવા કામો કરી રહેલી છે. જવાબ દીધો કે હા હું નથી. તો કાફેર થઇ ગઈ. જો હંસી મજાકમાં કહયું હોય ત્યારે પણ એવોજ હુકમ છે.

૮ મસઅલો. જો કોઇએ નમાઝ પઢવી શરૂ કીધી એકાએક કોઇ મુશીબત આવી પડી અને તેથી કરીને કહયું કે "એ સૌ નમાઝની નેસ્તી છે." તો કાફર થઈ ગઈ.

૯ મસઅલો. કોઈ કાફરની કોઇ વાત સારી માલમ પડી, તેથીકરીને મનની ઇચ્છાથી

* આ હુકમ માત્ર ઓરતોને વાસ્તે છે. મરદોને વાસ્તે ખોદા બચાવે. જો તે મુરતદ થઈ જાય તો, ત્રણ દહાડા પછી તેને કતલ કરવામાં આવશે.

કહ્યું કે "આપણે પણ કાફેર હોત તો સારૂં થાત કે આપણે પણ એમ કરતે" તો કાફેર થઈ ગઈ.

૧૦ મસઅલો. કોઇનો છોકરો મરી ગયો તેણીએ એમ કહ્યું કે ઓ અલ્લાહ! મારા ઉપર એ જુલમ તે કેમ કર્યો ? મને તે કેમ સતાવી. ? તો એમ કહેવાથી કાફેર થઇ ગઇ.

૧૧ મસઅલો. કોઇએ કહયું કે જો ખોદા પાક પણ મને કહે તો પણ એ કામ હું નહિ કરૂં, અથવા એમ કહયું કે જો જીબ્રરીલ (અલ.) ઉતરી આવે તો પણ તેવણનુ કહેવું માનીશ નહિ, તો કાફર થઈ ગઇ.

૧૨ મસઅલો. કોઇએ કહયું કે હું એવુ કામ કરૂં છું કે ખોદાપાક પણ તે જાણતો નથી, કીરામન કાતેબૈન પણ જાણતા નથી તો કાફેર થઇ ગઇ.

૧૩ મસઅલો. જ્યારે અલ્લાહ તઆલાની અથવા તેના રસૂલની કઈ બે અદબી (હિકારત, તિરસ્કાર) કીધી, અથવા શરીઅતની વાતને બુરી સમજી અને તેમાં એબ કાઢી, કુફ્રની વાતને પસંદ રાખી એ સૌ વાતોથી ઇમાન જતો રહે છે અને કુફ્રની વાતો જેનાથી ઇમાન જતો રહે છે અમે (બેહેશતી ઝેવરના) પેહેલાજ ભાગમાં તમામ અકીદાઓ બયાન કીધા પછી લખી ગયા છીએ ત્યાં જોઇ લેવું જોઇએ. અને પોતાના ઇમાનની સંભાળમાં બહુજ સાવચેતી રાખવી જોઇએ અલ્લાહ તઆલા આપણા સૌના ઇમાન દુરસ્ત રાખે અને ઇમાનપરજ ખાતેમો કરે આમીન યા રબ્બલ આલમીન.

ઝુબેહ કરવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. ઝુબેહ કરવાની રીત એ છે કે જનાવરનું મોં કિબલા તરફ કરીને તેજ છરી હાથમાં લઇને **બિસમીલ્લાહે અલ્લાહો અકબર** કહીને તેના ગળાને કાપે એટલે સુધી કે ચાર નસો કપાઈ જાય. એક નરખરો (એટલે નાળી કે) જેથી દમ (શ્વાસ) લે છે. બીજી તે નસ કે જેનાથી દાણો પાણી (પેટમાં) જાય છે. અને બે શહરગો કે જેઓ નરખરાની જમણી અને ડાબી બાજુએ હોય છે જો મઝકૂર ચાર નસોમાંથી ફકત ત્રણજ કપાઇ ત્યારે પણ ઝુબેહ દુરસ્ત છે. તેનું ખાવું હલાલ છે અને જો બેજ નસો કપાઇ તો તે જનાવર મુરદાર છે. તેનુ ખાવું દુરસ્ત નથી.

૨ મસઅલો ઝુબેહની વખતે બિસમીલ્લાહ જાણી જોઇને નહિ કહી તો તે જનાવર મુરદાર છે અને તેનું ખાવુ હરામ છે. અને જો (ઝુબેહ કરનારો બિસમિલ્લાહ પઢવી) ભૂલી જાય તો ખાવું તે જનાવરનું દુરસ્ત છે.

૩ મસઅલો. બુઠ્ઠી (તેજ નહોય તેવી) છરીથી ઝુબેહ કરવું મકરૂહ છે, અને મના છે. કેમકે તેનાથી જનાવરને બહુજ તકલીફ પોહોંચે છે તેમજ તે (મરીને) ટાઢો પડી જાય તે પેહેલાં તેની ખાલ (ચામડું) કાઢવી હાથ અને પગનાં હાડકાં ભાંગવાં, કાપવું, અને મજકૂર ચારે નસો કપાઈ જાય તે પછી પણ ગળુ કાપ્યાજ જવુ, એ સૌ મકરૂહ છે.

૪ મસઅલો. ઝુબેહ કરવામાં મરઘીનું ગળું (પુરૂ) કપાઇ ગયું તો તેનું ખાવું દુરસ્ત છે, મકરૂહ પણ નથી. પણ એટલું બધું ઝુબેહ કરવું એ કામ મકરૂહ છે, મરઘી મકરૂહ થઈ નહિ.

૫ મસઅલો. મુસલમાનનું ઝુબેહ કરવું દરેક હાલતમાં દુરસ્ત છે. પછી ગમેતો ઓરત ઝુબેહ કરે અથવા મરદ; અને ગમે તો તે પાક હોય અથવા નાપાક હોય. દરેક હાલતમાં તેનું ઝુબેહ કીધેલું જનાવર હલાલ છે. અને કાફેરનું ઝુબેહ કીધેલું જનાવર ખાવું હરામ છે.

૬ મસઅલો. જે ચીજ ધારવાળી હોય જેવોકે ધારવાળો પથ્થર, શેરડી કે વાંસનું છોડું, સૌથી ઝુબેહ કરવું દુરસ્ત છે.

હલાલ અને હરામ ચીઝોનું બયાન.

૧ મસઅલો. જે જનાવર અને જેટલાં પક્ષીઓ માત્ર શિકાર કરીને ખાતા હોય, અથવા તેઓ

ફકત ગંધાતી કોહેલી, બદબો વાળી કે નજીસ ચીજો ખાતા હોય, તેઓનું ખાવું જાયઝ નથી. જેવાંકે વાઘ, વરૂ, કોલ્હી, બીલાડી, કુત્રું, વાંદરો, શકરો, ગીધ વિગેરે અને જે એવાં નહોય જેવાંકે પોપટ, મેના, લાવરી ચલ્લી, તીતર, પાણીની બદક, કબુતર, નીળગાય, હરણ, બદક, સસલું વિગેરે, સૌ જાયજ છે.

૨ મસઅલો. બિજ્જૂ, પાટલાગો, કાચબો, મધમાખ, ખચ્ચર, ગધેડા (નું ગોશ અને) ગધેડીનું દૂધ દુરસ્ત નથી. ઘોડાને ખાવું જાયઝ છે; પણ સારૂં નહિ. દરિયા (અને પાણી)ના જનાવરોમાં ફકત માછલી હલાલ છે બાકી સૌ હરામ.

૩ મસઅલો. માછલી અને તીડ ઝુબેહ કીધા વગર પણ ખાવાં જાયઝ છે. એના સિવાય કોઇ પણ જાનદાર ચીજ ઝુબેહ કીધા વગર ખાવી દુરસ્ત નથી. જ્યારે કોઇ જાનદાર ચીજ મરી ગઇ તો હરામ થઇ ગઈ.

૪ મસઅલો. જે માછલું મરીને પાણીની ઉપર ઉંધું તરતું હોય તેનું ખાવું જાયઝ નથી.

૫ મસઅલો. ઓઝરી ખાવી હલાલ છે. હરામ અથવા મકરૂહ નથી.

૬ મસઅલો. કોઇ ચીજમાં કીડીઓ મરી ગઈ તો તેઓને કાઢયા વગર તે ચીજને ખાવી દુરસ્ત નથી. જો એકાદ કીડી પણ ગળામાં ઉતરી ગઇ તો મુરદાર ખાવાનો ગુનો થયો. કેટલાક છેકરાં, એટલુંજ નહિ પણ, મોટી ઉમ્મરના માણસો પણ, ઉંબરા (ગુલર) ને તેની અંદરના ઝીણા જીવડાં સાથે ખાય જાય છે. અને એમ સમજે છે કે એના ખાવાથી આંખો દુખવા આવતી નથી. એ હરામ છે; મુરદાર ખાવાનો ગુનો થાય છે.

૭ મસઅલો. જે ગોશ હિંદુ વેચતો હોય, અને એમ કેહતો હોય કે મેં મુસલમાનને હાથે જાનવર ઝુબેહ કરાવેલું છે. તેનાથી ખરીદીને ખાવું દુરસ્ત નથી. પણ જે વખતથી મુસલમાનોને ઝુબેહ કીધું હોય જો તે વખતથી કોઇ મુસલમાન બરાબર જોઈ રહયો છે, અથવા તે જવા લાગ્યો ત્યારે બીજો તેને ઠેકાણે બેસી ગયો તો દુરસ્ત છે.

૮ મસઅલો. જે મરઘી ગંદગીવાળી કોહેલી ચીજો ખાતી ફરતી હોય તેને ત્રણ દહાડા ગોંધી રાખીને ઝુબેહ કરવી જોઇએ. ગોંધી રાખ્યા વિના ખાવું મકરૂહ છે.

૯ મસઅલો. જેટલી તરેહની શરાબો [દારૂ] છે સૌ હરામ અને નાપાક છે. તાડીનો પણ એજ હુકમ છે. દવાને વાસ્તે પણ તેને ખાવું કે પીવું દુરસ્ત નથી. એટલુંજ નહિ પણ જે દવાઓમાં એવી ચીજ પડી હોય, તે દવાઓ લગાડવી કે ચોપડવી જાયઝ નથી.

૧૦ મસઅલો. શરાબ સિવાય બીજી જેટલી ચીજો કેફ (નીશા)ની છે, જેવી કે અફીણ, જાયફળ જાફરાન (કેસર) વિગેરે તો તેનો હુકમ એ છે કે દવાને વાસ્તે કરીને એટલો ભાગ ખાવો તેઓનો દુરસ્ત છે, કે જેમાં બીલકુલ કેફ (નીશો) ચઢે નહિ. અને જે દવામાં એ ચીજો પડી હોય તે દવાઓને લગાડવી પણ દુરસ્ત છે. અને એટલું ખાવું કે જેમાં કેફ થઇ જાય હરામ છે.

૧૧ મસઅલો. તાડી અને દારૂનો સરકો ખાવો દુરસ્ત છે.

૧૨ મસઅલો. કેટલીક ઓરતો બચ્ચાંઓને અફીણ ખવાડીને સુવાડી દે છે, કે કેફમાં પડયા રહે, રડે નહિ, એ હરામ છે.

૧૩ મસઅલો. સોના ચાંદીના વાસણમાં ખાવું પીવું જાયઝ નથી. એટલુંજ નહિ પણ ચાંદી સોનાની બનાવેલી વસ્તુઓને કોઈ પણ રીતે વાપરવી જાયઝ નથી. જેમકે ચાંદીના ચમચા વતી ખાવું પીવું, તેનીખિલાલથી દાંત સાફ કરવા, તેની ગુલાબદાનીથી ગુલાબ છાંટવું તેની સુરમેદાની અથવા સળીથી સુરમો લગાડવો, તેના પાનદાનમાં પાનસોપારી વિગેરે રાખવાં, તેની બનાવેલી પ્યાલીથી તેલ ચોપડવું જે પલંગના પાયા ચાંદી સોનાના હોય તેના પર બેસવું કે સુવું, ચાંદી કે સોનાના ચોકઠામાં જડેલી

આરસીમાં મોં જોવું, એ સૌ હરામ છે. પણ નાની આરસી [કે જેનું ચોકઠું સોના કે ચાંદીનું હોય તેને] શણગાર વાસ્તે પેહરી રાખવું દુરસ્ત છે. પણ તેમાં કદી પણ મોં જુએ નહિ. સાર એ કે એ બન્ને (સોના તથા ચાંદી)ની ચીજોને (ઓરતના ઘરેણાં સિવાય) કોઈ પણ રીતે વાપરવી જાયઝ નથી.

પોશાક અને પડદાનું બયાન.

૧ મસઅલો. નાના છોકરાઓને કડાં હાંસળી વિગેરે કોઈ પણ ઘરેણું અને રેશમી લુગડાં પેહરાવવાં મખમલ પેહરાવવી જાયઝ નથી. એવીજ રીતે રેશમી (લુગડું ચઢાવેલું) અને ચાંદી સોનાનું તાવીઝ બનાવીને પેહરાવવું અને કસુમ્બનું [રાતું] અને કેસર (ઝાફરાન) નું રંગાવેલું લુગડું પેહરાવવું પણ દુરસ્ત નથી. મતલબ એ કે જે ચીજો મરદોને વાસ્તે હરામ છે. તે છોકરાઓને પણ નહિ પેહરાવવી જોઇએ. પણ જો તાણો રેશમી હોય અને વાણો સુતરનો હોય એવા (વણેલાં) લુગડાં છોકરાઓને પેહરાવવા જાયઝ છે. તેવીજ રીતે મખમલના રૂવાં જો રેશમના નહિ હોય તો તે પણ દુરસ્ત છે. અને એ સૌ મરદોને વાસ્તે પણ દુરસ્ત છે. અને ગોટો કિનારી લગાડીને (છોકરાઓને) લુગડાં પેહરાવવાં પણ દુરસ્ત છે. પણ તે ફીત કે કિનારી, કે ગોટો, ચાર આંગળથી વધારે ચોડાં નહિ હોવાં જોઇએ.

૨ મસઅલો. સાચી જરીની ટોપી અથવા બીજું કોઈ પેહરવાનું લુગડું છોકરાઓને વાસ્તે ત્યારે જાયઝ છે, જ્યારે ઘણું ખીચાખીચ કામ નહોય. જો એટલું ખીચાખીચ ભરેલું જરી કામ છે કે થોડી દુરથી જોવાથી સૌ જગ્યા જરીના કામથી ભરેલીજ માલમ પડે છે, લુગડું તદ્દન માલમ પડતુંજ નથી; તો તેવા લુગડાનું પેહરવું જાયઝ નથી. એજ હાલ રેશમી ભરતના કામનું પણ છે, કે જો એટલું ખીચાખીચ હોય તો છોકરાઓને પેહરાવવું જાયઝ નથી.

૩ મસઅલો. બહૂજ ઝીણું લુગડું જેવું કે મલમલ, જાળી, લુક, આબેરવાં, તેઓનું પેહરવું અને નાંગા રેહવું બંને બરાબર છે. હદીસ શરીફમાં આવેલું છે કે ઘણીએક લુગડાં પેહેરનારી ઓરતો કયામતને દહાડે નાંગી ગણાશે. અને કુડતો અને દુપટો બંને ઝીણા હોય તો એ વધારે નુકસાન કારક છે.

૪ મસઅલો. મરદોના જેવા જોડા અને મરદોના જેવી પોતાની સૂરત બનાવવી દુરસ્ત નથી. હઝરતે [સલ] એવી ઓરતો પર લઅનત કીધી છે.

૫ મસઅલો. ઓરતોને ઘરેણાં પેહેરવાં જાયઝ છે. પણ વધારે પેહેરવાં ઠીક નથી. જેણે દુનિયામાં નહિ પેહેર્યાં તેણીને આખેરતમાં ઘણાં મળશે. અને જે ઘરેણામાં અવાજ ઝમકારો થતો હોય જેવાં કે ઝાંઝર, પાઝેબ, ઘુઘર્યાં વિગેરે તેવાં પેહેરવાં જાયઝ નથી. અને ઝમકારાવાળું ઘરેણું છોકરીઓને પેહરાવવું પણ જાયઝ નથી. ચાંદી સોના સિવાય બીજા કોઈ ધાતૂનું ઘરેણું પેહેરવું દુરસ્ત છે; જેવીકે પિત્તળ, ગિલીટ, કલ્લાઈ વિગેરેના. પણ વીટી સોના અથવા ચાંદી વગર બીજી કોઈ વસ્તુની * દુરસ્ત નથી.

૬ મસઅલો. ઓરતને આખું શરીર માથાથી પગ સુધી ઢાંકી રાખવાનો હુકમ છે. જે મહરમ નહોય તેની આગળ ઉઘાડવું દુરસ્ત નથી. પણ ઘરડી ઓરતને મોં હથેલી અને ગુંટીથી નીચે પગ ઉઘાડવા દુરસ્ત છે. બાકી બીજા શરીરને ઉઘાડવું કોઇ પણ રીતે દુરસ્ત નથી. માથાપરથી ઘણી વખતે દુપટો ખસી જાય છે અને તેવીજ હાલતે જે મહરમ ન હોય તેવા મરદની સામે તેઓ ચાલી આવે છે, એ જાયઝ નથી. જે મહરમ નહોય તેવા મરદની સામે એક વાળ પણ ખોલવો નહિ જોઇએ. એટલુંજ નહિ પણ જે વાળ કાંસકીમાં ટૂટે છે અને કાપેલા નખ પણ કોઈ એવી જગ્યાએ

---

* મરદોને ચાંદી સિવાય બીજી કોઈ પણ વસ્તુની વીટી પેહેરવી જાયઝ નથી; સોનાની પણ નહિ તેમજ કોઈ બીજી ચીજની પણ નહિ. ચાંદીની જાયઝ છે. પણ તે એવી શરતે કે સાડાચાર માશાથી ઓછી હોય.

નાંખે કે કોઇ નામહરમની નજરે પણ પડે નહિ; નહિતો ગુનેગાર થશે. એવીજ રીતે પોતાના શરીરને એટલે હાથ પગ વિગેરે કોઈ પણ શરીરના ભાગને નામહરમ મરદના શરીરથી લગાડવો પણ દુરસ્ત નથી.

૭ મસઅલો. જુવાન ઓરતને બીજા મરદની સામે પોતાનું મોં ઉઘાડવું પણ જાયઝ નથી. તેમજ એવી જગ્યાએ ઉભી પણ નહિ રહે જ્યાં કોઈ બીજો મરદ જોઈ શકે. એના ઉપરથી જણાય છે, કે નવી દુલ્હનનું મોં દેખાડવાની જે રસમ છે, કે આખા કુટુંબના મરદો આવીને મોં જુએ છે. તદ્દન જાયઝ નથી અને મોટો ગુનો છે.

૮ મસઅલો. પોતાના મહરમની સામે મોં, અને માથું, અને છાતી, અને કોણી, અને નળા (પીંડલીઓ) ખુલ્લાં થઈ જાય તો કંઈ ગુનો થતો નથી. અને પેટ, પીઠ અને જાંગ તેઓની સામે પણ ખુલ્લી નહિ થઈ જવી જોઇએ.

૯ મસઅલો. ડુંટીથી લઇને જાંગોની નીચે સુધી, કોઇ ઓરતની સામે ખોલવું પણ દુરસ્ત નથી. કેટલીક ઓરતો નાંગી એક બીજાની રૂબરૂ ન્હાય છે. એ બહુજ મોટી બેશરમી, અને નાદુરસ્ત વાત છે. છઠ્ઠી અને છિલ્લાની વખતે નાંગી કરીને ન્હવડાવવું, અને એ કામ વાસ્તે તેઓપર દબાણ કરવું દુરસ્ત નથી. ડુંટીથી જાંગો સુધી કદીપણ શરીરને નાંગું કરવું જોઇએ નહિ.

૧૦ મસઅલો. જો કોઈ નાચારી હોય તો જરૂર જેટલું શરીર દેખાડવું દુરસ્ત છે. જેમકે જાંગમાં ફુલ્લો છે તો ફક્ત ફુલ્લાની જગ્યાજ ખોલવી; વધારે કદીપણ નહિ ખોલવી. તે વાસ્તે એમ કરવું જોઇએ કે જૂની ઇજાર કે ચાદર પેહેરીને ફુલ્લાની જગ્યા જેટલી કાતરી નાંખવી, અથવા ફાડી નાંખવી, તેને વાઢકાપ કરનારો વૈદ જોઈ લેશે. પણ તે જગ્યા વૈદ સિવાય બીજા કોઇને જોવી જાયઝ નથી; નહિ ઓરતને અને નહિ મરદને પણ જો ડુંટી અને જાંગની વચ્ચેની જગ્યામાં નહિ હોય કોઈ બીજે ઠેકાણે હોય તો ઓરતને દેખાડવું જાયઝ છે. તેમજ અમલ એટલે હુકનો (એનીમા) લેતી વખતે ફક્ત જરૂર જેટલુંજ શરીર ખોલવું દુરસ્ત છે. વધારે ખોલવું દુરસ્ત નથી. એજ હુકમ દાઇનો છે કે જરૂર પડે તે વખતે તેની સામે શરીર ખોલવું દુરસ્ત છે. પણ જેટલી જરૂર હોય તે કરતાં વધારે ખોલવું દુરસ્ત નથી. બચ્ચું પેદા થતી વખતે અથવા કોઈ દવા વાપરતી વખતે ફક્ત તેટલુંજ શરીર ખોલવું જોઇએ. તદન નાંગી થઈ જવું જાયઝ નથી. તેને વાસ્તે એમ કરવું જોઇએ કે કોઇ ચાદર વિગેરે બંધાવી અને જરૂર જેટલું શરીર દાઈની સામે ખોલાય. જાંગો ખુલ્લી થઈ જવા નહિ પામે. અને દાઈ સિવાય બીજા કોઇને શરીરનું જોવું દુરસ્ત નથી. તદન નાંગા કરી નાંખવું, અને સૌ ઓરતોએ સામે બેસીને જોવું તદન હરામ છે. હઝરતે (સલ) ફરમાવ્યુ છે કે છુપી જગ્યાને દેખાડનારી અને છુપી જગ્યાને જોનારી બને ઉપર ખોદાની લઅનત થજો. એવી તરેહના મસઅલાઓનું બહૂજ ધ્યાન રાખવું જોઇએ.

૧૧ મસઅલો. ગર્ભવંતી હોય તે વખતે દાઇની પાસે જો પેટ ચોળાવવો હોય તો ડુંટીથી નીચેનો અંગ ખોલવો દુરસ્ત નથી. દુપટ્ટો વિગેરે નાંખી લેવો જોઇએ જરૂર વગર દાઇને દેખાડવું પણ જાયઝ નથી. એવો રિવાજ છે કે પેટ ચોળતી વખતે દાઈ પણ જુએ છે અને ઘરની બીજી મા બેનો પણ જુએ છે એ જાયઝ નથી.

૧૨ મસઅલો. જેટલા અંગને જોવું જાયઝ નથી ત્યાં હાથ લગાડવું પણ જાયઝ નથી. તેથી કરીને ન્હાતી વખતે જો અંગને નહિ પણ ખોલે તોએ હજામડીથી જાંગો ચોળાવવી દુરસ્ત નથી. અગરજો કપડાની અંદર હાથ નાંખીને ચોળે. પણ જો હજામડી પોતાના હાથમાં ખીસો પેહરીને લુગડાની અંદર હાથ નાંખીને ચોળે તો જાયઝ છે.

૧૩ મસઅલો. કાફેર ઓરતો જેવીકે ભરવાડી, તંબોલન, કોલણ, ધોબણ, ભંગિયેણ,

મોચણુ વિગેરે જેઓ ઘરમાં આવે છે, તેઓને વાસ્તે પણ એજ હુકમ છે કે જેટલો પડદો નામહરમ મરદથી છે તેટલોજ મઝકુર ઓરતોથી પણ વાજેબ છે. મોં, કોણી સુધી હાથો, અને ગુંટી સુધી પગો સિવાય એક વાળનું ખોલવું પણ દુરસ્ત નથી. એ મસઅલાને ખુબ યાદ રાખશો. સૌ ઓરતો એનાથી ઉલટું કરી રહેલી છે. મતલબ એકે માથું અને આખો હાથ અને પીડલી તેઓની સામે ખોલશો નહિ. અને એના ઉપરથી એ પણ સમજી લો કે જો દાઇ જણાવનારી હિંદુ કે મડમ હોય તો બચ્ચુ પેદા થવાની જગ્યા તો તેણીને દેખાડવી દુરસ્ત છે અને માથું વિગેરે બીજા બદનના ભાગો તેણીની સામે ખોલવા દુરસ્ત નથી

૧૪ મસઅલો. પોતાના ધણીથી કોઇ જગ્યાનો પરદો નથી તમને તેની સામે અને તેને તમારી સામે તમામ બદનનું ખોલવું જાયઝ છે. તે પણ જરૂર વગર ખોલવું ઠીક નથી.

૧૫ મસઅલો. જેવી રીતે કે મરદોની સામે આવવું અને શરીર ખોલવુ દુરસ્ત નથી, એવીજ રીતે ઝાંકીને મરદોને જોવા પણ જાયઝ નથી. ઓરતો એમ સમજે છે કે મરદો અમને નહિ જુએ અમે તેઓને જોઈ લઇએ તો કઈ હરકત નથી એ તદ્દન ખોટી વાત છે. દરવાજાની ફાટમાંથી અગાસીપરથી મરદોને જોવું, દુલ્હાની સામે આવી જવું, અથવા કોઈ તરેહથી નોશાને જોવું એ સૌ નાજાયઝ છે.

૧૬ મસઅલો. નામહરમની સાથે એકાંતમાં બેસવું અને સૂવું દુરસ્ત નથી. અગરજો બંને જુદા જુદા અને કંઇક દૂર હોય તો પણ જાયઝ નથી.

૧૭ મસઅલો. પોતાના પીરની સામે આવવું એવુંજ છે કે જેવી રીતે કોઈ નામહરમ મરદની સામે આવવું. તેથી કરીને એ પણ જાયઝ નથી. એવીજ રીતે કોઇનો છોકરો જેને દત્તક કરી લીધો હોય તે પણ તદન નામહરમ છે. છોકરો કરી લેવાથી તે ખરેખર છોકરો થઈ જતો નથી. સૌને તેની સાથે તેજ પ્રમાણે ચાલવું જોઇએ, જેવી રીતે કે બીજા નામહરમો સાથે ચાલવાનો હુકમ છે. એવીજ રીતે જે નામહરમ સગપણ છે. જેમકે દીએર, જેઠ, બનેવી, નણદોઈ, કાકાભાઈ, ફોઇભાઈ, મામાભાઈ વિગેરે એ સૌ શરએ શરીફમાં નામહરમો છે. એ સૌથી મજબૂત પડદો રાખવો જોઇએ.

૧૮ મસઅલો. હીજડો, ખ્વાજેસરા, આંધળો વિગેરેની સામે આવવું પણ દુરસ્ત નથી.

૧૯ મસઅલો. કેટલીક ઓરતો ચૂડી વેચનારાને હાથે ચૂડીઓ પેહરે છે એ બહૂજ ખોટી વાત છે. તેઓ તો શું પણ જે ઓરતો બાહેર નીકળે છે તેઓને પણ તેને હાથે ચૂડીઓ પેહેરવી જાયઝ નથી

જુદા જુદા મસઅલાઓ.

૧ મસઅલો. દરેક અઠવાડીયામાં ન્હાઈ ધોઇને ડૂંટીની નીચેના અને બગલના વાળ સાફ કરીને શરીરને ચોખ્ખું કરવુ મુસ્તહબ છે. દરેક અઠવાડીયામાં નહિ થઈ શકતું હોય તો પંદરમે દહાડે કરે. વધારામાં વધારે ચાળીશમે દહાડે એથી વધારેની રજા નથી. જો ચાળીશ દહાડા ગુજરી ગયા અને (મઝકૂર જગ્યાના) વાળ દૂર નહિ કીધા તો ગુનો થયો.

૨ મસઅલો. પોતાના મા બાપ ધણી વિગેરેને નામ લઇ પોકારવું મકરૂહ છે, અને મના છે. કેમકે તેમાં બે અદબી છે. પણ જરૂરને વખતે જેમ મા બાપનું નામ લેવું જાયઝ છે, એવીજ રીતે ધણીનું નામ લેવું પણ જાયઝ છે. એવીજ રીતે ઉઠતી બેસતી વખતે અને વાતચીત અને દરેક વાતમાં અદબ તાઝીમની સંભાળ રાખવી જોઇએ.

૩ મસઅલો. કોઈ પણ જાનદાર ચીજને આગમાં બાળવી દુરસ્ત નથી. જેવી રીતે કે મધમાખોને બાળવી, અને માકડ વિગેરેને પકડી આગમાં નાંખવા એ સઉ નાજાયઝ છે. પણ જો નાચારી હોય કે વગર બાળે ચાલી નહિ શકે તો મધમાખોને બાળવી, અથવા પલંગમાં ખદખદતુ ગરમ પાણી નાંખવુ દુરસ્ત છે.

૪ મસઅલો. કોઇ વાતમાં શરત નાંખવી જાયઝ નથી. જેવી રીતે કે કોઈ કહે કે એક શેર મિઠાઇ ખાઈ જાઓ તો અમે એક રૂપીયો દેશું અને જો નહિ ખાઇ શકશો તો અમે તમારી પાસેથી લેશું. મતલબ એકે જ્યારે બન્ને તરફથી શરત નાંખવામાં આવે તો જાયઝ નથી. પણ જો એકજ તરફથી શરત નાંખવામાં આવે તો જાયઝ છે.

૫ મસઅલો. જ્યારે કોઇ બે માણસો પોતપોતામાં ધીમેથી વાતો કરતા હોય ત્યારે તેઓની પાસે નહિ જવું જોઇએ. સંતાઇને તે વાતો સાંભળવી બહૂજ મોટો ગુનો છે. હદીસે શરીફમાં આવેલું છે કે જે કોઈ બીજાઓની વાત છુપી રીતે સાંભળે અને તેઓને ખોટુ લાગે તો કેયામતને દહાડે તેના કાનમાં ગરમ કરી પીગળાવેલું સીસું નાંખવામાં આવશે. એના ઉપરથી જણાઇ આવ્યું કે શાદીમાં દુલ્હો (વર) અને દુલ્હન [કન્યા] ની વાતો સાંભળવી, અને જોવું બહૂજ મોટો ગુનો છે.

૬ મસઅલો. ધણી સાથે જે વાતો થઇ હોય * જે કંઈ મામલો બન્યો હોય તે વાતોને બીજા કોઈ આગળ કેહવી બહૂજ મોટો ગુનો છે. હદીસમાં આવ્યું છે કે એ છુપી વાતોને જાહેર કરનાર ઉપર ખોદાપાકનો સઉથી વધારે ગુસ્સો અને ગજબ થાય છે.

૭ મસઅલો. એવી રીતે કોઈની સાથે હાંસી મજાક કરવી કે તેને ખોટું લાગે અથવા તેને ઈજા થાય દુરસ્ત નથી. મજાક એટલીજ કરવી જોઇએ કે જેથી તેને હાંસી આવે.

૮ મસઅલો. મુશીબતની વખતે મોત માંગવી અથવા પોતાને બદ દુઆ નાંખવી દુરસ્ત નથી

૯ મસઅલો. પચ્ચીસી, ચોસર પાના વિગેરે રમવા દુરસ્ત નથી. (મકરૂહ તહરીમી છે). અને બાજી બોલીને રમે તો એ ખુલ્લો જુવો અને હરામ છે.

૧૦ મસઅલો. જ્યારે છોકરા છોકરી દસ વરસના થઈ જાય તો, છોકરાઓને, મા, બેન, ભાઇ વિગેરેની પાસે સુવાડવું, અને છોકરીઓને ભાઇ અને બાપની પાસે સુવાડવું દુરસ્ત નથી. પણ છોકરો જો બાપની પાસે અને છોકરી માની પાસે સુએ તો જાયઝ છે.

૧૧ મસઅલો. જ્યારે કાઇને છીંક આવે તો **અલહમ્દો લીલ્લાહ** કહી લેવું બેહતર છે. અને જ્યારે અલહમ્દો લીલ્લાહ કહ્યુ ત્યારે સાંભળનારીને તેના જવાબમા **યરહમો કિલ્લાહ** કેહવું વાજેબ છે. નહિ કેહશે તો ગુનેહગાર થશે. અને એ પણ યાદ રાખશો કે જો છીકનારી ઓરત કે છોકરી છે તો કાફને ઝેરની સાથે (એટલે ઉપર મુજબ) કહો અને જો મરદ કે છોકરો હોય તો કાફને ઝબર (એટલે યરહમોકલ્લાહ) કહો. ફરી છીંકનારી તેના જવાબમાં કહે **યગફેરૂલ્લાહો લનાવ લકુમ.** પણ છીકનારીને માથે એ જવાબ વાજેબ નથી પણ મુસ્તહબ છે.

૧૨ મસઅલો. છીંકવા પછી અલહમ્દોલીલ્લાહ કેહતાં ઘણાં માણસોએ સાંભળ્યું તો સૌને યરહમોકિલ્લાહ કેહવું વાજેબ નથી. જો તેઓમાંથી એક પણ કહી દે તો સૌના તરફથી અદા થઈ જશે. જો કોઇએ પણ જવાબ નહિ દીધો તો સો ગુનેહગાર થશે.

૧૩ મસઅલો. જો કોઈ વારવાર છીંકે અને અલહમ્દો લીલ્લાહ કહેતો, ફકત ત્રણ વખત યરહમોકલ્લાહ કેહવું વાજેબ છે. તે પછી વાજેબ નથી.

૧૪ મસઅલો. જ્યારે હુઝુર (નબીસલ) નું મુબારક નામ લીએ અથવા પઢે અથવા સાંભળે ત્યારે દરૂદ શરીફ પઢવું વાજેબ થઇ જાય છે. જો નહિ પઢે તો ગુનો થયો. પણ જો એકજ ઠેકાણે ઘણી વખતે નામ (મુબારક) લેવાયો તો દરેક વખતે દરૂદ પઢવું વાજેબ નથી. એકજ વખતે પઢી લેવું બસ છે. પણ જો જગ્યા બદલી જવા પછી ફરી નામ મુબારક લેવાયો અથવા સાંભળ્યો તો ફરી દરૂદ પઢવું વાજેબ થઈ ગયું.

---

* તેમજ રીતે મરદને પોતાની ઓરતનો હાલ કેહેવો દુરસ્ત નથી.

૧૫ મસઅલો. બચ્ચાઓની બાબરી વિગેરે બનાવવી જાયઝ નથી. આખું માથું બોડાવી નંખાવે, અથવા તમામ માથાપર વાળ રખાવે.

૧૬ મસઅલો. અત્તર વિગેરે પોતાના લુગડાઓમાં લગાડવું એવી રીતે કે બીજા મરદોને તેની ખુશબો પોહોંચે દુરસ્ત નથી.

૧૭ મસઅલો. જે લુગડું પેહેરવું જાયઝ નહિ હોય તેવો પોશાક સીવી આપવું પણ જાયઝ નથી. જેમકે ધણી એવો પોશાક સીવડાવે જે તેને પેહેરવું જાયઝ નથી. તો ઉઝર કરી (સબબ બતલાવી) દે. તેમજ દરજણ મજુરીથી પણ એવું લુગડું સીવે નહિ.

૧૮ મસઅલો. જુઠા કિસ્સા અને વગર સનદની હદીસો જે જાહેલોએ ઉર્દુ કિતાબોમાં લખી દીધી અને માતબર કિતાબોમાં તેઓનો કોઇ ઠેકાણે પત્તો નહિ. જેવી કે નુરનામું (કયામત નામું સખાવત નામું) અને ખુબસુરતી અને ઇશ્કની કિતાબો જેવી અને પઢવી જાયઝ નથી એવીજ રીતે ગજલો અને કસીદાઓની કિતાબો, ખાસ કરીને આજ કાલ નીકળેલી નાવેલો ઓરતોને તદન જોવી નહિ જોઇએ તેઓનું ખરીદવું પણ જાયઝ નથી. જો પોતાની છોકરીઓ પાસે જુવો તો બાળી નાંખશો

૧૯ મસઅલો. ઓરતોમાં પણ સલામો અલયકુમ અને મુસાફેહો કરવો સુન્નત છે. એ રિવાજને ફેલાવવો જોઇએ. પોતપોતામાં કર્યા કરશો.

૨૦ મસઅલો. જ્યાં તમે મેહમાન જાઓ ત્યાં કોઈ ફકીરને રોટલી કે ખાણું દેશો નહિ તે (ઘરધણી) ને પૂછ્યા વગર અને રજા લીધા વગર દેવું ગુનો છે.

કોઈ પડેલી ચીજ મળે તેનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇ રસ્તો કે ગલીમાં કે ઓરતોની મિજલસમાં અથવા પોતાને ત્યાં કોઈ જમણવાર થયું હતું, અથવા વાએઝ પઢાવી હતી, સૌ લોકોના ગયા પછી કંઈ મળી આવ્યું; અથવા કોઇ ઠેકાણે કોઈની પડી ગયલી ચીજ જડી, તો તેને પોતે લેવી જાયઝ નથી. હરામ છે. જો તે ચીજને ઉઠાવે તો એવી નૈયતથી ઉઠાવે કે તેના માલેકને ઢુંઢીને દઇ દેશું

૨ મસઅલો. જો કોઇ એવી ચીજ મળી અને તેને ઉઠાવી નહિ તો કંઇ ગુનો નથી પણ જો એવી બીક હોય, કે જો હું નહિ ઉઠાવીશ, તો કોઈ બીજો લઇ લેશે, અને જેની ચીજ છે, તેને મલશે નહિ, તો તેને ઉઠાવી લેવા, અને તેના માલેકને પોંહચાડવી વાજેબ છે.

૩ મસઅલો. જ્યારે કોઇએ પડેલી વસ્તુ ઉઠાવી લીધી, ત્યારે હવે તેનાપર તે ચીજના માલેકને ઢુંઢવું, અને ઢુંઢ્યા પછી તેને દેવું તેને માથે થઈ ગયું. હવે જો ઉઠાવીને પછી ત્યાંજ નાંખી દીધી, અથવા ઉઠાવીને પોતાને ઘેર લઇ આવી પણ માલેકને ઢુંઢ્યો નહિ, તો ગુનેગાર થઈ. પછી ગમેતો તે એવી જગ્યા પડેલી હોય કે જ્યાંથી ઉઠાવવી તેને માથે વાજેબ નહિ હતી. એટલે કોઇ એવી બચાવની જગ્યાએ પડેલી હતી, કે નાશ થઇ જવાની બીક નહિ હતી. અથવા એવી જગ્યા હોય કે ઉઠાવી લેવુ વાજેબ છે, બંનેનો એજ હુકમ છે, કે ઉઠાવી લીધા પછી માલેકને શોધીને પોંહચાડવું, વાજેબ થઇ જાય છે. ફરી ત્યાંજ નાંખી દેવું જાયઝ નથી.

૪ મસઅલો. મરદો અને ઓરતોની મેહફીલો તેમજ એકઠા થવાની જગ્યાએ પોકારી પોકારીને કહે અને ઢુંઢે. જો મરદોમાં પોતે નહિ જઇ શકે તો પોતાના ધણી વિગેરે, કોઇ બીજાને પોકારીને કેહવા વાસ્તે કહે. અને એ વાતને ખૂબ જાહેર કરાવે, કે અમને એક ચીજ મળી છે. જેની હોય તે આવીને અમારાથી લીએ પણ એ વાત સારી રીતે જાહેર નહિ થવાદે, કે શું ચીજ મળી છે, કે જેથી કોઈ જુઠ અને ધોકાથી નહિ લઇ શકે. પણ કંઈ એવોજ અધુરો પત્તો બતલાવવો જોઇએ; જેમકે એક ઘરેણું છે કે, એક લુગડું છે કે એક બટવો છે કે, જેમાં કંઇ રોકડ છે. જો કોઈ આવે અને પોતાની ચીજનો ઠીક ઠીક પત્તો દીએ, તો તેને સોંપી દેવી જોઇએ.

૫ મસઅલો. બહૂજ ઢુંઢવા પછી અને જાહેર કીધા પછી જ્યારે તદન નિરાશાજ થઈ જાય કે હવે એનો કોઇ માલેક, વારસ મળશે નહિ તો, તે ચીજને ખેરાત કરી દીએ, પાસે રાખે નહિ પણ જો તે જાતે

કંગાળ હોય તો પોતેજ પોતાના કામમાં લીએ. પણ જો ખેરાત કીધા પછી તેનો માલેક આવી પોહોંચ્યો તો તે તેની કીમત (જેને તે ચીજ મળી હોય તેની પાસેથી) લઈ શકે છે અને જો ખેરાત કરીદેવાને તેણે મંજુર રાખ્યુ તો તેને ખેરાતનો સવાબ મળશે

૬ મસઅલો. પાળેલું કબુતર. કે પોપટ, મેના, અથવા બીજુ કોઈ પક્ષી તેણીના ઘરમાં ઉડી આવીને પડી ગયું અને તેણીએ તેને પકડ્યું. તો માલેકને ઢુંઢીને પોહોંચાડવું વાજેબ થઇ ગયું, પોતે લઇ લેવુ હરામ છે

૭ મસઅલો. બગીચામાં આંબા, કે જમરૂખ વિગેરે, પડેલા છે તો તેઓને વગર રજાએ ઉઠાવવું, અને ખાવું હરામ છે. પણ જો કોઈ એવી હલકી વસ્તુ હોય કે તેવી ચીજનું કોઇ ઢુંઢતું નથી, અને તેના લેવાથી અને ખાવાથી કોઇને ખોટું લાગતું નથી. તો તેવી ચીજને વાપરવી દુરસ્ત છે. જેમકે રસ્તામાં એક બોર પડેલું મળ્યું અથવા એક મુઠી ભુંજેલા કે કાચા ચણા મળ્યા.

૮ મસઅલો. કોઈ મકાન કે જંગલમાં ખજાનો અથવા કંઈ દાટેલો માલ નીકળી આવ્યો તો તેનો પણ તેજ હુકમ છે. જે પડેલી મળી આવેલી ચીજનો હુકમ છે પોતે લઈ લેવું જાયજ નથી ઢુંઢવામાં કોશિશ કરવી પછી જો માલેકનો પત્તો નહિ મળે, તો તેને ખેરાત કરી દીએ. અને જો પોતે મુફલેસ હોય તો પોતે પણ લઇ શકે છે.

વકફનું બયાન.

૧ મસઅલો. પોતાની કોઈ મિલકત, જેવીકે ઘર, બાગ, ગામ, વિગેરે ખોદાના રસ્તામાં ફકીરો, ગરીબો, અને ભિખારીઓને માટે વકફ કરી દીધાં, કે એ ગામની તમામ આમદાની ફકીરો અને ગરીબોપર ખરચ કરવામાં આવે અથવા બાગના તમામ ફુલ અને ફળો ગરીબોને દઇ દેવાય. એ મકાનમાં મુફલેસ લોકો રહે, બીજા કોઇના કામમાં આવે નહિ. તો એનો બહુ મોટો સવાબ છે. જેટલા નેક કામો છે મરી પછી બંધ થઈ જાય છે; પણ એ એવું ભલું કામ છે કે જ્યાં સુધી તે મિલકત રહેશે. કેયામત સુધી તેનો સવાબ મળતો રહેશે જ્યાં સુધી ફકીરોને આરામ અને ફાયદો પોહચ્યા કરશે ત્યાં સુધી બરાબર તેણીના અઅમાલનામામાં લખાયા કરશે.

૨ મસઅલો. જો પોતાની કોઇ ચીજ વકફ કરે તો કોઇ સારા, નેક, ભરોસેદાર માણસને સોંપે. કે જે તેની દેખરેખ કરે, કે જેથી જે કામને વાસ્તે તે વકફ કીધી છે. તેમાજ ખરચ થયા કરે, કોઈ ઠેકાણે નકામો ખરચ થઈ શકે નહિ.

૩ મસઅલો. જે ચીજ વકફ કરી દીધી. હવે તે ચીજ તેણીની નહિ રહી. અલ્લાહ તઆલાની થઈ ગઇ હવે તેને વેચવી કોઇને દુરસ્ત નથી. હવે તેમાં કોઈ માણસ પોતાનો દખલ દઈ શકતો નથી જે કામને વાસ્તે વકફ છે તેજ કામ તેનાથી લેવામાં આવશે બીજું કંઈ થઈ શકતુ નથી

૪ મસઅલો. મસ્જીદની કોઈ વસ્તુ. જેવી કે ઈંટો, કોલ, ચુનો, લાકડાં પથ્થર વિગેરે. કોઈ પણ વસ્તુ પોતાના કામમાં લેવી જાયજ નથી. પછી તે ગમે તેવી નકામી કેમ નહિ થઈ ગઈ હોય એટલે પોતાના ઘરના કામમાં નહિ લેવી જોઇએ, પણ તેને વેચીને મસ્જીદનાજ ખર્ચમાં લગાડી દેવી જોઇએ

૫ મસઅલો. વકફમાં શરત કરી લેવી પણ દુરસ્ત છે. કે "જ્યાં સુધી, હું જીવતી છું ત્યાં સુધી મજકુર વકફની આમદનીમાંથી અર્ધી, અથવાતો તેનો ત્રીજો ભાગ પોતાના ખરચમાં લાવ્યા કરીશ. ફરી મારા પછી ફલાણી નેક જગ્યામાં ખરચ થયા કરે." જો એમ કહયું તો તેટલી આમદાની તેણીને લઈ લેવી જાયજ અને હલાલ છે. અને એ બહુજ સેહલી રીત છે, કે તેની અંદર પોતાને પણ કોઈ વાતની તંગી થવાની બીક નથી, અને મિલકત પણ વકફ થઈ ગઇ. તેવીજ રીતે જો એમ શરત કરીએ કે એની આમદાનીમાંથી મારી ઓલાદને તો આટલું અપાય, ફરી જે બાકી રહે તે રકમ તે નેક (કામ, કે નેક) જગ્યાએ ખરચ કરવામાં આવે. એ પણ દુરસ્ત છે. અને તેણીનાં બચ્ચાંઓને તેટલુંજ દઈ દેવામાં આવ્યા કરશે.

સમાપ્ત